

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Rigorózní práce
Smluvní pokuta

Mgr. Zuzana Valentová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Rigorózní práce
Smluvní pokuta

Mgr. Zuzana Valentová

Katedra: Katedra občanského práva
Obor: Občanské právo a civilní proces

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval/a samostatně, a že jsem vyznačil/a prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal/a způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni dne 27. prosince 2018

.....
Mgr. Zuzana Valentová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem svým kolegům, rodině a blízkým za podporu při mém dalším vzdělávání.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Smluvní pokuta – pojem	4
3. Právní úprava smluvní pokuty na našem území od účinnosti ABGB.....	7
3.1. Právní úprava smluvní pokuty v ABGB.....	7
3.2. Právní úprava ve středním občanském zákoníku	10
3.3. Právní úprava v zákoníku mezinárodního obchodu	10
3.4. Právní úprava ve starém občanském zákoníku a obchodním zákoníku	11
4. Funkce smluvní pokuty	14
4.1. Zahraniční právní úprava.....	17
5. Ujednání smluvní pokuty	19
5.1. Forma ujednání smluvní pokuty.....	21
5.2. Smluvní pokutou utvrzovaná povinnost.....	23
5.3. Určitost smluvní pokutou utvrzované povinnosti	26
5.4. Strany ujednání o smluvní pokutě.....	29
5.5. Podoba smluvní pokuty	33
5.6. Označení ujednání o smluvní pokutě	35
5.7. Zavinění.....	36
5.8. Splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti	37
6. Výše smluvní pokuty a její moderace	39
6.1. Sjednání výše smluvní pokuty.....	39
6.2. Výše smluvní pokuty.....	44
6.3. Zahraniční právní úprava.....	50
6.4. Moderace smluvní pokuty	51
6.4.1. Předmět moderace	54
6.4.2. Postup soudu při moderaci výše smluvní pokuty	58
6.4.3. Zahraniční právní úprava	62
7. Speciální úprava smluvní pokuty	65
7.1. Nájem bytu a domu k zajištění bytových potřeb	65
7.2. Rezervační smlouvy	67
7.3. Spotřebitelské smlouvy	70
7.3.1. Smluvní pokuta dle zákona o spotřebitelském úvěru	73
7.4. Pracovní právo.....	78
7.5. Smluvní pokuta ve smlouvách uzavíraných s obcí	79
8. Akcesorita smluvní pokuty	82
8.1. Vztah smluvní pokuty a postoupení	84
8.2. Vztah smluvní pokuty a zástavního práva.....	86
9. Procesní aspekty.....	87

9.1.	Splatnost smluvní pokuty	87
9.2.	Promlčení.....	88
9.3.	Vykonatelnost smluvní pokuty.....	92
9.3.1.	Vykonatelnost notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.....	94
9.3.2.	Vykonatelnost rozhodnutí civilních a rozhodčích soudů.....	95
9.4.	Smluvní pokuta a insolvenční řízení	100
10.	Smluvní pokuta a úroky z prodlení	102
10.1.	Rozdíly mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení.....	103
10.2.	Souběh smluvní pokuty a úroků z prodlení	109
11.	Smluvní pokuta a náhrada škody.....	111
12.	Příbuzné instituty – odstupné, závdavek a penále	114
12.1.	Odstupné	114
12.2.	Závdavek.....	116
12.2.1.	Právní úprava v ABGB	116
12.2.2.	Právní úprava v občanském zákoníku.....	117
12.2.3.	Zahraniční právní úprava	119
12.3.	Penále.....	120
13.	Závěr.....	122
	Cizojazyčné resume.....	125
	Seznam definovaných pojmů	128
	Seznam použité literatury a pramenů	129

1. Úvod

Jak již název práce napovídá, jejím tématem je institut smluvní pokuty. Toto téma jsem si vybrala zejména z důvodu, že s ujednáním o smluvní pokutě se můžeme setkat v praxi téměř v každé smlouvě, a to bez ohledu na to, zda se jedná o smlouvu sjednávanou v rámci obchodněprávních vztahů, vztahů mezi podnikateli a spotřebiteli či mezi fyzickými osobami nepodnikajícími, a v zásadě i bez ohledu na to, o jaký smluvní typ se jedná. Oblibu tohoto v českém právu tradičního institutu nelze považovat za překvapivou, neboť česká právní úprava smluvní pokuty, jež je v porovnání se zahraničními právními úpravami velmi liberální, umožňuje její velmi variabilní použití.

I přes tuto oblibu se v praxi bohužel stále setkáváme se smluvními pokutami, které jsou chybně sjednány (zpravidla se jedná o neurčitost ujednání o smluvní pokutě nebo nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu), případně chybně vymáhány. Tyto nedostatky jsou dle mého názoru způsobeny zejména skutečností, že přestože občanský zákoník se smluvní pokutě věnuje v pouhých pěti paragrafech, jedná se o institut, při jehož správné aplikaci nevystačíme s pouhou znalostí zákonných ustanovení. Je třeba ho proto zkoumat podrobněji a více do hloubky, a to zejména v kontextu s poměrně velmi rozsáhlou judikaturou Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR, která se problematikou smluvní pokuty opakovaně zabývá. Tuto judikaturu však nelze ve všech případech považovat za konstantní, neboť zejména v posledních letech zaznamenala určitý posun (např. v otázce vykonatelnosti exekučních titulů, dle kterých má mít oprávněný ze smluvní pokuty nárok na smluvní pokutu od určitého data „*do zaplacení*“ nebo možnosti moderace započtené smluvní pokuty). To je důvodem, proč je vždy třeba vycházet z aktuální judikatury a nespoléhat na znalost judikatury starší.

Nelze ani odhlédnout od skutečnosti, že od 1. 1. 2014 zaznamenala právní úprava smluvní pokuty s přijetím nové právní úpravy soukromého práva určité změny, jimiž nedošlo pouze k odstranění dvojkolejnosti právní úpravy, ale také k dalším dílčím změnám, které však ve velké míře pouze reflektují to, co bylo za předcházející právní úpravy dovozováno judikaturou či právní teorií. Za tři nejzásadnější změny vyplývající z nové právní úpravy lze považovat možnost

moderace a objektivní odpovědnost za porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti i v jiných než obchodně právních vztazích, a dále pak odstranění obligatorní písemné formy ujednání o smluvní pokutě (zde lze však předpokládat, že i v současnosti bude zachována písemná forma ujednání o smluvní pokutě).

Vzhledem k výše uvedenému významu znalosti judikatury Nejvyššího soudu ČR, resp. Ústavního soudu ČR při použití a aplikaci smluvní pokuty je práce výrazně zaměřena na smluvní pokutu v kontextu judikatury těchto soudů. Cílem práce je komplexně zanalyzovat stávající právní úpravu smluvní pokuty s důrazem na judikaturu těchto soudů, a to i v kontextu jiných právních institutů, které mají blízkou spojitost se smluvní pokutou, jako jsou například úroky z prodlení či náhrada škody. Neméně důležitým cílem je také upozornit na problematické otázky spojené se smluvní pokutou jako je například otázka výše smluvní pokuty a její moderace.

Systematicky je práce rozdělena podle jednotlivých aspektů smluvní pokuty, od jejího sjednání, přes předpoklady pro její úspěšné uplatnění až po její vymáhání. V úvodu je vyhrazen prostor pro posouzení celé řady otázek spojených s otázkou funkce smluvní pokuty. Část práce je také věnována smluvní pokutě ve specifických právních vztazích, ve kterých lze nalézt více či méně významné odchylky od obecné právní úpravy smluvní pokuty obsažené v občanském zákoníku. Jedná se o smluvní pokutu v nájemních vztazích, jejichž předmětem je nájem bytu nebo domu za účelem zajištění bytových potřeb, v pracovním právu a ve spotřebitelských smlouvách, kde zejména nový zákon o spotřebitelském úvěru přináší výrazné odchylky od obecné právní úpravy. Další část práce je věnována smluvní pokutě ve smlouvách uzavřených s realitní kanceláří, u nichž se v minulosti vyskytovala pochybení při sjednávání smluvní pokuty.

Na úvod práce byl zařazen stručný historický přehled právních úprav platných na našem území, ačkoli taková analýza není jejím primárním cílem. V průběhu celé práce je také upozorňováno na některé aspekty zahraničních právních úprav, a to zejména právní úpravy anglické a německé, přičemž místy zmiňuje i zajímavé prvky právní úpravy francouzské, německé či ruské. V tomto směru si však práce neklade za cíl detailně zhodnotit zahraniční právní úpravu smluvní pokuty či jí komplexně porovnat s českou právní úpravou, ale pouze poukázat, jak se k určitým otázkám spojeným se smluvní pokutou staví zmiňované zahraniční právní úpravy.

V závěru práce jsou také rozebrány instituty, u nichž lze spatřovat některé shodné znaky se smluvní pokutou (zejména úroky z prodlení či náhrada škody), zde je důraz kladen zejména na vztah těchto jednotlivých institutů ke smluvní pokutě.

Při zpracování této práce je používána zejména analytická metoda, která je doplněna o prvky komparace. V práci je vycházeno jak z české, tak i ze zahraniční literatury, odborných článků a ve značné míře také z judikatury Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR.

Předkládaná práce je zpracována k právnímu stavu ke dni 30. 9. 2018.

2. Smluvní pokuta – pojem

Smluvní pokuta, někdy označovaná také jako konvenční pokuta, je první ze způsobů utvrzení dluhu, který upravuje občanský zákoník. Druhým způsobem utvrzení dluhu, je jeho uznání¹. Občanský zákoník na rozdíl od starého občanského zákoníku rozlišuje mezi zajištěním dluhu a utvrzením dluhu. Společným znakem těchto dvou institutů, je skutečnost, že posilují postavení věřitele. Jejich funkce a smysl jsou však do značné míry odlišné. Zajištění dluhu na rozdíl od utvrzení dluhu nejenom, že motivuje dlužníka, aby dluh řádně a včas splnil, ale také věřiteli poskytuje jistotu, že se věřitel bude moci uspokojit ze zajištění v případě, že tak dlužník neučiní. Utvrzení dluhu na druhou stranu nezajišťuje, že dluh bude splněn, neboť nezajišťuje možnost, aby se věřitel uspokojil z určité vyčleněné věci jako například v případě zástavního nebo zadržovacího práva, ani neposkytuje věřiteli náhradního dlužníka jako v případě ručení, avšak zlepšují jeho právní postavení.² V případě uznání dluhu se zlepšuje procesní postavení věřitele při vymáhání dluhu, neboť zakotvuje vyvratitelnou domněnku, že dluh v rozsahu v době uznání trval a navíc prodlužuje promlčení dobu, kdy se věřitelovo právo promlčí nejdříve za deset let ode dne, kdy k uznání dluhu došlo³. Smluvní pokuta pak věřiteli poskytuje další plnění, které musí dlužník v případě porušení utvrzené povinnosti, splnit. Smluvní pokuta tak motivuje dlužníka k řádnému plnění hrozbou majetkovou sankce. Přestože občanský zákoník zakotvuje pouze tyto dva způsoby utvrzení dluhu, tak znaky utvrzení dluhu můžeme najít i u jiných institutů soukromého práva. Jedná se například o dlužní úpis, který sice není uznáním dluhu, avšak usnadňuje postavení věřitele tím, že mu poskytuje důkaz o existenci dluhu. Dále se jedná o směnku, která má jak utvrzovací, tak zajišťovací charakter. Zajišťovací charakter má směnka ve chvíli, kdy směnku kromě samotného dlužníka podepsal i směnečný rukojmí, který se tímto stává společným a nerozdílným dlužníkem ze směnečné sumy případně z její části, pokud je jeho rukojemství omezeno určitou částkou. Utvrzovací charakter pak můžeme dále spatřovat například i u notářského zápisu s doložkou přímé vykonatelnosti, případně i u závadvku.⁴

---

¹ Dle § 2053 o. z. platí, že „Uzná-li někdo svůj dluh co do důvodu i výše prohlášením učiněným v písemné formě, má se za to, že dluh v rozsahu uznání v době uznání trvá.“

² KINDL, M. *Zajištění a utvrzení dluhu*. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 407.

³ § 639 o. z.

⁴ KINDL, M. *Zajištění a utvrzení dluhu*. I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 424 - 428.

Smluvní pokuta má v soukromém právu dlouhou historii. Institut smluvní pokuty znalo již římské právo, jež smluvní pokutu považovalo za příslib dlužníka, že bude věřiteli plnit určitý obnos peněz jako trest za eventuální nesplnění smluvních povinností⁵, a v různých modifikacích se s ní lze setkat ve všech moderních soukromoprávních kodexech.

Přestože se jedná o tradiční institut, ani jeden ze soukromoprávních kodexů, které na našem území platily, neobsahoval definici smluvní pokuty, a ta není přítomna ani v občanském zákoníku.⁶ Odborná veřejnost však s definicí smluvní pokuty pracuje, např. K. Eliáš ji definuje jako „vedlejší úmluvu, v níž se jedna strana zavazuje vůči straně druhé k zvláštnímu a konkrétně specifikovanému plnění pro případ, že poruší určitou ze smluvních povinností“.⁷ Jako vedlejší doložku smluvní pokutu v § 1896⁸ označuje i občanský zákoník. Jak již ze samotného jejího označení plyne, je smluvní pokuta vždy vázána na určitý smluvní vztah, resp. na porušení smluvně převzaté povinnosti. Bez existence smluvního vztahu tedy právo na smluvní pokutu nemůže vzniknout.

České označení tohoto institutu obsahuje dva pojmy. Základem prvního je pojem smlouva, který je třeba považovat za jeden ze základních pojmů soukromého práva, ač se vyskytuje v omezené míře i v právu veřejném. Na druhou stranu pojem pokuta patří převážně do veřejného práva, kde tento pojem zpravidla označuje veřejnoprávní postih za porušení povinnosti stanovené právním předpisem. Lze tak souhlasit s názorem, že smluvní pokuta do jisté míry představuje soukromoprávní obdobu veřejnoprávní pokuty, v níž jsou tzv. trestní prvky, které s sebou smluvní pokuta přináší, považovány za specifickou výjimku v rámci soukromého práva.⁹

Smluvní pokuta je v běžné smluvní praxi velmi rozšířenou vedlejší doložkou, přítomnou téměř v každé smlouvě. Oblíbená je mezi smluvními stranami zejména pro svou univerzalitu a variabilitu. Univerzálnost smluvní pokuty spočívá ve skutečnosti, že smluvní pokutou lze zajistit v podstatě jakoukoli smluvní povinnost, a to bez ohledu na to, zda se jedná o peněžitou nebo nepeněžitou

---

⁵ KINCL, J., URFUS, V., *Římské právo. Římské právo: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult.* 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. Učebnice (Panorama), s. 283.

⁶ Definici obsahuje například francouzský Code Civil, který v článku 1226 uvádí, že ujednání o smluvní pokutě je takové ujednání, kterým se jedna osoba k zajištění splnění dohody zavazuje k něčemu pro případ jejího nesplnění.

⁷ ELIÁŠ, K., a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář.* 1. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2008. 2 sv., s. 1566.

⁸ *Při částečném postoupení smlouvy nebo při postoupení smlouvy několika postupníkům nelze zkrátit práva postoupené strany z vedlejších doložek ve smlouvě, jako jsou zejména ujednání o podmínce, záloze, závdavku, smluvní pokutě, odstoupení od smlouvy a odstupném nebo o rozhodčí doložce.*

⁹ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě.* Praha: Leges, 2015, s. 17.

povinnost, přičemž i sama smluvní pokuta může mít jak peněžitý, tak nepeněžitý charakter. Variabilita smluvní pokuty je dána charakterem smluvní pokuty a dispozitivností její právní úpravy, která umožňuje smluvní pokutu modifikovat dle konkrétní situace a požadavků smluvních stran. Variabilita smluvní pokuty se projevuje zejména při zesilování a oslabování jednotlivých jejích funkcí – na základě poměrně jednoduché změny v ujednání o smluvní pokutě se může smluvní pokuta a zejména její důsledky v jednotlivých případech velmi výrazně lišit.¹⁰

S institutem smluvní pokuty je možné se setkat i ve většině zahraničních právních úprav. Na rozdíl od české právní úpravy však zpravidla rozlišují mezi ujednáním o paušalizované náhradě škody (kde převažuje funkce reparační) a ujednáním o smluvní pokutě (kde převažuje funkce sankční). V některých případech zahraniční právní úprava ujednání o smluvní pokutě vůbec nepřipouští¹¹, případně podléhá větším omezením než právní úprava paušalizované náhrady škody¹².

---

¹⁰ ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 391.

¹¹ Např. anglické common law rozlišuje ujednání o *liquidated damages*, které považuje za platné ujednání a ujednání o *penalty*, které je považováno za neplatné.

¹² Např. v německé právní úpravě *Vertragstrafe* podléhá na rozdíl od *Schadenspauschale* snížení na přiměřenou výši.

3. Právní úprava smluvní pokuty na našem území od účinnosti ABGB

3.1. Právní úprava smluvní pokuty v ABGB

Smluvní pokuta, v tehdejší terminologii konvenční pokuta, byla v ABGB upravena zejména v § 1336, přičemž toto ustanovení prošlo za doby účinnosti ABGB dvěma významnými změnami (novela provedená zákonem č. 62/1868 ř. z. a novela provedená císařským nařízením č. 69/1916 ř. z.). Smluvní pokuta byla dále upravena v § 1337 ABGB a odchylky od obecné právní úpravy zakotvené v ABGB pro obchodní vztahy obsahoval Všeobecný obchodní zákoník v § 284.

Smluvní pokuta byla v ABGB upravena nikoli v rámci utvrzení, případně zajištění dluhu, ale v rámci úpravy náhrady škody. Smluvní pokuta měla akcesorickou povahu ve vztahu k hlavnímu závazku a bylo ji možné sjednat jak při uzavření smlouvy, tak i dodatečně nebo pro případ uzavření budoucí smlouvy. Smluvní strany si mohly ujednat i smluvní pokutu ve prospěch třetí osoby. Pokud se někdo zavázal zaplatit smluvní pokutu pro případ, že třetí osoba nesplní svoji povinnost, považovalo se takové ujednání za nepravou smluvní pokutu. ABGB pro ujednání o smluvní pokutě nestanovovalo žádnou obligatorní formu, tudíž smluvní pokuta mohla být, stejně tak jako dle současné právní úpravy, sjednána i ústně. Z dikce § 1336 ABGB jasně plynulo, že bylo možné sjednat si smluvní pokutu i v jiném plnění, než je plnění peněžité, přičemž toto plnění však muselo mít majetkovou hodnotu.¹³

Smluvní pokutu bylo možné sjednat pro případ, že i) dlužník nesplnil svou hlavní povinnost, ii) dlužník svou hlavní povinnost splnil vadně, iii) dlužník plnil na nesprávném místě nebo pozdě. Povinnost hradit smluvní pokutu v případě porušení povinnosti, s níž bylo spojováno právo věřitele na smluvní pokutu, byla koncipována jako subjektivní. Bylo k ní tedy potřeba zavinění dlužníka, které však bylo presumováno, a skutečnost, že k porušení povinnosti nedošlo zaviněným jednáním dlužníka, musel prokazovat dlužník.¹⁴ Smluvní strany se však mohly dohodnout, že smluvní pokuta bude placena i v případě nezaviněného porušení smluvních povinností.

---

¹³ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 970.

¹⁴ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.-3. díl*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 104.

Podle právní úpravy obsažené v ABGB byla smluvní pokuta koncipována jako paušalizovaná náhrada škody, smluvní pokuta tedy měla zajistit náhradu škody pro případ dlužníkovy porušení povinnosti. Povinnost dlužníka platit smluvní pokutu nastupovala pouze za předpokladu, že škoda skutečně vznikla. Stejně jako u zavinění i zde bylo obrácené důkazní břemeno, když se vznik škody presumoval a dlužník musel případně prokázat, že ke škodě nedošlo, a tím se zprostit povinnosti věřiteli smluvní pokuta zaplatit. Věřitel nemohl po dlužníkovi požadovat kromě zaplacení smluvní pokuty i zaplacení náhrady vzniklé škody. Pokud věřitel chtěl, aby dlužník namísto smluvní pokuty zaplatil náhradu škody, musel k tomu mít souhlas dlužníka. Výše smluvní pokuta na výši vzniklé škody nebyla vázána, tudíž dlužník byl povinen zaplatit smluvní pokutu ve sjednané výši, i pokud vznikla škoda nižší a věřitel nemohl po dlužníkovi ani v případě, že vzniklá škoda přesahovala výši smluvní pokuty, požadovat vyšší smluvní pokutu, případně kromě smluvní pokuty i náhradu škody v částce přesahující výši smluvní pokuty. Smluvní pokutu ve výši vzniklé škody bylo možné požadovat pouze v případech úmyslného porušení povinností. Byla-li však smluvní pokuta sjednána pouze pro případ jednoho porušení smluvní povinnosti, věřitel se mohl domáhat zaplacení náhrady škody vzniklé porušením jiné smluvní povinnosti, na kterou se povinnost zaplacení smluvní pokuty nevztahovala.¹⁵

Ve vztahu smluvní pokuty ke splnění původní smluvní povinnosti bylo třeba rozlišovat, jaká povinnost byla porušena. Pokud dlužník porušil povinnost tím, že plnil vadně, na nesprávném místě nebo pozdě, mohl dlužník požadovat kumulativně jak smluvní pokutu, tak splnění původní smluvní povinnosti. Spočívalo-li porušení dlužníkovy smluvní povinnosti v nesplnění původního plnění a plnění se dlužníkovou vinou stalo nemožným, věřitel mohl požadovat pouze zaplacení smluvní pokuty. Jednalo-li se však o situaci, kdy splnění původního plnění bylo stále možné, ale dlužník se dostal do zaviněného prodlení, mohl si věřitel vybrat, zda bude požadovat splnění původního plnění nebo zaplacení smluvní pokuty. V případě, že se jednalo o fixní smlouvy, musel věřitel dlužníkovi bez odkladu oznámit, že trvá na původním plnění, jinak se mělo za to, že si vybral zaplacení smluvní pokuty. Toto rozlišení přinesla tzv. třetí novela provedená císařským nařízením č. 69/1916 ř. z.¹⁶

---

¹⁵ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému občanskému zákoníku*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 971 – 972.

¹⁶ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.-3. díl*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 105.

V původním znění § 1336 ABGB upravoval limitaci výše smluvní pokuty, kterou mohl soud přiznat v případech prodlení dlužníka se zaplacením zápůjčky, a to částkou odpovídající nejvyšším zákonným úrokům. Tento limit byl vypuštěn novelou provedenou zákonem č. 62/1868 ř. z. Od té doby žádný z občanských zákoníků platných na území České republiky zákonný limit výše smluvní pokuty neobsahoval a neobsahuje.

ABGB počítal s institutem moderace výše smluvní pokuty. Prokázal-li dlužník, že výše smluvní pokuty je příliš vysoká, mohl ji soud moderovat. K moderaci mohlo dojít pouze na základě návrhu dlužníka, soud k tomuto nemohl přistoupit z moci úřední. Návrh na moderaci nebylo třeba uplatnit výslovně, stačilo, pokud z přednesu dlužníka vyplývalo, že vznáší námitku nepřiměřenosti smluvní pokuty. Soud při posouzení přiměřenosti smluvní pokuty musel vzít do úvahy všechny okolnosti daného případu, zejména pak vzniklou škodu, hrozící škodu a případné zavinění. Při moderaci byl soud omezen pouze vzniklou škodou, pod jejíž výší nemohla výše přiznané smluvní pokuty klesnout. Moderace se však uplatnila pouze za předpokladu, že smluvní pokuta dosud nebyla zaplacená. Vrácení části již zaplacené smluvní pokuty pro její nepřiměřenost nebylo možné. Dlužník se práva na moderaci výše smluvní pokuty nemohl dopředu vzdát.¹⁷

Jak již bylo shora uvedeno, kromě ABGB upravoval smluvní pokutu i Všeobecný obchodní zákoník, který v § 284 stanovoval odchylky od právní úpravy v ABGB pro obchodněprávní vztahy. Vzhledem ke znění odst. 1 tohoto ustanovení, jenž uváděl, že výše smluvní pokuty není nijak omezena, panovaly různé názory na otázku, zda je v obchodněprávních vztazích možné moderovat výši smluvní pokuty (v případě akceptace tohoto závěru by zde byl opačný stav než za účinnosti starého občanského zákoníku a obchodního zákoníku). I přes odlišné názory se odborná veřejnost klonila k názoru, že moderace možná je. Tento závěr mimo jiné plyne i z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 9. 1925, sp. zn. Rv I 100/25.¹⁸ Další odchylky od úpravy obsažené v ABGB spočívaly ve skutečnosti, že v případě pochybností neměl dlužník právo zprostit se zaplacením smluvní pokuty plnění původní povinnosti, a taktéž v pochybnostech platilo, že není vyloučen nárok na náhradu škody přesahující výši smluvní pokuty.

---

¹⁷ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 972.

¹⁸ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 973.

3.2. Právní úprava ve středním občanském zákoníku

Střední občanský zákoník již smluvní pokutu v § 284 až 287 řadí mezi instituty zajištění dluhu. Na rozdíl od předcházející právní úpravy byla pro ujednání o smluvní pokutě stanovena obligatorní písemná forma a smluvní pokutu si bylo možné ujednat pouze jako peněžité plnění. Smluvní pokuta pak stejně jako v ABGB náležela v případě porušení smluvní povinnosti namísto náhrady škody. Pro vznik práva na zaplacení smluvní pokuty se vyžadovalo zaviněné porušení smluvních povinností. Ve vztahu ke splnění původní povinnosti se zachovala rozdílná úprava v závislosti na charakteru porušení. Jednalo-li se o nedodržení termínu nebo místa plnění, bylo možné požadovat jak splnění povinnosti, tak zaplacení smluvní pokuty, a to za předpokladu, že věřitel ještě nepřijal plnění bez výhrad. Moderační oprávnění soudu zůstalo zachováno, když bylo nově zakotveno, že soud při jeho aplikaci přihlédně k významu řádného splnění smlouvy. Práva domáhat se moderační smluvní pokuty se opět nemohl dlužník předem vzdát.

3.3. Právní úprava v zákoníku mezinárodního obchodu

S přijetím starého občanského zákoníku institut smluvní pokuty ze soukromého práva v podstatě vymizel, když zůstal zachován pouze v zákoníku mezinárodního obchodu, který však pojímal smluvní pokutu odlišně od předcházející úpravy. Právní úprava obsažená v zákoníku mezinárodního obchodu se však aplikovala výlučně na majetkové vztahy v mezinárodním obchodu, tedy typicky na právní vztahy se zahraničními subjekty. Odlišné pojetí spočívalo zejména ve vztahu ke kumulaci smluvní pokuty a splnění původního závazku. Zákoník mezinárodního obchodu v § 192 výslovně zakotvoval pravidlo, že zaplacení smluvní pokuty nezprošťuje dlužníka povinnosti splnit závazek smluvní pokutou zajištěný, a to bez ohledu na jeho charakter. Právo věřitele na smluvní pokutu vzniklo bez ohledu na to, zda věřiteli vznikla porušením smluvní povinnosti škoda, nebo nikoli. Věřitel však neměl v případě, že byla sjednána smluvní pokuta, právo na náhradu škody vzniklé porušením smluvní povinností zajištěné smluvní pokutou. Výslovně bylo připuštěno sjednat si smluvní pokutu i v jiném než peněžitém plnění. K platnému sjednání smluvní pokuty byla nicméně nutná písemná forma. Moderační oprávnění soudu bylo zachováno, nepřiměřeně vysokou

smluvní pokutu mohl soud, a to i bez návrhu, snížit, a to s přihlédnutím k hodnotě a významu předmětu závazku. Byl však limitován výší skutečně vzniklé škody, neboť pod tuto částku nemohl smluvní pokutu snížit.

3.4. Právní úprava ve starém občanském zákoníku a obchodním zákoníku

Starý občanský zákoník ve svém původním znění ustanovení o smluvní pokutě neobsahoval. Smluvní pokuta tak byla s účinností od 1. 4. 1964 vyhrazena pouze majetkovým vztahům v mezinárodním obchodu, které byly upraveny v zákoníku mezinárodního obchodu. Skutečnost, že starý občanský zákoník ve svém znění platném do 1. 1. 1992 výslovnou úpravu smluvní pokuty neobsahoval, však bez dalšího neznámá, že by si smluvní strany nemohly smluvní pokuty platně sjednat, a to s odkazem na § 51 starého občanského zákoníku, který zakotvoval možnost sjednat si i taková ujednání, která zákon výslovně neupravoval.¹⁹ Přesto však soudy zpravidla docházely k závěru, že smluvní pokuta sjednaná před 1. 1. 1992 je neplatným právním jednáním pro rozpor se zákonem podle § 39 starého občanského zákoníku.²⁰ Dle nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 7. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 582/2001 však nelze vždy bez dalšího posouzení konkrétních okolností takovouto smluvní pokutu považovat za neplatnou, neboť je při posouzení ujednání o smluvní pokutě sjednaného před 1. 1. 1992 třeba vždy zhodnotit, zda v konkrétním případě ujednání odporovalo či neodporovalo obsahu a účelu zákona, zákon neobcházelo či se nepřičilo zájmům společnosti, jelikož „*Formalistické posouzení sporného smluvního ujednání jako neplatného bez ohledu na znění § 51 občanského zákoníku a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (ústavní zákon č. 23/1991 Sb.) pak zjevně zakládá extrémní rozpor s obecně přijímanými principy spravedlnosti, neboť zásada "každý může činit, co není zákonem zakázáno" bývá považována za jednu z hlavních zásad občanského práva, která ve sféře závazkových vztahů nachází vyjádření v podobě principu smluvní volnosti.*“

Institut smluvní pokuty se do českého soukromého práva vrátil až od 1. 1. 1992, kdy jednak nabyla účinnosti novela starého občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., prostřednictvím které byla do starého občanského zákoníku mimo jiné začleněna

¹⁹ ŠVESTKA, J., *Občanský zákoník: komentář*. Praha: SEVT, 1991, s. 364.

²⁰ TINTĚRA, T., *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. 155 s. nebo PATĚK, D., *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 54.

ustanovení o smluvní pokutě²¹, a zároveň nabyt účinnosti obchodní zákoník, který obsahoval speciální úpravu smluvní pokuty v případě smluvních vztahů řídicích se obchodním zákoníkem²². Od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2013 tedy v českém právu byla zakotvena, tak jako i u mnoha dalších soukromoprávních institutů, dvojkolejnost právní úpravy smluvní pokuty, přičemž právní úprava ve starém občanském zákoníku subsidiárně platila i pro právní vztahy upravené obchodním zákoníkem.

Sjednaly-li si smluvní strany smluvní pokutu dle starého občanského zákoníku ve znění účinném od 1. 1. 1992, byla smluvní strana, která porušila smluvní pokutou zajištěnou povinnost, povinna zaplatit druhé smluvní straně smluvní pokutu i v případě, že jí nevznikla škoda. Po formální stránce bylo nutné si smluvní pokutu sjednat písemně a ustanovení o smluvní pokutě muselo obsahovat určení výše smluvní pokuty, nebo způsob jejího určení. Starý občanský zákoník se odklonil od tradiční úpravy vztahu smluvní pokuty a zajišťované povinnosti, když zakotvil, že oprávněný ze smluvní pokuty může požadovat kumulativně jak smluvní pokutu, tak splnění smluvní pokutou zajišťované povinnosti. V tomto navazoval například na zákon o mezinárodním obchodu. Co se týče vztahu smluvní pokuty a náhrady škody, oprávněný ze smluvní pokuty nebyl oprávněn požadovat náhradu škody, která byla způsobena porušením smluvní pokutou zajištěné povinnosti. Povinný ze smluvní pokuty nebyl povinen smluvní pokutu zaplatit, pokud porušení smluvní pokutou zajištěné povinnosti nezavinil. Právní úprava smluvní pokuty byla dispozitivní, smluvní strany si mohly sjednat vzájemný vztah smluvní pokuty a splnění smluvní pokutou zajišťované povinnosti, náhrady škody či zavinění odlišně od shora uvedené právní úpravy.

Právní úprava smluvní pokuty zakotvená v obchodním zákoníku obsahovala odchylky od právní úpravy zakotvené ve starém občanském zákoníku, které se týkaly vztahu k zavinění a moderačního oprávnění soudu. Povinnost k zaplacení smluvní pokuty byla v obchodním zákoníku koncipována jako absolutně objektivní odpovědnost, u níž ani liberační důvody (okolnosti vylučující odpovědnost) neměly vliv na povinnost povinného ze smluvní pokuty tuto zaplatit. Moderační oprávnění soudu zakotvené v § 301 obchodního zákoníku dávalo soudům v případě smluvní pokuty sjednané v režimu obchodního zákoníku právo nepřiměřeně vysokou pokutu snížit (moderovat), a to až do výše škody, která vznikla do okamžiku soudního rozhodnutí v důsledku porušení smluvní pokutou zajišťované povinnosti.

---

²¹ § 544 a 545 obč. z.

²² § 297 až 299 obch. z.

Současná právní úprava smluvní pokuty obsažená v občanském zákoníku v mnohém navazuje na předcházející právní úpravu. Do obecné úpravy smluvní pokuty přejímá úpravu dle obchodního zákoníku (odpovědnost za porušení povinnosti i bez zavinění, moderační oprávnění soudu) s některými upřesňujícími změnami.

4. Funkce smluvní pokuty

Jednou z nejvýznamnějších otázek, které jsou se smluvní pokutou spojeny, je otázka její funkce. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k tomuto uvádí, že „*účelem (funkcí) smluvní pokuty je dát předem (tedy před splněním a zpravidla již při uzavírání smlouvy) druhé smluvní straně najevo zvýšený zájem smluvní strany na náležitém splnění smluvní povinnosti*“.²³ Důvodová zpráva tak klade důraz na preventivní funkci smluvní pokuty. Právní teorie²⁴ i judikatura Nejvyššího soudu ČR²⁵ pak rozlišují kromě této funkce ještě další dvě základní funkce smluvní pokuty, a to funkci sankční a reparační. Jednotlivé funkce smluvní pokuty nabývá na významu zejména při posuzování její výše ve vztahu k přiměřenosti a případnému rozporu s dobrými mravy.

Smluvní pokuta by měla plnit zejména funkci preventivní (tato funkce je někdy také nazývána funkcí motivační), tedy prostřednictvím hrozby povinnosti zaplatit smluvní pokutu motivovat dlužníka, aby svou smluvní pokutou utvrzenou povinnost splnil řádně a včas a vyhnul se tak povinnosti zaplatit sjednanou smluvní pokutu. Tuto funkci jako účel smluvní pokuty uvádí i Nejvyšší soud ČR, a to např. v rozsudku ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009, podle něhož „*účelem smluvní pokuty je donutit dlužníka pohrůzkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku*“. Preventivní funkce se nejvýrazněji ze všech funkcí smluvní pokuty projeví již při jejím sjednávání. Při uzavření smlouvy si smluvní strany jejím sjednáním dávají najevo, že právě smluvní pokutou utvrzená smluvní povinnost je pro řádné plnění smlouvy zvláště významná.²⁶ Preventivní funkce smluvní pokuty je funkcí tradiční, se kterou spojovalo smluvní pokutu již ABGB.

Na rozdíl od funkce preventivní, funkce sankční doznala od účinnosti ABGB určité modifikace, neboť dle ABGB a také dle středního občanského zákoníku se sankční funkce uplatnila pouze za předpokladu, že škoda věřiteli skutečně vznikla. V následujících právních předpisech (tedy starém občanském zákoníku a obchodním zákoníku) již smluvní pokuta není vázána na vznik škody a

---

²³ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, strana 475 (dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>).

²⁴ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář*. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 586.

²⁵ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005; usnesení ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 26 Cdo 3968/2013 nebo usnesení ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2261/2014.

²⁶ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 17.

funkce sankční se uplatní v případě jakéhokoli následku porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti. Sankční funkce smluvní pokuty tedy do popředí nastupuje v okamžiku porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti (bez ohledu na to, zda věřiteli škoda skutečně vznikla či nikoli), a to zejména v případě, že je smluvní pokuta sjednána vedle náhrady škody a její zaplacení nevylučuje právo věřitele na náhradu škody vzniklou porušením smluvní pokutou utvrzované povinnosti. Nelze si nevšimnout, že samotný název smluvní pokuty evokuje a odkazuje právě na tu funkci.

Reparační nebo také odškodňovací funkce má nejbližší spojitost se vzniklou škodou, resp. její náhradou. Tato funkce vystupuje do popředí v okamžiku, kdy došlo k porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti, a tímto porušením vznikla věřiteli škoda. V případě, že není mezi smluvními stranami ujednáno jinak, smluvní pokuta právo na náhradu škody nahrazuje, a věřitel proto po dlužníkovi nemůže požadovat náhradu škody, a to ani v částce, která přesahuje výši smluvní pokuty. Na tuto funkci smluvní pokuty kladl velký důraz ABGB, jenž smluvní pokutu neupravoval v rámci utvrzení nebo zajištění dluhu, ale v rámci právní úpravy náhrady škody.

S poslední uvedenou funkcí smluvní pokuty má souvislost další někdy uváděná funkce smluvní pokuty – funkce limitace odpovědnosti za škodu (nebo také omezené povinnosti k náhradě škody). Tím, že smluvní pokuta představuje paušalizovanou náhradu škody, limituje náhradu škody v případě, že výše vzniklé škody výši smluvní pokuty přesahuje. V této souvislosti je třeba připomenout, že moderační právo soudu v případě smluvní pokuty se uplatní pouze v případě jejího snížení, nikoli v případě jejího zvýšení, kdy by se například z důvodu, že výše vzniklé škody je mnohonásobně vyšší, než jaká je výše smluvní pokuty, moderace výše smluvní pokuty nabízela.²⁷ Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení o smluvní pokutě je možné zdůrazněním nebo upozaděním této funkce smluvní pokutu modifikovat.

S funkcí reparační a funkcí limitační má přímou spojitost také někdy uváděná funkce smluvní pokuty, a to funkce nárokově-usnadňující, která vychází ze skutečnosti, že v případě soudního řízení je procesní postavení věřitele jednodušší při vymáhání smluvní pokuty než při vymáhání náhrady škody. Při vymáhání náhrady škody je třeba prokázat vznik škody, její výši, příčinnou

---

²⁷ TINTĚRA, T., *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 17.

souvislosti mezi porušením povinnosti a vznikem škody. Na druhou stranu u smluvní pokuty je v zásadě třeba pouze prokázat, že povinný ze smluvní pokuty porušil smluvní pokutou utvrzenou povinnost.

Přestože se nejedná o častou modifikaci smluvní pokuty, nelze v této souvislosti zapomenout ani na situaci, kdy si smluvní strany sjednají, že zaplacením smluvní pokuty zaniká smluvní pokutou utvrzovaná povinnost. V tomto případě nabývá dále také funkci terminační.²⁸

Mezi nejčastější modifikace smluvní pokuty patří změny oproti zákonné úpravě ve vztahu k náhradě škody, u nichž jsou modifikace způsobeny zesilováním nebo potlačováním reparační a sankční funkce. V úvahu připadají tři základní modifikace. Základní varianta, vycházející ze zákonné úpravy, je varianta, dle které smluvní pokuta vylučuje právo na náhradu škody vzniklé porušením smluvní pokutou utvrzené povinnosti. Protipólem k této variantě je situace, kdy si smluvní strany sjednají, že věřitel má v případě porušení smluvní pokutou utvrzené povinnosti právo na smluvní pokutu i náhradu škody. Střední cestou mezi shora uvedeným je poměrně často využívaná varianta, kdy má věřitel právo na náhradu škody pouze v částce, která přesahuje výši smluvní pokuty (zde můžeme spatřovat obdobný přístup jako u vztahu úroků z prodlení a náhrady škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu). Více ke vztahu smluvní pokuty a náhrady škody v kapitole 11.

Závěrem je třeba podotknout, že zákonná úprava smluvní pokuty obsažená v občanském zákoníku je až na výjimky (např. právní úprava moderace smluvní pokuty) úpravou dispozitivní a smluvní strany si tedy v rámci autonomie vůle mohou podmínky smluvní pokuty ujednat odlišně od zákonné úpravy, důsledkem čehož mohou v konkrétním případě smluvní strany svým ujednáním jednu z funkcí smluvní pokuty zvýraznit a další potlačit. Vždy je tedy potřeba při posouzení funkcí smluvní pokuty vycházet z konkrétního případu. Právě následkem potlačení či zvýraznění některých funkcí může vznikat celá řada typů smluvních pokut s rozlišnými důsledky (lze se setkat například s platně sjednanou smluvní pokutou, na niž vznikne oprávněnému nárok bez ohledu na zavinění a bude současně oprávněn požadovat vedle smluvní pokuty i náhradu škody a úroky s prodlení, stejně tak jako splnění utvrzované povinnosti, a na druhou straně i se smluvní pokutou, na kterou vznikne právo pouze v případě zaviněného porušení povinnosti

---

²⁸ ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 391.

povinného, přičemž jejím uhrazením utvrzovaná povinnost zaniká). V tomto ohledu souhlasí autorka s názorem, že pokud se hovoří o smluvní pokutě, jde spíše než o jeden konkrétní institut, mající vždy stejný charakter a důsledky, o celou řadu institutů, které mohou mít různý charakter a důsledky a které jsou zastřešeny jedním společným názvem.²⁹

4.1. Zahraniční právní úprava

V zahraničních právních úpravách funkce smluvní pokuty nebývá zpravidla tak různorodá a její použití tak liberální jako v české právní úpravě. Rozdíl je patrný zejména u použití smluvní pokuty jako soukromoprávní sankce, tedy u funkce sankční, která se v zahraničních právních úpravách zpravidla nevyskytuje, případně je potlačena.

Anglickou právní úpravu lze z porovnávaných právních úprav považovat za nejméně liberální a nejvíce omezující smluvní volnost stran. Tato úprava vychází ze základního rozlišení dvou institutů sjednaných pro případ porušení smluvní povinnosti. Jedná se o ujednání, ve kterém se předem sjednává náhrada škody (*liquidated damages clause*), a ujednání o smluvní pokutě (*penalty clause*). Zásadním rozdílem mezi těmito dvěma ujednáními, jejichž podstata bude dále popsána, je skutečnost, že zatímco *liquidated damages clause* je platným a vymahatelným ujednáním, *penalty clause* je ujednáním neplatným a není tedy ani vymahatelné. Posouzení, zda se jedná o *penalty clause* nebo o *liquidated damages clause*, ve stručnosti spočívá v tom, zda je částka sjednaná pro případ porušení smluvní povinnosti přiměřená případné škodě či nikoliv. Pro toto posouzení je třeba, aby soudy na sjednanou částku aplikovaly *penalty doctrine*, které se tato práce věnuje v kapitole 6.3. V anglické právní úpravě tedy sankční funkce smluvní pokuty tak, jak je pojmána v české právní úpravě, místo vůbec nemá. Sankcí za porušení smluvní povinnosti tak zjednodušeně zůstává pouze náhrada škody se svojí reparační funkcí, která může být buď předem odhadnutá prostřednictvím *liquidated damages clause*, případně zjištěna následně po porušení smluvní povinnosti.³⁰

---

²⁹ ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 391.

³⁰ TREITEL, G. H. *The law of contract*. 10th ed. London: Sweet & Maxwell, 1999. ISBN 042163460X., s. 929.

Obdobně i německá právní úprava rozlišuje mezi ujednáním o smluvní pokutě (*Vertragesstrafe*) a o ujednání o předem sjednané náhradě škody (*Schadenspauschale*). Na rozdíl od anglické právní úpravy však není německá tak striktní a ujednání o *Vertragesstrafe*, které obsahuje nejenom funkci reparační, ale také funkci preventivní a sankční³¹, je platným ujednání, pouze její uplatnění, resp. její přiznání, může být více limitováno než v případě *Schadenspauschale*. Sankční povaha *Vertragesstrafe* je oproti české právní úpravě smluvní pokuty například omezena tím, že pokud se jedná o smluvní pokutu sjednanou pro případ nesplnění závazku, je oprávněný ze smluvní pokuty oprávněn požadovat buďto smluvní pokutu nebo splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti³², nikoli kumulativně oboje, jak to umožňuje česká právní úprava. Německá právní úprava tak v tomto ohledu navazuje na právní úpravu obsaženou v ABGB. Další omezení sankční funkce *Vertragesstrafe* je možné spatřovat v nemožnosti požadovat smluvní pokutu v případě, že oprávněný ze smluvní pokuty již přijal plnění.³³

Francouzský Code Civil, stejně jako shora uváděné zahraniční právní úpravy, rozlišuje mezi smluvní pokutou, jejímž účelem je předem si sjednat náhradu škody, a klasickou smluvní pokutou. Předem sjednaná náhrada škody má dvě základní funkce – funkci reparační a funkci limitace náhrady škody. Smluvní pokuta pak má obdobný charakter jako smluvní pokuta v českém právu. Kromě funkce reparační a funkce limitace náhrady škody má i funkci preventivní a sankční. Vzhledem ke skutečnosti, že ve vztahu k sankční funkci smluvní pokuty se objevily názory upozorňující na to, že neomezená výše smluvní pokuty mnohonásobně přesahující výši škody, která by teoreticky mohla vzniknout, může vést k nepoměru mezi stranami a ke zneužívání takovýchto ustanovení, byl § 1152 Code Civil doplněn o ustanovení dávající soudům v případě smluvní pokuty (nikoli v případě předem sjednané náhrady škody) oprávnění výši smluvní pokuty moderovat.³⁴

---

³¹ HRSG. VON MATHIAS SCHMOECKEL. *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007. ISBN 9783161493768., s. 2043.

³² § 340 BGB.

³³ § 341 odst. 3 BGB.

³⁴ NICHOLAS, Barry. *The French law of contract.*, Oxford: Clarendon Press, 2002. s. 234-235.

5. Ujednání smluvní pokuty

Vzhledem ke skutečnosti, že jednou ze základních charakteristik smluvní pokuty je její akcesorická povaha, je hlavní podmínkou platného ujednání smluvní pokuty existence hlavního závazku, který smluvní pokuta utvrzuje³⁵. K dalším skutečnostem, jež je třeba k platnému sjednání smluvní pokuty posoudit, patří forma jejího sjednání, smluvní pokutou utvrzovaná povinnost a její specifikace, smluvní strany ujednání o smluvní pokutě, forma jejího plnění, její výše, zavinění porušení utvrzované povinnosti a její vztah ke splnění utvrzované povinnosti.

Při výkladu ujednání o smluvní pokutě se použijí obecná pravidla výkladu právních jednání zakotvená v § 555 a násl. o. z., který v tomto ohledu vychází z právní úpravy výkladu dříve obsažené v obchodním zákoníku. Právní jednání se dle § 555 o. z. posoudí podle svého obsahu. Obsah jednání vyjádřeného slovy nebo jinak se pak „vyloží podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět“. Není-li možné zjistit vůli jednajícího, je na místě přistoupit k výkladu, při němž je dle § 556 o. z. kombinována subjektivní a objektivní metoda výkladu. Jako první se přistupuje k subjektivní metodě výkladu, neboť základním hlediskem je úmysl jednajícího, případně u vícestranného právního jednání (tedy i u ujednání o smluvní pokutě) společný úmysl smluvních stran. Obecně přitom platí, že společný úmysl smluvních stran týkající se významu vícestranného právního jednání má přednost před jeho samotným zněním. Při výkladu ujednání o smluvní pokutě se tedy bude nejprve zjišťovat společný úmysl smluvních stran, který zde byl v době jeho vzniku. Pokud se použitím subjektivní metody výkladu nepodaří úmysl smluvních stran zjistit, nastupuje objektivní metoda výkladu, podle které se projevu vůle přisuzuje takový význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen. Jak při použití subjektivní, tak objektivní metody výkladu je třeba vycházet i z hledisek zakotvených v § 556 odst. 2 o. z., tedy ze zavedené praxe účastníků (toto hledisko se uplatní zejména v případě právních vztahů mezi podnikateli), z toho, co předcházelo právnímu jednání (zejména z jednání, která smluvní strany o obsahu smlouvy vedly), i z toho, co vyplývá z následného chování účastníků.³⁶ Pokud tedy např. povinný ze smluvní pokuty, kterou je sankcionováno

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 33 Cdo 694/2011.

³⁶ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1993-1995.

jeho prodlení s plněním povinností, za určité období smluvní pokutu uhradí, dal tímto najevo, že vůle stran byla sjednat si smluvní pokutu v té výši, kterou hradí, a nemůže poté namítat, že ujednání o výši smluvní pokuty bylo neurčité, neboť z jeho jednání plyne, že rozumí významu a následkům ujednání o smluvní pokutě. Tato základní pravidla výkladu dále doplňuje pravidlo zakotvené v § 557 o. z., podle kterého připouští-li použitý výraz různý výklad, vyloží se v pochybnostech k tíži toho, kdo výrazu použil jako první (*contra proferentem rule*). Další výkladová pravidla pak občanský zákoník v § 558 zakotvuje pro právní vztahy s podnikateli, kde klade akcent na význam právního jednání, který má pravidelně v právním vztahu s podnikatelem, a dále na obchodní zvyklosti.

V souvislosti s výkladem ujednání o smluvní pokutě (a obecně s výkladem jakéhokoli právního jednání) je třeba upozornit na § 574 o. z., který zakotvuje další svou povahou výkladové pravidlo, a to pravidlo *in favorem negotii* podle kterého má přednost výklad, jenž nezakládá neplatnost ujednání. Toto výkladové pravidlo, které v minulosti opakovaně judikoval jak Ústavní soud ČR, tak Nejvyšší soud ČR³⁷, respektuje základní pravidlo soukromého práva, tedy pravidlo autonomie vůle smluvní stran, a vychází z předpokladu, že pokud smluvní strany právně jednají, činí tak z důvodu, aby svým projevem vůle vyvolaly zamýšlené právní následky. Existují-li následně pochybnosti o významu vůle smluvních stran, je třeba přistoupit k výkladu takového ujednání, tyto pochybnosti výkladem odstranit a právní jednání vyložit způsobem, jenž vede k platnosti právního jednání. Pokud se tedy výkladem dojde k více možným výkladům, je vždy třeba upřednostnit ten z výkladů, který vede k závěru o platnosti právního jednání.³⁸

S ohledem na shora uvedená výkladová pravidla je vždy třeba zhodnotit, zda je hojná judikatura Nejvyššího soudu ČR týkající se určitosti ujednání o smluvní pokutě aplikovatelná i za účinnosti občanského zákoníku. Ze starého občanského zákoníku (§ 35 odst. 2) a na něj reagující judikatury Nejvyššího soudu ČR³⁹ na rozdíl od občanského zákoníku, který klade důraz na skutečný úmysl smluvních stran, bylo dovozováno, že k vůli smluvní stran lze přihlížet pouze tehdy, pokud není v rozporu s tím, co plyne z jeho jazykového vyjádření.

---

³⁷ Např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/2010 nebo ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4831/2010, nebo ze dne 20. 11. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1303/2008.

³⁸ LAVICKÝ, P., *Občanský zákoník: komentář*, Svazek 1, Praha: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 2058.

³⁹ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1569/99, ze dne 22. 5. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2978/2010 nebo ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1421/2013.

5.1. Forma ujednání smluvní pokuty

Ujednání o smluvní pokutě, jak již ze samotného pojmu vyplývá, je vícestranné právní jednání, které je třeba smluvně ujednat. Kromě náležitostí uvedených v § 2048 a násl. o. z. musí jako každé právní jednání splňovat obecné náležitosti stanovené pro právní jednání v § 545 a násl. o. z., budou se tedy na něj vztahovat i důvody zdánlivosti či neplatnosti právního jednání stanovené v § 551 a násl., resp. v § 574 a násl. o. z. Ze skutečnosti, že smluvní pokutu je třeba si smluvně ujednat, plyne zásadní rozdíl mezi smluvní pokutou a penálem, tedy pokutou stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem, na které se aplikuje právní úprava o smluvní pokutě (více o penále v kapitole 12.3.). Neboť smluvní pokuta musí být sjednána vícestranným právním jednáním, nemá bez dalšího právní následky jednostranné jednání, jako je například v praxi běžně se vyskytující uvedení výše smluvní pokuty na faktuře, kdy by touto smluvní pokutou měla být utvrzena povinnost dlužníka zaplatit fakturovanou částku v termínu splatnosti.

Občanský zákoník pro ujednání smluvní pokuty, na rozdíl od předcházející právní úpravy, nevyžaduje obligatorní písemnou formu. Navazuje tak na právní úpravu obsaženou v ABGB, který obligatorní písemnou formu také nevyžadoval. V případě ujednání smluvní pokuty tedy zákonodárce vycházel ze zásady autonomie vůle smluvních stran a zásady uvedené v § 559 o. z., tedy ze zásady, že každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu. Při hodnocení všech institutů zajištění a utvrzení dluhu představuje bezformálnost ujednání o smluvní pokutě spíše výjimku.⁴⁰

Otázkou je, jak často se v praxi tato bezformálnost ujednání o smluvní pokutě využije. Bez pochyb bude z důvodu právní jistoty doporučováno, aby smluvní pokuta byla i nadále sjednávána v písemné formě. Na druhou stranu si lze představit situaci, kdy by došlo k písemnému uznání smluvní pokuty dlužníkem, případně k plnění smluvní pokuty ze strany dlužníka, a věřitel toto jednání dlužníka

---

⁴⁰ Občanský zákoník zachoval obligatorní písemnou formu u všech institutů zajištění a utvrzení dluhu kromě zajišťovacího převodu práva (u kterého však dle původního návrhu občanského zákoníku měla být obligatorní písemná forma zachována) a právě smluvní pokuty. V případě zástavního práva je nicméně obligatorní forma ujednání pouze v některých případech, i když občanský zákoník výslovně počítá i s případy, v nichž může zástavní právo vzniknout i jinak než písemnou smlouvou – v případě dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů obligatorní písemnou formu také neuvádí, ale z toho, že počítá s předložením této dohody plátcem mzdy, si lze jenom těžko představit jinou formu dohody než písemnou.

ústně nebo konkludentně přijal. Dle dřívější judikatury⁴¹ by se jednalo o neplatné sjednání smluvní pokuty, podle současné právní úpravy by z pohledu formy šlo o platně ujednanou smluvní pokutu.

Dále si lze taktéž představit praktické využití bezformálnosti ujednání o smluvní pokutě například ve vztahu k elektronickému způsobu komunikace. Neboť jak předcházející právní úprava⁴², tak právní úprava stávající⁴³ písemnou formu podmiňují podpisem jednajícího, kdy tento může být nahrazen elektronickým podpisem nebo mechanickými prostředky. Ujednání o smluvní pokutě, které nebylo dle předcházející právní úpravy opatřeno vlastnoručním podpisem jednajícího, případně mechanickými prostředky nebo elektronickým podpisem, bylo tudíž považováno za neplatné. V tomto ohledu byla považována za neplatnou například smluvní pokuta ujednaná prostřednictvím emailové komunikace, pokud by nebyla opatřena elektronickým podpisem. Dle současné právní úpravy by však takovéto ujednání o smluvní pokutě požadavky formy ujednání o smluvní pokutě splňovalo.

Taktéž bezformální pojetí ujednání o smluvní pokutě může najít využití v případech, kdy se smlouva sjednaná v písemné formě později ukáže jako neplatná pro nedostatek jejího podepsání všemi účastníky, přičemž je zřejmé, že došlo k jejímu ústnímu uzavření všemi účastníky. V této souvislosti si například lze představit situaci, kdy by smlouvu uzavírali manželé a chyběl by zde podpis jednoho z nich, což by dle dřívější judikatury⁴⁴ znamenalo neplatnost daného ujednání pro nedostatek formy.

Co se týče zkoumaných zahraničních právních úprav, v těch se převážně můžeme setkat s možností sjednat si smluvní pokutu (případně ujednání o paušalizované náhradě škody) i v jiné než písemné formě⁴⁵. Na druhou stranu se lze stále setkat i s obligatorní písemnou formou ujednání o smluvní pokutě, která je stále ponechána například v ruském⁴⁶ či slovenském občanském zákoníku⁴⁷.

---

⁴¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004 nebo ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 33 ICdo 15/2012.

⁴² § 40 obč. z.

⁴³ § 561 o. z.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 33 Odo 311/2001.

⁴⁵ Např. francouzská, německá či anglická právní úprava.

⁴⁶ Článek 331 ruského občanského zákoníku.

⁴⁷ § 544 odst. 2 slovenského občanského zákoníku.

5.2. Smluvní pokutou utvrzovaná povinnost

Smluvní pokutu lze platně sjednat pouze ve vztahu ke splnění smluvní povinnosti. Vzhledem k tomu, že občanský zákoník v § 2048 zcela jasně spojuje smluvní pokutu s porušením smluvní povinnosti, je třeba, aby utvrzovaná povinnost byla ve smlouvě uvedena. Není však nezbytně nutné, aby utvrzovaná povinnost byla sjednána ve stejné smlouvě, ve které je sjednaná smluvní pokuta, vždy však musí být splněna podmínka, aby utvrzovaná povinnost byla sjednána dostatečně určitě.⁴⁸ Utvrzovaná povinnost může být peněžitého i nepeněžitého charakteru a může se jednat jak o povinnost v době jejího utvrzení již sjednanou, tak o povinnost, která teprve v budoucnu vznikne, případně i o povinnost, která již byla porušena.⁴⁹

Původ smluvní pokutou utvrzované povinnosti musí být vždy ve smlouvě, případně musí být smluvní pokutou utvrzovaná povinnost do smlouvy vtělena. K tomu Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3147/2009 uvedl, že *„smluvní pokuta je tedy vázána na porušení smluvní povinnosti. Pokud by strany chtěly zajistit smluvní pokutou splnění povinnosti stanovené zákonem, musely by tuto zákonnou povinnost transformovat do obsahu smlouvy.“* V případě, že je do smlouvy utvrzovaná povinnost vtělena, nic nebrání tomu, aby byla smluvní pokutou utvrzena i povinnost vyplývající ze zákona.⁵⁰

Z konstantní judikatury Nejvyššího soudu ČR⁵¹ vyplývá, že si však nelze platně sjednat smluvní pokutu pro případ výkonu práva (nejčastěji se v praxi bude jednat o sjednání smluvní pokuty pro případ odstoupení od smlouvy). Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001 k této problematice uvádí, že *„Takovéto ujednání (dohoda, smlouva), jehož skutečným smyslem je sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva (odstoupení od smlouvy) a nikoliv pro případ porušení smluvní povinnosti, je však v rozporu s účelem institutu smluvní pokuty, jak jej stanoví zákon, a tedy pro rozpor s účelem zákona je neplatné podle ust. § 39 obč. zák. Ve smyslu tohoto ustanovení by ovšem ze stejných důvodů bylo neplatné i jakékoliv ujednání (smlouva, dohoda) o*

---

⁴⁸ ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 399.

⁴⁹ BEJČEK, J., ŠILHÁN J. a kolektiv. *Obchodní smlouvy. Zá vazky v podnikání*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 158.

⁵⁰ Shodně k tomuto rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96, ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002 nebo usnesení ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1433/2013.

innominátním zajištění závazků - § 51, § 491 obč. zák., pokud by nezajišťovalo splnění závazku, nýbrž výkon práva účastníka závazkového právního vztahu.“ Ze shora uvedeného rozsudku mimo jiné vyplývá, že podle předcházející právní úpravy nebylo platné nejenom ujednání o smluvní pokutě sjednané pro případ výkonu práva, ale ani inominátní ujednání, jehož předmětem by bylo ujednání obdobné smluvní pokutě, které by bylo sjednáno pro případ výkonu práva. Se závěrem, že smluvní pokutu nelze platně sjednat pro případ výkonu práva, lze souhlasit i za současné právní úpravy. Na druhou stranu autorka souhlasí s tím, že názor Nejvyššího soudu ČR, že takovéto ujednání je třeba vždy posuzovat jako neplatné, bez posouzení, zda nemůže být toto ujednání považováno za jiné ujednání, kterému je svým charakterem nejbližší, např. odstupnému, případně posouzeno jako inominátní ujednání, je značně diskutabilní⁵², a to zejména s ohledem na jednu ze základních zásad občanského zákoníku stanovující, že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než jako na neplatné.⁵³

Dalším argumentem pro platnost takového ujednání je i důvodová zpráva k občanskému zákoníku, z níž vyplývá, že ujednají-li si smluvní strany, že jedna smluvní strana zaplatí druhé smluvní straně určitou částku v případě, nastanou-li jiné skutečnosti, než je porušení smluvní povinnosti, nepůjde o ujednání o smluvní pokutě. Takovéto ujednání se bude považovat za platné ujednání, které se dle konkrétních okolností posoudí jako ujednání o odstupném, případně jako jiné inominátní ujednání.⁵⁴ V této souvislosti zbývá ještě poznamenat, že smluvní stranám nic nebrání, aby s porušením stejné smluvní povinnosti spojovaly jak právo na zaplacení smluvní pokuty, tak právo od smlouvy odstoupit.

Smluvní pokutou lze utvrdit téměř jakoukoli smluvní povinnost (o výjimkách dále v kapitole 7), otázkou však zůstává, jaké právní následky bude mít utvrzení naturální obligace. V praxi si lze představit například utvrzení pohledávky ze sázek, her nebo ze zápůjček či úvěrů poskytnutých vědomě k sázce nebo hře (dále jen „sázky a hry“), které nelze vymáhat (vymáhat lze pouze v případě, že věřitelem je osoba s nedostatečnými duševními nebo rozumovými schopnostmi, případně se jedná o sázky a hry provozované státem nebo podléhajících úřednímu

---

⁵² K tomuto např. ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 402.

⁵³ § 574 o. z.

⁵⁴ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, strana 476 (dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>).

povolení), případně o pohledávky již promlčené (více k vlivu promlčení pohledávky na smluvní pokutu v kapitole 9.2).

V souvislosti s pohledávkami ze sázek nebo her je třeba uvést, že jejich vztah ke smluvní pokutě se s nabytím účinnosti občanského zákoníku změnil. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, smluvní pokuta byla do účinnosti občanského zákoníku řazena pod instituty zajištění závazku a nemohla tedy dle § 845 odst. 1 obč. z. zajišťovat závazek ze sázek a her. Taková smluvní pokuta tak nemohla být ani naturální obligací, neboť se jednalo o absolutně neplatný právní úkon pro jeho rozpor se zákonem.⁵⁵ Občanský zákoník převzal ze starého občanského zákoníku zásadu, že dluh ze sázek a her není možné platně zajistit a dále zakotvil pravidlo, že dluh odpovídající pohledávce ze sázek a her nelze platně uznat⁵⁶. Ze shora uvedeného lze tedy učinit závěr, že dluhy odpovídající pohledávkám ze sázek a her lze platně utvrdit smluvní pokutou, neboť smluvní pokuta není ani zajištěním dluhu, ani uznání dluhu.

Vzhledem k akcesoritě smluvní pokuty a utvrzované povinnosti je však třeba posoudit, jaký charakter bude mít pohledávka odpovídající smluvní pokutě, která zajišťovala naturální obligaci. V zásadě lze uvažovat o dvou variantách. Za první půjde o variantu, že smluvní pokuta utvrzující naturální obligaci je platně sjednaná a plně vymahatelná pohledávka, druhou je varianta, že půjde o naturální obligaci. Autorka souhlasí se závěry klonícími se ke druhé variantě, která vychází a plně respektuje akcesorickou povahu smluvní pokuty.⁵⁷ Tento závěr mimo jiné potvrdil i Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008, ve kterém uvedl: „*Promlčená pohledávka i smluvní pokuta, na niž vzniklo právo po promlčení pohledávky, sice nezanikly a existují nadále, ovšem oslabené o nárok, a jsou soudně nevynutitelné.*“ O dalších smluvních povinnostech, které nelze smluvní pokutou utvrdit, bude dále pojednáno v 7. kapitole, která se zabývá smluvní pokutou ve specifických právních vztazích.

V tomto ohledu je zajímavé podívat se do německé právní úpravy, v níž existují specifické povinnosti, které nelze smluvní pokutou utvrdit. Například se jedná o smluvní pokutu dle § 1297 BGB, která je sjednaná k utvrzení povinnosti vstoupit do manželství. Taková smluvní pokuta je neplatná, přičemž toto ustanovení není reakcí na současnou situaci, ale jedná se o historický pozůstatek,

---

⁵⁵ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 31.

⁵⁶ § 2878 o. z.

⁵⁷ PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, s. 25.

který reagoval na časté ustanovení objevující se ve smlouvách uzavíraných před uzavřením sňatku.⁵⁸ Obdobně jako v případě české se i v německé právní úpravě objevuje omezení týkající se nájemních vztahů. Jako neúčinné se dle § 555 BGB posoudí ujednání o smluvní pokutě sjednané ve smlouvě o nájmu bytu v neprospěch nájemníka.

5.3. Určitost smluvní pokutou utvrzované povinnosti

V předcházející kapitole bylo řečeno, jaké povinnosti mohou být smluvní pokutou utvrzeny. K platnému ujednání o smluvní pokutě je však třeba nejenom povinnost způsobilá k utvrzení smluvní pokutou, ale také její dostatečně určitá specifikace, neboť neurčitě vymezená utvrzovaná povinnost způsobuje zdánlivost⁵⁹ ujednání o smluvní pokutě pro její neurčitost dle § 553 odst. 1 o. z. Otázkou, co lze a nelze považovat za dostatečně určitou specifikaci utvrzované povinnosti, se ve své rozhodovací praxi mnohokrát zabýval i Nejvyšší soud ČR. Z jeho judikatury vyplývají následující závěry.

Za dostatečně určité vymezení lze považovat situaci, kdy jsou ve smlouvě konkrétně uvedeny povinnosti, s jejichž porušením smluvní strany spojují vznik práva na smluvní pokutu. Otázkou je, zda lze za dostatečně určitě specifikovanou povinnost považovat situaci, v níž podle ujednání o smluvní pokutě právo na smluvní pokutu smluvní straně vznikne v případě, že dojde k porušení jakékoli povinnosti uvedené ve smlouvě. K této otázce se sice opakovaně vyjadřoval Nejvyšší soud ČR, avšak jeho rozsudky vydané v rozmezí několika měsíců jsou rozdílné, přičemž v pozdějším rozsudku se Nejvyšší soud ČR nikterak nevypořádal s rozsudkem předchozím.

V prvním z uvedených rozsudků⁶⁰ Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že ujednání, podle něhož se smluvní strany dohodly pro případ, že jedna smluvní strana nedodrží podmínky stanovené smlouvou nebo podmínkami, je tato smluvní strana povinna zaplatit druhé straně smluvní pokutu ve výši 20 % z ceny ubytování sjednaného smlouvou, a to za každé jednotlivé porušení, je neplatné dle § 37 obč.

---

⁵⁸ HRSG. VON MATHIAS SCHMOECKEL. *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007. ISBN 9783161493768., s. 2047.

⁵⁹ K zdánlivému (nicotnému) jednání se nepřihlíží, a tudíž nevyvolává žádné zamýšlené právní následky. Je-li podle zdánlivého jednání poskytnuto plnění, jedná se o plnění bez právního důvodu a příjemci vzniká bezdůvodné obohacení. Ke zdánlivosti (nicotnosti) soud přihlíží i bez návrhu účastníků z úřední povinnosti.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4281/2011.

z. pro jeho neurčitost. Nejvyšší soud ČR k tomuto uvádí: „*Smluvní pokuta je zajišťovací institut, který zajišťuje splnění určité smluvní povinnosti. Není-li určena konkrétní povinnost zajištěná smluvní pokutou, nelze pak posoudit její přiměřenost k porušení dané povinnosti. Při posouzení výše přiměřenosti smluvní pokuty je rozhodná doba sjednání dohody o smluvní pokutě a posouzení přiměřenosti výše smluvní pokuty ke konkrétní povinnosti, a nikoliv až následně při porušení konkrétní povinnosti. Z tohoto důvodu sjednání výše smluvní pokuty pro porušení jakékoliv smluvní povinnosti je neurčité, neboť z tohoto ujednání nelze posoudit přiměřenost výše smluvní pokuty. Takové ujednání je proto neplatné podle § 37 obč. zák., jak správně odvolací soud dovodil.*“

Později Nejvyšší soud ČR v obdobném případě došel ke zcela opačnému názoru, podle kterého takto vyjádřený projev vůle smluvních stran nezanechává nejasnosti v tom, s porušením jakých povinností smluvní strany spojují vznik práva na zaplacení smluvní pokuty, neboť „*požadavek určitosti vymezení povinností, zajištěných smluvní pokutou, je naplněn nejen v případě, jsou-li zajišťované povinnosti výslovně jednotlivě individualizovány, nýbrž i v situaci, je-li smluvní pokuta sjednána pro případ porušení povinností, tvořících ucelený a identifikovatelný soubor, aniž by bylo případné porušení jednotlivých povinností ve smlouvě konkretizováno.*“⁶¹

K závěru uvedenému v druhém ze shora uvedených rozsudků se následně Nejvyšší soud ČR ve svých rozhodnutích⁶² opakovaně přiklonil. Nejvyšší soud ČR například v rozsudku ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 23 Cdo 3196/2016 judikoval takto: „*ve vztahu k přesné specifikaci zajišťované povinnosti, jestliže rozhodovací praxe dovolacího soudu se ustálila na právním názoru přijatém senátem 32 Cdo - srov. rozsudek ze dne 22. 6. 2012, sp. zn. 32 Cdo 493/2011, veřejnosti dostupný na www.nsoud.cz, podle něhož požadavek určitosti vymezení povinností, zajištěných smluvní pokutou, je naplněn nejen v případě, jsou-li zajišťované povinnosti výslovně jednotlivě individualizovány, nýbrž i v situaci, je-li smluvní pokuta sjednána pro případ porušení povinností, tvořících ucelený a identifikovatelný soubor, aniž by bylo případné porušení jednotlivých povinností ve smlouvě konkretizováno.*“

---

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2012, sp. zn. 32 Cdo 493/2011.

⁶² Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1374/2012 nebo ze dne 7. 4. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4327/2014.

S tímto závěrem je třeba souhlasit, neboť je v souladu i se základními zásadami občanského zákoníku, jako je zásada nahlížet na právní jednání spíše jako na platné než jako na neplatné⁶³, dále pak autonomie vůle smluvních stran a také s ohledem na ustálenou judikaturu Ústavního soudu ČR⁶⁴ o přednosti výkladu projevu vůle, který nezakládá neplatnost právního úkonu, před výkladem zakládajícím jeho neplatnost.

V této souvislosti je však třeba upozornit na skutečnost, že takové „paušální“ stanovení výše smluvní pokuty s sebou přináší určitá rizika ve vztahu k posouzení přiměřenosti výše smluvní pokuty a porušované povinnosti, neboť lze předpokládat, že jednotlivé utvrzované povinnosti budou ve vztahu k výši smluvní pokuty posuzovány různě a může tedy dojít k situaci, že zatímco v případě porušení jedné povinnosti bude výše smluvní pokuty přiměřená, v případě porušení jiné povinnosti bude posuzována jako příliš vysoká. S ohledem na tuto skutečnost se autorka domnívá, že z hlediska právní jistoty je vhodnější vždy konkrétní smluvní pokutu spojovat s porušením konkrétní povinnosti, to však nic nemění na shora uvedeném názoru týkajícím se platnosti nebo neplatnosti ujednání o smluvní pokutě, která je spojena s porušením jakékoli smluvní povinnosti.

Za dostatečné určení smluvní pokutou utvrzované povinnosti, a tudíž ani za platné ujednání o smluvní pokutě, nelze považovat pouhé ujednání, které váže povinnost zaplatit smluvní pokutu na porušení smluvního vztahu, neboť *„ze slov porušení smluvního vztahu nelze vyvodit, které konkrétní povinnosti ze smluvního vztahu, popř. jejich určitý souhrn měly být zajištěny smluvní pokutou, což je podmínkou pro to, aby při jejich porušení mohla být uplatněna tato sankce.“*⁶⁵

Za neplatné ujednání o smluvní pokutě pro neurčitost je také považováno ujednání spojující se smluvní pokutou hrubé porušení smluvní povinnosti bez toho, aniž by bylo hrubé porušení dále ve smlouvě specifikováno.⁶⁶

Závěrem je třeba připomenout, že při posuzování, zda je ujednání o smluvní pokutě dostatečně určité, a zda je tedy takovéto ujednání platné, se budou aplikovat zásady výkladu právního jednání zakotvené v § 555 až 558 o. z. Kromě těchto zásad bude mít nejvýznamnější postavení shora uvedené pravidlo stanovené v § 574 o. z., tedy že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než jako na neplatné.

---

⁶³ § 574 o. z.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1526/2009.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze ČR dne 29. 4. 1998, sp. zn. 2 Odon 90/97.

V tomto ohledu je třeba zhodnotit i použitelnost dosavadní judikatury, neboť občanský zákoník klade více než starý občanský zákoník důraz na skutečný úmysl smluvních stran.

5.4. Strany ujednání o smluvní pokutě

Stranami ujednání o smluvní pokutě budou zpravidla smluvní strany smlouvy. Jedna ze smluvních stran bude vystupovat jako osoba povinná ze smluvní povinnosti a zároveň i ze smluvní pokuty (dlužník) a druhá ze smluvních stran jako osoba oprávněná ze smluvní povinnosti a zároveň i ze smluvní pokuty (věřitel). V této souvislosti se však nabízí otázka, zda je možné, aby oprávněným, případně povinným, ze smluvní pokuty byla osoba odlišná od stran utvrzovaného smluvního vztahu. Touto otázkou se odborná veřejnost hojně zabývala již za účinnosti předcházející právní úpravy. V tomto ohledu je třeba zhodnotit judikaturu Nejvyššího soudu ČR jako nekonstantní, neboť k této problematice nezaujímá jednotný názor.

Úvodem je na místě připomenout, že odborná veřejnost v době účinnosti ABGB došla k závěru, že přípustné a platné jsou oba případy, tady jak případ, kdy oprávněným ze smluvní pokuty je osoba odlišná od stran utvrzovaného (zajišťovaného) smluvního vztahu, tak případ, kdy povinným ze smluvní pokuty je osoba odlišná stran utvrzovaného (zajišťovaného) smluvního vztahu, přičemž tato osoba se zavázala smluvní pokutu uhradit v případě porušení povinnosti třetí osobou. V prvním případě se jednalo o tzv. smlouvu ve prospěch třetího (*pactum in favorem tertii*)⁶⁷ a ve druhém případě o tzv. nepravou konvenční pokutu⁶⁸.

Za účinnosti starého občanského zákoníku se odborná veřejnost přikláněla k závěru, že je možné si sjednat, že oprávněným ze smluvní pokuty bude osoba odlišná od stran utvrzovaného (zajišťovaného) smluvního vztahu, přičemž takovouto dohodu by bylo možné považovat za smlouvu ve prospěch třetího dle § 50 obč. z. Naopak druhý příklad, tedy ujednání, dle kterého by byla smluvní pokutu povinna platit osoba odlišná od stran utvrzovaného (zajišťovaného) smluvního vztahu, by bylo nutné považovat za neplatné ujednání. K tomuto závěru odborná veřejnost došla zejména s ohledem na dikci § 544 odst. 1 obč. z., který uváděl:

⁶⁷ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 970.

⁶⁸ KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému*, díl pátý, Linhart, Praha 1936, s. 972.

„Sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníkovi porušením povinnosti nevznikne škoda.“ Z tohoto ustanovení lze výkladem dojít k závěru, že zatímco povinným ze smluvní pokuty musí být vždy účastník (strana) původního smluvního vztahu, který smluvní povinnost porušil, tak naproti tomu z tohoto ustanovení neplyne, že by osobou oprávněnou nemohla být osoba odlišná od stran původního smluvního vztahu.⁶⁹ Toliko závěry odborné veřejnosti.

Jak již bylo uvedeno, Nejvyšší soud ČR k této problematice nezaujímal konstantní stanovisko. Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ze dne 12. 7. 2001, sp. zn. 25 Cdo 186/2000 překvapivě připustil variantu nepravé smluvní pokuty, tedy variantu, u které odborná veřejnost došla k závěru, že nelze platně ujednat. Je však třeba připustit, že posuzovaný případ byl specifický v tom, že povinnou osobou ze smluvní pokuty sice byla osoba, která utvrzovanou (zajišťovanou) smluvní povinnost neporušila, ale na druhou stranu byla stranou původního smluvního vztahu (na straně kupujících, tedy i povinných k zaplacení kupní ceny, bylo více osob, přičemž kupní cena byla rozdělena na části, které má každá z osob zaplatit, a žalovaná svojí část kupní ceny zaplatila, a tudíž svou povinnost neporušila).⁷⁰ Nejvyšší soud ČR v tomto případě došel k závěru, že na základě ujednání, podle kterého byla pro případ, že nebude kupní cena zaplacená včas, sjednána smluvní pokuta v částce půl milionu korun, může prodávající požadovat po žalované, tedy osobě, která svojí část kupní ceny zaplatila, zaplacení smluvní pokuty.

V této souvislosti se pak jako překvapivý jeví závěr Nejvyššího soudu ČR obsažený v rozsudku ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009. Podle něj je neplatným ujednáním o smluvní pokutě takové ujednání, v němž si smluvní pokutu sjednali zprostředkovatel (věřitel) s vlastníkem nemovitosti (povinný), kterou

---

⁶⁹ Např. KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 455, PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, 24 s. nebo ČECH, P., *Judikatura ke smluvní pokutě*. Všechno (dostupné <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/judikatura-ke-smluvni-pokute/>).

⁷⁰ Soud vycházel ze zjištění, že kupní smlouvou prodala žalovaná žalobcům jednu ideální čtvrtinu, manželům Š. jednu ideální polovinu a K. B. jednu ideální čtvrtinu, všem jako kupujícím do jejich podílového spoluvlastnictví pozemkové parcely o výměře 10.610 m² v katastrálním území B. n. O., okr. L. za kupní cenu 6.000.000,- Kč, kterou se kupující zavázali uhradit tak, že žalobci zaplatí 2.000.000,- Kč před podpisem smlouvy a zbývajících 4.000.000,- Kč budou zaplacený „bankovním převodem na účet prodávající č. 1750020400/0100 vedený u K. b. do doby podpisu obou smluvních stran návrhu na vklad do katastru nemovitostí, nejpozději však do 14 dnů od podpisu kupní smlouvy“. Účastníci této smlouvy také ujednali, že pokud nebude kupní cena v plné výši uhrazena do 14 dnů od jejího podpisu, má prodávající právo od této smlouvy odstoupit a kupující se zavázali zaplatit prodávající smluvní pokutu ve výši 500.000,- Kč.

zprostředkovatel nabízel ke koupi. Smluvní pokuta zajišťovala povinnost vlastníka nemovitosti ji prodat ve sjednané lhůtě zájemci, jehož zprostředkovatel vyhledal a se kterým vlastník nemovitosti také uzavřel smlouvu o smlouvě budoucí, přičemž smluvní pokutu by byl povinen platit zprostředkovateli. Jako neplatné toto ustanovení Nejvyšší soud ČR shledal z důvodu, že „*smluvní pokutu mohou sjednat pouze osoby v postavení věřitel – dlužník hlavního (smluvní pokutou zajišťovaného) závazku. Není pochyb o tom, že žalobce smluvní stranou smlouvy o budoucí smlouvě nebyl, a již proto ani nemohl sjednat smluvní pokutu pro případ nesplnění závazku touto smlouvou založeného.*“ Platně si podle tohoto rozsudku Nejvyššího soudu ČR mohly takovouto smluvní pokutu sjednat pouze budoucí kupující s budoucím prodávajícím.

Lze tedy uzavřít, že přestože zastává odborná veřejnost k problematice ujednání o smluvní pokutě, v němž bude osoba oprávněná, případně osoba povinná ze smluvní pokuty, odlišná od stran utvrzovaného (zajišťovaného) smluvního vztahu, poměrně konstantní a jednoznačný názor, který však někdy nekorespondoval se závěry Nejvyššího soudu ČR. Ty lze v souvislosti s touto problematikou nicméně považovat za nekonstantní. Otázkou je, zda se na shora uvedených závěrech něco změnilo po účinnosti současné právní úpravy a jakým způsobem tuto problematiku v současné době nahlížet.

Občanský zákoník na rozdíl od starého občanského zákoníku neobsahuje pravidlo, že „*je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit*“ ani jiné pravidlo obdobného obsahu, ze kterého by vyplývalo, že zaplatit pokutu je povinna ta smluvní strana, která povinnost porušila. Na druhou stranu v § 2048 o. z. ke smluvní pokutě uvádí, že: „*ujednají-li strany pro případ porušení smluvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda.*“ Takováto zákonná formulace (zejména spojení *může věřitel požadovat smluvní pokutu*) dle autorčina názoru částečně omezuje možnost sjednání si smluvní pokuty ve prospěch třetí osoby. V tomto ohledu je však třeba vycházet nejenom z doslovného znění tohoto ustanovení, ale také ze zásad soukromého práva, a to konkrétně ze zásady smluvní volnosti, možnosti sjednat si inominátní smlouvu a také ze zásady kontinuity současné právní úpravy a

judikatury s koncepty a principy obsaženými v ABGB⁷¹, které se za účinnosti občanského zákoníku ještě prohloubily.

Lze tak uzavřít, že ani za současné právní úpravy zřejmě nebude možné si platně sjednat smluvní pokutu, pro niž by povinným ze smluvní pokuty byla strana, která není stranou smlouvy, a která se tedy k plnění smluvní pokuty nezavázala, neboť toto by bylo ve zřejmém rozporu se zásadou nepřípustnosti ujednání, jímž by byla třetí osoba zavázána něco plnit (tzv. smlouva k tíži třetího). Na druhou stranu s ohledem na shora uvedené se autorka domnívá, že bude možné ujednat si smluvní pokutu ve prospěch třetího, tedy ujednání o smluvní pokutě koncipovat tak, že v případě porušení povinnosti utvrzené smluvní pokutou je povinna strana, která tuto povinnost porušila, zaplatit smluvní pokutu třetí osobě, která není stranou ujednání o smluvní pokutě, ani není osobou oprávněnou z utvrzené povinnosti. V tomto případě by se použila ustanovení § 1767 a násl. o. z. upravující smlouvu ve prospěch třetí osoby (*pactum in favorem tertii*).

Co se týče situace, kdy by se k plnění smluvní pokuty zavázala osoba odlišná od osoby povinné z utvrzené povinnosti, lze se domnívat, že vzhledem k tomu, že toto občanský zákoník nikterak nezakazuje a vzhledem k již shora uvedeným zásadám soukromého práva, lze takové ujednání považovat za platné. Otázkou je, jakému institutu utvrzení, případně zajištění, dluhu má takového ujednání nejbližší. Lze se setkat jak s názorem, že takovéto ujednání má nejbližší k ručitelskému závazku⁷², a tudíž by se i bez ohledu na to, jak bude toto ujednání pojmenováno nebo jakou terminologií bude obsahovat, měla v souladu s § 555 o. z. aplikovat ustanovení týkající se ručení, tak také s názorem, že má nejbližší k ujednání o smluvní pokutě⁷³. Autorka sama se přiklání k druhému uvedenému názoru, neboť ručitelský závazek bude mít zpravidla jiný charakter než ujednání o povinnosti třetího zaplatit smluvní pokutu, kde je ručením věřiteli poskytnuta

---

⁷¹ Tato zásada vyplývá mimo jiné i z judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu ČR, a to konkrétně například z nálezu ze dne 8. 7. 1997, sp. zn. III. ÚS 77/97, ve kterém Ústavní soud došel k závěru, že „z vpředu naznačených zásad, uznávaných až do zrušení obecného zákoníku občanského z roku 1811 (zákonem č. 141/1950 Sb.), tedy do doby, kdy po násilném zvratu v čl. státě počalo docházet k rozrušování právního řádu, je třeba zásad zcela odpovídajících demokratickým hodnotám státu (čl. 1, čl. 2 odst. 4, čl. 4 úst. zák. č. 1/1993 Sb.) dbát i v současné době a z nich při aplikaci současného práva vycházet, a to zejména tam, kde současná právní úprava vykazuje mezery, které nezbyvá než překlenout výkladem“ a rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001, ve kterém uvedl „právní úpravu, obsaženou v OZO (ABGB), nelze bez dalšího aplikovat; při aplikaci platného ObčZ je však třeba přihlížet k tradičním principům občanského práva, obsaženým též v OZO (ABGB)“.

⁷² TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 29.

⁷³ BEZOUŠKA, P., *Lze smluvní pokutou utvrdit cizí dluh?*, epravo.cz, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/lze-smluvni-pokutou-utvrdit-cizi-dluh-100672.html>.

možnost náhradního uspokojení, nesplní-li dlužník svoji povinnost plnit, k čemuž v případě předmětného ujednání zpravidla nebude nedocházet. V této souvislosti je na místě otázka, zda je na tento nepojmenovaný akcesorický institut možné analogicky aplikovat moderaci výše plnění tak, jak je to dle § 2051 o. z. možné v případě smluvní pokuty. Dle P. Bezoušky⁷⁴ „je-li zájmem zákonodárce, aby povinný nebyl sankcionován více, než se v konkrétním případě jeví obecně spravedlivé, zřejmě není důvod tuto ochranu nepřiznat i povinnému-třetí osobě (o sankci se jedná tak jako tak).“ S tímto názorem lze v obecné rovině souhlasit, autorka se však domnívá, že tato otázka je komplexnější a je třeba si s odpovědí na ní počkat na judikaturu soudů, s tím, že vždy bude nutné každý případ posuzovat individuálně podle konkrétních okolností případu.

5.5. Podoba smluvní pokuty

Občanský zákoník přinesl jednoznačnou odpověď na otázku, která za účinnosti předcházející právní úpravy čas od času vyvstala, a to, zda je možné sjednat si platně smluvní pokutu v jiném než peněžitým plnění. Úvodem je třeba uvést, že možnost sjednání smluvní pokuty i v jiném než peněžitým plnění výslovně umožňoval ABGB v § 1336. Následující právní předpisy upravující smluvní pokutu s výjimkou středního občanského zákoníku, který v § 284 odst. 2 výslovně zakazoval smluvní pokutu v jiném než peněžitým plnění, ji výslovně nepřipouštěly ani nevylučovaly. Přestože starý občanský zákoník v § 544 a 545 opakovaně uvádí, že je povinen smluvní pokutu *zaplatit*, odborná veřejnost⁷⁵ došla k závěru, že smluvní pokutu je možné si sjednat i v jiném než peněžitým plnění. V této souvislosti je třeba zmínit i judikaturu Nejvyššího soudu ČR, který ve svých rozhodnutích mluví o smluvní pokutě jako o „*peněžitě částce, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením povinnosti věřiteli nevznikne škoda*“⁷⁶. Nejvyšší soud ČR se ve svých rozhodnutích již blíže problematikou formy smluvní pokuty nezabývá, je však třeba

---

⁷⁴ BEZOUŠKA, P., *Lze smluvní pokutou utvrdit cizí dluh?*, epravo.cz, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/lze-smluvni-pokutou-utvrdit-cizi-dluh-100672.html>.

⁷⁵ Např. KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 459, PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, 34 s. nebo BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 156.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2730/2008 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.

uvést, že Nejvyšší soud ČR ve svých rozhodnutích výslovně neuvádí nemožnost sjednat si smluvní pokutu v jiném než peněžitém plnění. O smluvní pokutě jako peněžitém plnění mluví taktéž i některé odborné publikace⁷⁷. Přesto se autorka domnívá, že i za předcházející právní úpravy bylo s ohledem na dispozitivnost ustanovení o smluvní pokutě, absenci výslovného zákazu a zásadu smluvní volnosti možné si platně sjednat smluvní pokutu v jiném než peněžitém plnění. Skutečnost, že Nejvyšší soud ČR hovoří o smluvní pokutě jako o peněžité částce, lze spíše přičítat tomu, že v konkrétních případech řešil otázku smluvní pokuty ve formě peněžitého plnění a tomu, že v praxi se smluvní pokuta v jiném než peněžitém plnění zpravidla nevyskytuje.

S účinností občanského zákoníku byla otázka přípustnosti smluvní pokuty v jiném než peněžitém plnění vyřešena. Občanský zákoník v tomto ohledu navazuje na ABGB a výslovně v § 2048 připouští možnost sjednání smluvní pokuty v jiném než peněžitém plnění. Smluvním stranám je tak umožněno si sjednat smluvní pokutu např. v podobě individuálně či druhově určené věci, která může být zastupitelná i nezastupitelná, případně i v podobě povinnosti povinného ze smluvní pokuty se něčeho zdržet, něco strpět nebo nějak konat.⁷⁸

Smluvní strany by si však měly při sjednávání smluvní pokuty v jiné podobě, než je peněžité, uvědomit specifikaci takového plnění, neboť takovéto ujednání může přinášet určitá rizika. První problém může vyvstat v případě, že nastane následná nemožnost plnění, což *ex lege* způsobí zánik závazku zaplatit smluvní pokutu. Druhý problém, který může v souvislosti se smluvní pokutou v podobě jiné než peněžité nastat, je určení přiměřenosti takového plnění a s tím spojené uplatnění moderačního práva soudu. Bude-li smluvní pokuta sjednána jako nedělitelné plnění a toto plnění bude soudem shledáno jako nepřiměřené, je otázka, jak se vypořádat s moderací takového plnění. Lze si představit, že takovéto plnění bude vyjádřeno v peněžitém ekvivalentu a ten bude následně soudem moderován, což však bude v rozporu s původním ujednáním smluvních stran, které si ujednaly smluvní pokutu v jiné podobě než peněžité. Druhým způsobem řešení, možným však pouze v určitých případech, je analogické použití ustanovení o spoluvlastnictví a jeho vypořádání. Oprávněnému by tak mohla být například uložena povinnost uhradit povinnému ze smluvní pokuty peněžité plnění oproti

---

⁷⁷ ŠVESTKA, J. a kol, *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře., s. 1607.

⁷⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 590.

splnění původně nepřiměřené smluvní pokuty.⁷⁹ Otázkou je, jak se s touto problematikou vypořádají soudy, nelze však předpokládat, že by se v praxi nepeněžitá podoba smluvní pokuty často vyskytovala.

Ve srovnávaných zahraničních právních úpravách se vyskytuje v souvislosti s formou plnění smluvní pokuty jak varianta, která počítá i s jinou formou plnění, než je plnění peněžitě (např. BGB v § 342 výslovně uvádí, že pokud je sjednána pokuta v jiném než peněžitém plnění, použijí se předcházející ustanovení o smluvní pokutě, ale nárok na náhradu škody je v případě, že oprávněný ze smluvní pokuty požaduje smluvní pokutu, vyloučen), tak varianta, kdy je jiné než peněžitě plnění vyloučeno (např. ruský občanský zákoník smluvní pokutu v § 330 definuje jako peněžitou částku, kterou je povinný ze smluvní pokuty povinen zaplatit oprávněnému ze smluvní pokuty).

5.6. Označení ujednání o smluvní pokutě

Občanský zákoník pro platné sjednání smluvní pokuty nevyžaduje, aby smluvní strany toto ujednání označily za ujednání o smluvní pokutě, případně v tomto ujednání pojem smluvní pokuta použily. Přesto však lze vždy doporučit, aby smluvní strany z důvodu zachování právní jistoty a předejití problémům při výkladu takového ujednání vždy používaly správnou terminologii.

V souladu s § 555 odst. 1 o. z., který zakotvuje zásadu, že právní jednání se posuzuje podle jeho obsahu a nikoli podle jeho označení, nebude zásadní obtíže činit posouzení ujednání, které svým obsahem odpovídá ujednání o smluvní pokutě, ač nese jiné pojmenování (např. penále, sankce, storno, poplatek...), neboť se takové ujednání zpravidla posoudí jako ujednání o smluvní pokutě, což potvrzuje i rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Odo 744/2006: „*není totiž rozhodující, zda smluvní strany ve svém ujednání použily termín „smluvní pokuta“, rozhodující je jeho obsah.*“ V praxi se lze setkat i s pojmem storno nebo storno poplatek. K pojmu storno se vyjádřil Nejvyšší soud ČR již v rozsudku ze dne 18. 4. 1996, sp. zn. 3 Cdon 1032/96, podle kterého „*Není podstatné, jestliže byla vyjádřena pomocí pojmu storno, který občanský zákoník nezná, rozhodné je, že jeho význam je běžně dostupný a s pojmy užívanými občanským zákoníkem ztotožnitelný.*“

---

⁷⁹ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 34.

Problém s výkladem terminologicky nepřesně označeného ujednání o smluvní pokutě nastává nejčastěji tehdy, pokud z ujednání nelze poznat, zda si smluvní strany sjednaly pro případ prodlení se splněním povinnosti úroky z prodlení nebo smluvní pokutu. Tato nejednoznačnost může mít vzhledem k rozdílným režimům těchto dvou institutů (viz kapitola 10.) zásadní následky. Otázku, zda takovéto ujednání posuzovat jako smluvní pokutu nebo jako smluvní úroky z prodlení, však nelze v obecné rovině zodpovědět a je potřeba tuto otázku řešit vždy dle konkrétního případu. V této souvislosti lze odkázat na judikaturu Nejvyššího soudu ČR, podle které „otázku, zda lze sjednané „penále“ vykládat jako smluvní pokutu nebo jako smluvní úrok z prodlení, nelze řešit judikatorně jednou provždy a pro všechny případy, neboť okolnosti rozhodné pro výklad projevu vůle se v jednotlivých případech odlišují, přičemž správnost výkladu projevu vůle závisí na správném výkladu a aplikaci interpretačních pravidel zakotvených v § 266 obch. zák.“⁸⁰

5.7. Zavinění

Ve vztahu k zavinění předcházející právní úprava soukromého práva rozeznávala subjektivní odpovědnost za porušení utvrzené (zajištěné) povinnosti, která se uplatnila v případě právních vztahů dle starého občanského zákoníku, a absolutně objektivní odpovědnost za porušení utvrzené (zajištěné) povinnosti, jež se uplatnila v případě právních vztahů podle obchodního zákoníku.

Současná právní úprava převzala úpravu zakotvenou v obchodním zákoníku, tudíž povinnost povinného ze smluvní pokuty ji uhradit vzniká bez ohledu na jeho zavinění. Vzhledem k tomu, že se jedná o absolutně objektivní odpovědnost, vliv na povinnost uhradit smluvní pokutu (na rozdíl od povinnosti uhradit náhradu vzniklé škody) nebudou mít ani okolnosti vylučující odpovědnost uvedené v § 2913 o. z.⁸¹ Jelikož se však jedná o dispozitivní úpravu, mají stejně jako v případě předcházející právní úpravy smluvní strany i nyní možnost si smluvním ujednáním otázku zavinění různě modifikovat. Nejčastěji bude do úvahy přicházet ujednání, že právo na zaplacení smluvní pokuty vznikne pouze zaviněným porušením smluvní povinnosti nebo že oprávněný ze smluvní pokuty nebude mít

---

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4200/2010.

⁸¹ ŠVETSKA, J.; DVOŘÁK, J.; FAILA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 589.

na zaplacení smluvní pokuty právo v případě, že povinnému ze smluvní pokuty ve splnění smluvní povinnosti bránily liberační důvody. Vzhledem ke skutečnosti, že se ujednání o smluvní pokutě často vyskytuje i ve smlouvách o dílo, je v souvislosti se zaviněním na místě ještě uvést, že dle judikatury Nejvyššího soudu ČR⁸² je třeba vždy považovat zaviněné porušení povinnosti ze strany subdodavatele za zaviněné porušení povinnosti ze strany zhotovitele, není-li smluvními stranami (v tomto případě zhotovitele a objednatele) ujednáno jinak.

Stejnou právní úpravu, jakou přináší v tomto ohledu občanský zákoník, lze nalézt i v německém BGB⁸³ či ve francouzském Code Civil⁸⁴. Naopak ruský občanský zákoník pro právo oprávněného ze smluvní pokuty tuto po povinném ze smluvní pokuty požadovat vyžaduje zaviněné porušení smluvní povinnosti⁸⁵.

5.8. Splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti

Beze změny zůstává koncepce, že zaplacením smluvní pokuty nezaniká povinnost dlužníka splnit smluvní pokutou utvrzovanou povinnost. K původní povinnosti tak přistupuje další povinnost, a to povinnost zaplatit smluvní pokutu. V tomto ohledu se zásadně liší smluvní pokuta od odstupného, které je upraveno v § 1992 o. z., neboť v případě odstupného jeho zaplacením zaniká i původní závazek. Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení o smluvní pokutě je stranám ponechána možnost si toto pravidlo modifikovat podle konkrétního případu, a přestože to v praxi nepatří mezi nejčastější modifikace zákonné úpravy smluvní pokuty, lze si představit i situaci, kdy si smluvní strany sjednají, že zaplacením smluvní pokuty utvrzovaná povinnost zaniká (zaplacení smluvní pokuty by tak mělo tzv. zprošťující nebo remisorní účinek). Zprošťující účinek může mít dvě podoby. V prvním případě zaplacením smluvní pokuty dojde k zániku utvrzované povinnosti, ale povinnost druhé smluvní strany k poskytnutí protiplnění bude přetrvávat (tzv. saturační smluvní pokuta). V druhém případě dojde zaplacením smluvní pokuty k zániku závazku jako celku, tedy i povinnosti druhé smluvní strany poskytnout protiplnění.⁸⁶

---

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2001, sp. zn. 29 Odo 50/2001.

⁸³ § 339 BGB.

⁸⁴ § 1226 Code Civil.

⁸⁵ Článek 330 odst. 2 ruského občanského zákoníku.

⁸⁶ ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 428.

Shora uvedená koncepce smluvní pokuty ve vztahu ke splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti není v zahraniční právní úpravě obvyklá. V německé právní úpravě není možné požadovat vedle smluvní pokuty i splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti v případě, že byla smluvní pokuta sjednána pro případ nesplnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti. Smluvní pokutu i splnění povinnosti je však možné požadovat v případě, že byla smluvní pokuta sjednána pro případ vadného plnění, případně pro případ prodlení s plněním, avšak pouze v případě, že si právo na smluvní pokutu vyhradí v okamžiku, kdy plnění akceptuje, v opačném případě nárok na smluvní pokutu ex lege zaniká.⁸⁷ Francouzský Code Civil toto ještě zpřísňuje, neboť je možné požadovat splnění utvrzované povinnosti i smluvní pokutu pouze, byla-li smluvní pokuta sjednána pro případ prodlení se splnění utvrzované povinnosti, v ostatních případech nemůže oprávněný ze smluvní pokuty požadovat jak smluvní pokutu, tak splnění utvrzované povinnosti⁸⁸.

---

⁸⁷ BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2003, s. 1376.

⁸⁸ § 1229 Code Civil.

6. Výše smluvní pokuty a její moderace

6.1. Sjednání výše smluvní pokuty

Výše smluvní pokuty a s ní spojená moderace je zřejmě nejdiskutovanějším tématem týkajícím se smluvní pokuty. Abychom se však dostali k problematice výše smluvní pokuty, její přiměřenosti a případné moderace, musí být výše smluvní pokuty, případně způsob jejího určení, v první řadě dostatečně určitě sjednána. V praxi v tomto ohledu nejčastěji způsobuje problémy sjednání smluvní pokuty ve formě procenta z určité částky.

Výše smluvní pokuty může být vždy sjednána konkrétní částkou či přesným určením nepeněžitého plnění, které může být sjednáno jako jednorázové plnění za nesplnění smluvní povinnosti, či jako opakované plnění, na něž vzniká právo za každý den, případně za jiné smluvními stranami sjednané období, prodlení se splněním smluvní povinnosti.

Druhým způsobem určení výše smluvní pokuty je sjednání způsobu jejího určení. Typicky se bude jednat o určení prostřednictvím procenta či podílu z určitého základu. Konkrétní výše smluvní pokuty tedy nemusí být ve smlouvě konkrétně uvedena, vždy však ze smlouvy musí být patrné, jakým způsobem bude vypočtena.⁸⁹ Nic nebrání ani tomu, aby smluvní strany při sjednání způsobu určení výše smluvní pokuty vycházely z veličin, které se v průběhu smluvního vztahu mohou měnit, například v závislosti na kurzu cizí měny vůči české koruně.⁹⁰ V těchto případech pak výše smluvní pokuty bude zřejmá až v okamžiku porušení smluvní povinnosti, případně v okamžiku následného splnění porušené smluvní povinnosti.

V souvislosti s určitostí procentuálního sjednání výše smluvní pokuty je na místě upozornit na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 29 Odo 426/2001, podle kterého je dostatečně určité ujednání o výši smluvní pokuty stanovující rozmezí, v němž je možné smluvní pokutu požadovat, v tomto konkrétním případě si smluvní strany sjednaly smluvní pokutu „do výše 0,5 % z

---

⁸⁹ K tomuto obdobně rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 1997 sp. zn. 8 Co 2675/96, podle kterého „Smluvní pokuta musí být vždy stanovena tak, aby její výše byla zjištělná ke dni porušení smluvní povinnosti, na niž se váže, a to v tom smyslu, že bude zjištělná konkrétní jednorázová částka odpovídající ujednání o smluvní pokutě. Tato částka nemusí být uvedena ve smlouvě, ale způsob jejího určení ve smlouvě musí umožňovat vyčíslení smluvní pokuty jednorázovou částkou v okamžiku porušení smluvní povinnosti.“

⁹⁰ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 2. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2635/98.

ceny za dílo“. Konkrétní výše smluvní pokuty tak záležela na úvaze oprávněného ze smluvní pokuty. Tento závěr Nejvyššího soudu ČR byl následně zopakován i v dalších jeho rozhodnutích.⁹¹

Procentuální sjednání výše smluvní pokuty je zpravidla spjato se smluvní pokutou, jejíž výsledná výše závisí na době, po kterou je povinný ze smluvní pokuty v prodlení se splněním své smluvní pokutou utvrzené povinnosti. Zde je třeba si uvědomit rozdíl mezi touto opakující se pokutou a jednorázovou pokutou. Jednorázová smluvní pokuta, která bude zpravidla vyšší než smluvní pokuta za určitý časový úsek prodlení, motivuje povinného ze smluvní pokuty, aby splnil svou povinnost včas, poté co se však dostane do prodlení, již povinného ze smluvní pokuty nikterak ke splnění dané povinnosti nemotivuje. Na rozdíl od jednorázové pokuty, opakující se smluvní pokuta motivuje povinného ze smluvní pokuty i poté, co se dostal do prodlení, k tomu, aby smluvní pokutou utvrzenou povinnost v co nejkratším časovém období splnil. Je-li smluvní pokuta koncipována jako opakující se, přichází do úvahy i varianta různých sazeb pro jednotlivá období. Může se jednat například o progresivní variantu, kdy se sazba bude s prodlužujícím prodlením zvyšovat, nebo regresivní, v níž se naopak bude sazba v čase snižovat.⁹²

Při sjednání výše smluvní pokuty prostřednictvím procentuální sazby je vždy třeba dbát na to, aby v ujednání o výši smluvní pokuty byla nejenom dostatečně určité stanovena procentuální sazba, ale aby byl dostatečně určité stanoven i základ, z něhož se procentuální smluvní pokuta počítá. V této souvislosti je judikatura Nejvyššího soudu ČR ne zcela nekonstantní, když např. v rozsudku ze dne 19. 11. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2887/2007 Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že smluvní pokuta sjednaná ve znění: „*v případě pozdní úhrady faktury zaplatí kupující smluvní pokutu z prodlení ve výši 0,1 % za každý den prodlení*“ je dostatečně určitá a je třeba pouze posoudit, zda základem pro výpočet smluvní pokuty je fakturovaná částka nebo dlužná částka. Při posouzení, který výklad se použije (zda první, který je ve prospěch věřitele nebo druhý, který je ve prospěch dlužníka), je dle tohoto rozhodnutí třeba vycházet z toho, které ze smluvních stran lze přičíst nejasnou dikci ujednání o smluvní pokutě (zásada *contra referentem*).⁹³ Shora uvedené závěry Nejvyššího soudu ČR vycházejí z opakovaně zmiňovaných

⁹¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2618/2011.

⁹² ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 404 – 405.

⁹³ Obdobně v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003 sp. zn. 32 Odo 119/2003 a též v rozsudku ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 1085/2006.

zásad, a to zásady autonomie vůle smluvní stran a dále ze zásady *favor negotii*, tedy zásady upřednostňující takový výklad, který vede k platnosti právního jednání.

Shora uvedený příklad neurčitosti týkající se otázky, zda se smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení se zaplacením vypočítá z celé fakturované částky, nebo pouze z částky, s jejímž zaplacením je dlužník v prodlení, se v praxi vyskytuje velmi často. Nejvyšší soud ČR následně došel ve svých rozhodnutích⁹⁴ k závěru, že v obecné rovině (je však vždy třeba přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu) se smluvní pokuta vypočte z částky, se kterou je dlužník v prodlení. Nověji takto judikoval Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 1. 3. 2016, sp. zn. 32 Cdo 4212/2015, kde uvedl: „*V souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu odvolací soud posoudil i otázku určitosti ujednání článku VIII. předmětné smlouvy o dílo ve znění jejich pozdějších dodatků ve vztahu k základu pro výpočet sjednané smluvní pokuty, dospěl-li k závěru, že základem pro výpočet smluvní pokuty je cena té části díla (okapový chodník, střecha, al. zábradlí), s jejímž dokončením byla žalovaná (dovolatelka) v prodlení.*“

V nepatrně odlišném případě (nešlo o otázku, zda bude smluvní pokuta vypočtena z fakturované nebo dlužné částky, ale zda bude vypočtena ze zálohy nebo nedoplatku půjčky) dospěl Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009 k závěru, podle kterého ujednání smluvních stran o smluvní pokutě „*v případě, že dlužníci neuhradí měsíční zálohu úroku v sjednané lhůtě, jak je sjednáno v čl. II. bod 4 písm. a) této smlouvy, uhradí smluvní pokutu ve výši 0,25 % za každý den prodlení z dlužné částky, max. po dobu 30-ti dnů*“ je pro jeho neurčitost neplatné. Tento závěr Nejvyšší soud ČR odůvodnil tak, že „*ujednání účastníků o smluvní pokutě je neurčité, neboť z něj nelze zjistit výši smluvní pokuty, resp. nelze z něj spolehlivě zjistit způsob určení smluvní pokuty (a tudíž ani posoudit, nepříčí-li se výše smluvní pokuty dobrým mravům). Z textu smlouvy je sice nepochybné, že účastníci se dohodli na tzv. procentuální smluvní pokutě, tedy na tom, že smluvní pokuta bude určena procentem ze stanovené částky za každý den prodlení se zaplacením splátky úroku. Zatímco procentní sazba je v textu vyjádřena jednoznačně (0,25 %), není z něho dostatečně zřejmý základ pro výpočet této sazby. Jinak řečeno, sankce má být vypočtena z „dlužné částky“, aniž je specifikováno, zda je jí míněn nedoplatek půjčky (dlužná jistina) nebo pouze splátka zálohy sjednaného úroku z půjčky, která nebyla dlužníky včas zaplacena*

---

⁹⁴ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 466/2008, nebo rozsudek ze dne 8. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008.

(*dlužná splátka úroku*)“. Jak vyplývá ze samotného rozsudku, Nejvyšší soud ČR sám připustil, že zde existují dvě rovnocenné výkladové varianty. I přes tuto skutečnost však Nejvyšší soud ČR nevycházel ze zásad *favor negotii* a *contra preferenten*, kterými sám ve shora uváděném rozsudku sp. zn. 32 Cdo 2887/2007 argumentoval, a bez dalšího rozhodl o neplatnosti takového ustanovení o smluvní pokutě pro jeho neurčitost.⁹⁵

V tomto ohledu lze předpokládat, že vzhledem ke skutečnosti, že občanský zákoník klade více než starý občanský zákoník důraz na skutečný úmysl smluvních stran a zásadu přednosti výkladu zakládající platnost právního jednání, se budoucí judikatura přikloní spíše k prvně uváděnému závěru a bude dávat přednost výkladu, který vede k platnosti právního jednání. Přesto je však na místě vždy při konstrukci ujednání o smluvní pokutě postupovat tak, aby toto ujednání bylo dostatečně určité, a to i ve vztahu k základu, z něhož se smluvní pokuta určuje.

V praxi je možné se setkat i s případy, kdy je sice určité sjednána jak procentuální sazba, tak základ, ze kterého se počítá, absentuje zde však údaj o tom, za jaké období má být smluvní pokuta vypočtena (např. *0,3 % z dlužné částky*). Pokud v takovémto případě nelze dojít výkladem (zejména dodatečným jednáním smluvních stran) k jinému závěru, je dle judikatury Nejvyššího soudu ČR⁹⁶ takovou smluvní pokutu třeba považovat za jednorázovou smluvní pokutu, přestože lze předpokládat, že smluvní strany zpravidla měly v úmyslu sjednat si opakující se smluvní pokutu.

V této souvislosti je třeba se zabývat i následky nedostatečně určité sjednané výše smluvní pokuty. V případě, že obsah takového ujednání o smluvní pokutě nebude možné zjistit ani výkladem, ani nedojde mezi smluvními stranami k dodatečnému vyjasnění tohoto ujednání, bude se na rozdíl od předcházející právní úpravy, která nedostatečnou určitost spojovala s neplatností takového ujednání⁹⁷, jednat o zdánlivé právní jednání.⁹⁸

Přestože je níže uvedená otázka v současné době již řešena konstantně, a to i na základě sjednocovacích rozsudků Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98 nebo ze dne 26. 5. 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99, nelze opomenout nejednoznačné názory, které byly v 90. letech 20. století zastávány ve

---

⁹⁵ ČECH, P., *Judikatura ke smluvní pokutě*. VšeHRD, dostupné na <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/judikatura-ke-smluvni-pokute/>.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 32 Odo 612/2005.

⁹⁷ § 37 obč. z.

⁹⁸ § 553 odst. 1 o. z.

vztahu k otázce, zda je možné vázat výši smluvní pokuty na běh času. Diskuzi nad touto otázkou vyvolalo zejména rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 1997, sp. zn. 8 Co 2675/96, podle kterého „*není přípustné ujednání o smluvní pokutě, jejíž výše se odvíjí od doby prodlení se splněním zajišťované (utvrzované) smluvní povinnosti*“. Tento závěr Krajský soud v Českých Budějovicích odůvodnil tím, že smluvní pokuta musí být sjednána tak, aby její výše byla zjistitelná již v okamžiku porušení smluvní povinnosti, tudíž shledal smluvní pokutu, která měla činit 2 % z dlužné částky za každý den prodlení se zaplacením, jako rozpornou s § 544 odst. 2 obč. z., a tedy neplatnou podle § 39 obč. z. V této souvislosti je třeba uvést, že toto rozhodnutí bylo v rozporu například s rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 2. 1994, sp. zn. 12 Co 481/93, v němž soud došel k opačnému závěru, tedy k závěru, že je možné si sjednat smluvní pokutu, jejíž výše bude vázána na dobu prodlení se splnění smluvní povinnosti.

Závěr Krajského soudu v Českých Budějovicích, který následně sám soudce, jenž v této věci rozhodoval, tedy JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D., dále rozebral i v článku publikovaným v Právních rozhledech⁹⁹, byl ze strany odborné veřejnosti podroben kritice. Velmi rozsáhle se k této problematice vyjádřil Z. Kovařík, který ve svém článku¹⁰⁰ zejména klade důraz na reparační funkci smluvní pokuty, když uvádí, že na rozdíl od jiného porušení smluvní povinnosti, než je prodlení se splněním povinnosti, kdy se obvykle dají důsledky tohoto porušení velmi dobře odhadnout, tak v případě smluvní pokuty spojené s prodlením se splněním smluvní povinnosti, jsou důsledky přímo spojené s délkou prodlení. Pokud je cílem postihnout prodlení dlužníka se splněním smluvní povinnosti jednorázovou smluvní pokutou, která by byla stejná bez ohledu na délku prodlení, dospěl autor článku k názoru, že sjednaná smluvní pokuta bude buď počítat s extrémně dlouhým prodlením, a dlužník by byl v případě krátkého prodlení postižen nepřiměřeně přísně, nebo s krátkým prodlením, kdy by nepřiměřeně byl postižen věřitel. V tomto ohledu souhlasí i autorka s názorem, že takto sjednaná smluvní pokuta, a to ať už by se jednalo o příliš vysokou či příliš nízkou výši, by řádně neplnila svůj účel, neboť by dostatečně nemotivovala dlužníka svou povinností dodatečně splnit.

Jak již bylo shora uvedeno, judikatura Nejvyššího soudu ČR v tomto ohledu dospěla k jednoznačnému závěru, že sjednání smluvní pokuty v závislosti na délce

---

⁹⁹ PETR, B., Právní rozhledy, 1997, č. 5, s. 268.

¹⁰⁰ KOVAŘÍK, Z., Smluvní pokuta. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 460-461.

prodlení, tedy smluvní pokuty, jejíž konkrétní výše bude určena až okamžikem splnění smluvní pokutou utvrzované povinnosti, je platné. Tento závěr Nejvyšší soud ČR formuloval v již zmiňovaném rozsudku ze dne 26. 5. 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99, podle kterého „*Určení výše smluvní pokuty je zásadně věcí vzájemné dohody účastníků tohoto ujednání. V občanském zákoníku není obsažena úprava výše smluvní pokuty ani se zde nestanoví způsob jejího určení. Sjednání její výše či způsobu určení je tedy věcí dohody účastníků. Je proto možné sjednat si smluvní pokutu konkrétní částkou za každý den prodlení obdobně jako v případě úroku z prodlení.*“

Méně tradičním způsobem sjednání výše smluvní pokuty je její sjednání nikoli jako povinnosti poskytnout plnění, ale jako propadnutí platby, která byla oprávněnému ze smluvní pokuty dána a kterou měl následně vrátit (například se může jednat o jistinu nebo kauci). V tomto případě je však třeba vždy zhodnotit, zda se bude konkrétně jednat o smluvní pokutu nebo o opětovně zavedený institut závdavku, který bude podrobněji rozebrán v kapitole 12.2. Dalším z méně tradičních způsobů sjednání výše smluvní pokuty může být představováno ztrátou určité výhody, kterou by povinný ze smluvní pokuty měl v případě, že by smluvní pokutou utvrzovanou povinnost neporušil. Typicky se může jednat například o ztrátu práva na poskytnutí slevy z ceny.¹⁰¹

6.2. Výše smluvní pokuty

Výše smluvní pokuty musí být nejenom dostatečně určitě sjednána, ale musí být v konkrétním případě také přiměřená. Zamýšlená výše smluvní pokuty musí být dostatečně vysoká, aby mohla plnit svou funkci, tedy funkci preventivní, sankční a reparační, a na druhé straně je však třeba si dát pozor na to, aby zamýšlená výše smluvní pokuty nebyla natolik vysoká, aby byla posouzena jako nepřiměřená či v rozporu s dobrými mravy. V tomto směru musely k této problematice přistupovat zejména opatrně smluvní strany, jejichž právní vztah se před účinností občanského zákoníku řídil starým občanským zákoníkem, neboť tento neumožňoval soudní moderaci smluvní pokuty (přestože jsme se mohly sekat i s opačnými názory, více k tomuto v kapitole 6.4.). Soud tedy v případě vymáhání smluvní pokuty musel buď

---

¹⁰¹ BEJČEK, J., ŠILHÁN J. a kolektiv. *Obchodní smlouvy. Zá vazky v podnikání*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 161.

smluvní pokutu přiznat v žalované výši, nebo nárok na zaplacení smluvní pokuty celý zamítnout pro rozpor s dobrými mravy dle § 39 obč. z.

Zodpovězení otázky, co je považováno za smluvní pokutu, jejíž výše je v rozporu s dobrými mravy, je problematické, a to hned z několika důvodů. Předně maximální výši smluvní pokuty občanský zákoník neupravuje, přičemž tuto problematiku neupravoval ani starý občanský zákoník, ani obchodní zákoník. V této souvislosti je třeba zmínit, že od stanovení maximální výše smluvní pokuty upustil i ABGB, když novelou č. 62/1868 ř. z. z § 1336 zmizela limitace smluvní pokuty v případě zápůjček. V původním znění ABGB smluvní pokuta, kterou *soudce uzná*, nesměla přesáhnout nejvyšší zákonné úroky z prodlení.

V souvislosti s maximální výši smluvní pokuty je na místě upozornit na zákon o spotřebitelském úvěru, který jako v současné době jediný účinný právní předpis zakotvuje limitaci výši smluvní pokuty, a to konkrétně limitaci smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení spotřebitele s plněním peněžité povinnosti. Dle § 122 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru „*uplatněná smluvní pokuta nesmí přesáhnout 0,1 % denně z částky, ohledně níž je spotřebitel v prodlení, je-li spotřebitel v prodlení s plněním povinnosti peněžité povahy.*“ Přičemž v § 122 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru je stanoveno další omezení, neboť souhrn všech uplatněných smluvních pokut nesmí přesáhnout součin čísla 0,5 a výše jistiny spotřebitelského úvěru, nejvýše však 200.000 Kč. Poskytovatel úvěru pro spotřebitele si tedy sice může se spotřebitelem sjednat i vyšší smluvní pokutu, ale při jejím uplatnění bude vázán shora uvedeným limitem. Ke specifické úpravě smluvní pokuty v zákoně o spotřebitelském úvěru více v kapitole 7.2.1.

Vzhledem k tomu, že v současné době s výjimkou shora uvedeného zákona o spotřebitelském úvěru zákonná úprava maximální výše smluvní pokuty neexistuje, dalo by se očekávat, že odpověď na tuto otázku přinese judikatura Nejvyššího soudu ČR. V tomto ohledu zde skutečně existuje celá řada rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, avšak konkrétní odpověď na otázku, co je třeba považovat za smluvní pokutu, jejíž výše je v rozporu s dobrými mravy, nepřináší. Tento stav však nelze považovat za negativní, neboť, jak vyplývá i z judikatury Nejvyššího soudu ČR¹⁰², nelze obecně stanovit konkrétní částku, která by byla považována za nepřiměřenou či rozpornou s dobrými mravy. Rozmanitost právních vztahů, v jejichž rámci bude smluvní pokuta sjednána, je natolik široká, že je vždy třeba

---

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. 33 Odo 872/2006.

posoudit každý jednotlivý případ samostatně a individuálně, a to zejména ve vztahu ke smluvní pokutou utvrzované povinnosti, významem této povinnosti pro smluvní strany a jednotlivým funkcím smluvní pokuty.¹⁰³ Proto smluvní pokuta, jejíž výše by v jednom případě byla považována za rozpornou s dobrými mravy, může být v jiném případě považována za přiměřenou.

Judikatura Nejvyššího soudu ČR však stanovuje kritéria, z nichž je třeba při posouzení výše smluvní pokuty vycházet. Ve vztahu k funkcím smluvní pokuty musí mít smluvní pokuta *dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou funkci*¹⁰⁴. Dle jiného rozsudku Nejvyššího soudu ČR lze chápat za přemrštěnou pobídkovou funkci například situaci, kdy by smluvní pokuta plnila dostatečnou preventivní a sankční funkci i v případě, že by byla sjednána ve výši několikanásobně nižší¹⁰⁵. Zohlednit je třeba i funkci smluvní pokuty jako paušalizované náhrady škody. V tomto ohledu je třeba odmítnout konstrukci obsaženou v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 33 Odo 890/2002, podle kterého „*převyšuje-li však výrazně výši skutečně vzniklé škody, je výše smluvní pokuty nepřiměřená a ujednání o ní je pro rozpor s dobrými mravy neplatné*“. Tento závěr totiž řádně nereflektuje skutečnost, že právo na zaplacení smluvní pokuty vzniká i bez vzniku škody. Proto je na místě spíše přihlídnout k závěru obsaženému v jiném rozsudku Nejvyššího soudu ČR, podle něhož má smluvní pokuta zahrnovat „*všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti předpokládat*“¹⁰⁶. Závěrem lze k otázce vztahu přiměřenosti smluvní pokuty a její funkce odkázat na jedno z novějších rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které tuto problematiku zdařile shrnulo a podle kterého „*je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční), tj. posoudit, zda výše sjednané pokuty odpovídá účelu smluvní pokuty, který spočívá v pohrůžce dostatečnou citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníku pro případ nesplnění zajištěné povinnosti, zda smluvní pokuta je sjednána v odpovídající, nikoli přemrštěné pobídkové výši, a zda přiměřeně zabezpečuje věřitele proti případným škodám, tedy zda zahrnuje všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením smluvní povinnosti očekávat*“¹⁰⁷.

¹⁰³ KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 461.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001, obdobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2261/2014.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 33 Odo 890/2002.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 33 Cdo 3764/2015.

Dalším kritériem, ke kterému je třeba ve vztahu k přiměřenosti výše smluvní pokuty přihlídnout, je hodnota a význam smluvní pokutou chráněného zájmu. V tomto ohledu je nutné posoudit, jak hodnotu chráněného zájmu, což v převážné většině případů nebude činit větší obtíže, tak význam chráněného zájmu. Zde bude hodnocení již obtížnější a opět je třeba posuzovat význam chráněného zájmu individuálně, neboť i v případech, kdy hodnota tohoto zájmu bude shodná, může jeho význam být v různých případech odlišný, jelikož se při jeho hodnocení uplatní jak objektivní hledisko, tak hledisko subjektivní. Například si lze představit případ, kdy objednatel potřebuje objednané zboží dodat včas (potřeba tohoto zboží bude vázána na konkrétní situaci) a v případě pozdního dodání již toto zboží nebude objednatel potřebovat, případně na dodání tohoto zboží nebo na vykonání určité činnosti bude navazovat další obchodní činnost objednatele s jinými smluvními partnery atd. V těchto případech bude jistě na místě vyšší smluvní pokuta.¹⁰⁸ Dalším typickým případem je veřejný zájem u plnění ze smluv o dílo uzavřených s veřejnoprávním subjektem, kde je možné tímto veřejným zájmem opodstatnit vyšší smluvní pokutu. Ve vztahu ke kritériu hodnoty a významu chráněného zájmu je dále na místě rozdílně posuzovat smluvní pokutu sjednanou pevně stanovenou jednorázovou částkou a opakující se smluvní pokutu sjednanou formou sazby stanovené pro určitou časovou jednotku. Zatímco pevně stanovenou jednorázovou smluvní pokutu ve výši několikanásobku utvrzené částky by bylo obecně možno považovat za nepřiměřenou právě s ohledem na poměr mezi hodnotou utvrzené povinnosti a výší smluvní pokuty, kterou by dlužník musel platit např. již v případě jednoho dne prodlení se splněním utvrzované povinnosti, tak pokud by se ke stejné výši smluvní pokuty dospělo z důvodu prodlení dlužníka se splněním povinnosti v rádech několika týdnů či měsíců, tak by bylo na místě považovat výši smluvní pokuty za přiměřenou. V tomto případě totiž výše smluvní pokuty plně závisí na době, po kterou dlužník svou smluvní pokutou utvrzenou povinnost neplní.¹⁰⁹

Při posouzení přiměřenosti sjednané smluvní pokuty je pak dále třeba přihlídnout i k celkovým okolnostem, za nichž byla smluvní pokuta sjednána. Například zda jedna ze smluvních stran vystupovala v pozici silnější smluvní strany a případně se jednalo o tzv. adhezní smlouvu, na jejímž výsledném znění nemohla druhá strana již nic měnit nebo se jednalo o smlouvu, která byla výsledkem jednání

---

¹⁰⁸ NOVÁČEK, R., *Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu*, Právní rozhledy, 2002, č. 3, s. 118.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 61/2005.

smluvních stran (v tomto směru bude přísněji posuzována smluvní pokuta sjednána v adhezní smlouvě). S tímto bude spojeno i další kritérium, a to reciprocita smluvní pokuty. Jinak bude posuzována přiměřenost smluvní pokuty v případě, kdy je smluvní pokuta sjednána pouze k tíži jedné straně, případně je výše smluvní pokuty sjednaná k tíži jedné ze smluvních stran nepoměrně a neopodstatněně vyšší než výše smluvní pokuty sjednané k tíži druhé smluvní strany, a jinak v případě, že smluvní pokuta bude sice z objektivního hlediska vyšší, ale takováto výše smluvní pokuty bude sjednána jak k tíži jedné, tak i druhé smluvní strany.¹¹⁰

Dalšími kritérii jsou pohnutky, které k jejímu sjednání smluvní strany vedly, její účel, charakter či předchozí praxe smluvních stran.¹¹¹ Na místě je také vzít v potaz to, zda je utvrzovaná smluvní povinnost zajištěna nějakým ze zajišťovacích institutů nebo zda si v případě smluvní pokuty vázané na prodlení se zaplacením určité částky smluvní strany sjednaly i smluvní úroky z prodlení a případně v jaké výši.¹¹² Dalším kritériem může také být míra rizikovosti dlužníka. Bude-li se jednat o dlužníka, o němž věřitel, například z předcházející praxe, ví, že se dostává do prodlení a své povinnosti neplní řádně a včas, bude na místě, pokud jeho smluvní povinnost bude utvrzena, případně zajištěna důraznějšími sankcemi pro případ nesplnění povinnosti.¹¹³

Přestože judikatura Nejvyššího soudu ČR klade při posouzení výše smluvní pokuty důraz na konkrétní okolnosti sjednání smluvní pokuty, ve vztahu ke smluvní pokutě sjednané pro případ prodlení se zaplacením dlužné částky se postupně Nejvyšší soud ČR ustálil na závěru, že obecně lze považovat za smluvní pokutu, která ještě není v rozporu s dobrými mravy, smluvní pokutu ve výši 0,5 % denně z dlužné částky.¹¹⁴ Na druhou stranu smluvní pokutu ve výši 0,67 % denně z dlužné částky lze obecně považovat za rozpornou s dobrými mravy.¹¹⁵ Tyto závěry však nemohou být považovány za konečné. Jak opakovaně judikuje Nejvyšší soud ČR, je vždy při posouzení třeba vycházet z konkrétního případu. Obdobně judikoval Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1734/2012, podle kterého „*Sazba 0,5 % denně z dlužné částky za každý den prodlení tak může*

---

¹¹⁰ NOVÁČEK, R., *Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu*, Právní rozhledy, 2002, č. 3, s. 118.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 33 Cdo 1017/2015.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 2. 2002, sp. zn. 33 Odo 753/2001.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 32 Odo 1047/2003.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. 33 Cdo 577/2015 nebo Rozsudek Nejvyššího soudu ČR dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007.

v závislosti na dalších konkrétních okolnostech případu vést k závěru o nepřiměřeně vysoké smluvní pokutě, stejně jako může být shledána pro poměry dané věci přílehavou.“ V této souvislosti například Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že v některých případech může být přiměřená i smluvní pokuta ve výši 2 % (v tomto případě žalobce poté, co žalovaná byla více než jeden rok v prodlení se splněním svého dluhu, přistoupil na prodloužení splatnosti pohledávky, jak požadovala žalovaná, která sama nabídla sjednání smluvní pokuty v uvedené výši)¹¹⁶ nebo dokonce 3 % denně z dlužné částky¹¹⁷.

Přestože se v souvislosti s problematikou výše smluvní pokuty a jejího souladu s dobrými mravy většinou řeší otázka maximální výše smluvní pokuty, nelze zapomenout ani na otázku, zda je možné, aby smluvní pokuta byla v rozporu s dobrými mravy, neboť její výše je příliš nízká. Odpověď na tuto otázku zní, že toto možné je. K neplatnosti smluvní pokuty pro rozpor s dobrými mravy z důvodu nízké výše smluvní pokuty lze dospět ve vztahu ke skutečnosti, že smluvní pokuta, není-li mezi smluvními stranami dohodnuta jinak, představuje paušalizovanou náhradu škody. Lze si tedy představit situaci, kdy výše smluvní pokuty bude ve vztahu k předpokládané, případně vzniklé škodě v natolik výrazném nepoměru, kterého si musel povinný ze smluvní pokuty být vědom již při sjednávání smluvní pokuty, že takovéto ujednání bude posouzeno jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy. V případě, že by takové ustanovení o smluvní pokutě bylo posouzeno jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy, mohl by věřitel namísto smluvní pokuty požadovat po dlužníkovi náhradu vzniklé škody.¹¹⁸ Druhým případem je situace, kdy je smluvní pokuta, která je koncipována jako paušální náhrada škody, sjednána v neprospěch slabší strany. Zde se nabízí otázka, zda takto sjednaná smluvní pokuta není dle § 2898 o. z. ujednáním, ke kterému se nepřihlíží. Závěrem je třeba poznamenat, že český právní řád na rozdíl například od francouzského¹¹⁹ neumožňuje soudům, aby příliš nízkou smluvní pokutu moderovaly.

Vzhledem k zásadě autonomie vůle smluvních stran je třeba si uvědomit skutečnost, přestože zákon nijak neupravuje maximální výši smluvní pokuty, nebrání smluvním stranám, aby si ji samy sjednaly. V praxi se například lze setkat s ujednáním, že smluvní pokuta za porušení konkrétní smluvní povinnosti vázané

---

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 8. 2001, sp. zn. 33 Odo 204/2001.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99.

¹¹⁸ PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 63.

¹¹⁹ Dle § 1152 Code Civil soud může z vlastního uvážení snížit nebo zvýšit smluvní pokutu, jestliže je zjevně nepřiměřeně vysoká nebo nízká.

na prodlení s jejím splněním nesmí překročit určitou částku, případně, jsou-li sjednány smluvní pokuty pro porušení více smluvní povinností, celková výše smluvních pokut nesmí překročit určitou částku.

6.3. Zahraniční právní úprava

Ze zkoumaných zahraničních právních úprav je nejzajímavější a v tomto ohledu nejvíce propracovanou právní úpravou ta anglická, která, jak již bylo shora uvedeno, rozlišuje mezi neplatným *penalty clause* a platným *liquidated damages*. Základním rozlišovacím prvkem je výše částky ujednané pro případ porušení smluvní povinnosti. Tato částka musí být soudem podrobena testu *penalty doctrine*, který má čtyři základní pravidla¹²⁰, podle nichž je třeba tuto sjednanou částku posoudit.

Podle prvního pravidla se za *penalty clause* považuje taková částka, která je přehnaná a neadekvátní v porovnání s největší možnou výší škody, která by mohla v důsledku porušení smluvní povinnosti vzniknout.

Druhé pravidlo stanovuje, že v případě, kdy je částka sjednaná pouze pro případ porušení smluvní povinnosti spočívající v nezaplacení určité částky řádně a včas, je toto ujednání považováno za *penalty clause*, jestliže částka, kterou má povinná strana platit jako důsledek porušení smluvní povinnosti, je vyšší než částka, kterou měla zaplatit původně. V této souvislosti je třeba poznamenat, že za *penalty clause* se nepovažuje ujednání, na jehož základě v případě, že má být částka hrazena postupně a jedna ze splátek není zaplacená včas, se stává splatnou celá požadovaná částka (*acceleration clause*).¹²¹

Třetí pravidlo se uplatní v situaci, kdy je jedna smluvní pokuta sjednaná pro případ porušení více smluvních povinností. Pokud jsou důsledky porušení jednotlivých povinností natolik rozdílné a škoda z porušení povinností by v jednom případě byla neadekvátní a nepřiměřená sjednané částce, je toto ustanovení považováno za *penalty clause*, a to i v případě, že by nakonec byl povinný povinen platit tuto částku za porušení povinností, jejichž důsledkem by byla škoda přiměřená výše této částky.

---

¹²⁰ Tato pravidla byla vyslovena Lordem Dunedin v případě Dunlop Pneumatic Tyre Co. Ltd. v. New Garage & Motor Co. Ltd. v roce 1915.

¹²¹ ANDREWS, Neil. *Contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. s. 608.

Podle posledního pravidla se za *penalty clause* nepovažuje bez ohledu na skutečný poměr mezi sjednanou částkou a skutečnou výší škody ujednání, v němž smluvní strany při sjednání částky skutečně považovaly tuto částku za odhadovanou výši škody, přičemž okolnosti porušení povinnosti neumožňovaly přesný odhad této částky.

Všechna shora uváděná kritéria se posuzují k okamžiku sjednání částky včetně okolností, které toto sjednání provázely, a nikoliv k okamžiku, kdy dojde k porušení předmětné povinnosti.¹²²

6.4. Moderace smluvní pokuty

Jednu z největších změn zaznamenala s účinností občanského zákoníku právní úprava smluvní pokuty právě v otázce moderace výše smluvní pokuty. Zatímco v právních vztazích řídicích se starým občanským zákoníkem nebylo možné smluvní pokutu moderovat (více k otázce možnosti moderace smluvní pokuty dle starého občanského zákoníku níže), občanský zákoník přináší tento i v českém právním řádu tradiční institut¹²³ moderace smluvní pokuty, který byl do jeho účinnosti vyhrazen pouze právním vztahům řídicím se obchodním zákoníkem, i do občanskoprávních vztahů, v čemž následuje zahraniční právní úpravy, které zpravidla v různých modifikacích taktéž zakotvují moderační oprávnění soudu.

Předcházející právní úprava byla v tomto směru předmětem kritiky. Ke kritikům této právní úpravy patřila např. I. Pelikánová, podle které zakotvení moderačního oprávnění soudu v obchodním zákoníku „*protimyslně poskytuje vyšší ochranu subjektům obchodních vztahů, než jaká je poskytována subjektům podléhajícím jenom občanskému zákoníku*“.¹²⁴ K dalším kritikům této právní úpravy patřil např. K. Eliáš¹²⁵ nebo R. Nováček¹²⁶. V tomto ohledu je zajímavé, že německá právní úprava má přesně opačné pravidlo, pro občanskoprávní vztahy platí

---

¹²² TREITEL, G. H. *The law of contract*. 10th ed. London: Sweet & Maxwell, 1999. ISBN 042163460X., s. 930 – 932.

¹²³ Moderační oprávnění soudu zakotvoval ABGB, střední občanský zákoník i zákoník mezinárodního obchodu.

¹²⁴ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. 2. díl. 2. vyd., přeprac. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 202.

¹²⁵ ELIÁŠ, K. *Smluvní pokuta z pohledu teorie, právní úpravy a judikatury*. Podnikatel a právo, 2000, č. 2, s. 6.

¹²⁶ NOVÁČEK, R., *Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu*, Právní rozhledy, 2002, č. 3, s. 117.

možnost moderace nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty¹²⁷, zatímco pro právní vztahy upravené obchodním zákoníkem je možnost moderace smluvní pokuty vyloučena¹²⁸.

Právní úprava moderace smluvní pokuty v zásadě navazuje na úpravu obsaženou v obchodním zákoníku. Na rozdíl od obchodního zákoníku občanský zákoník výslovně uvádí, že moderace smluvní pokuty je možná pouze na návrh dlužníka. Skutečnost, že v současné době je možné moderovat smluvní pokutu nejenom v právních vztazích mezi podnikateli, lze hodnotit jako pozitivní, neboť zde dle autorčina názoru neexistuje důvod, který by opodstatňoval nemožnost moderace smluvní pokuty ve všech soukromoprávních vztazích (kromě smluv uzavíraných se spotřebiteli, k tomu více v kapitole 7.3.). V souvislosti s moderací nelze zapomenout na skutečnost, že ustanovení § 2051 o. z., které zakotvuje moderační právo soudu, je ustanovením kogentním, které nelze dohodou smluvní stran vyloučit či jinak modifikovat.¹²⁹

Přestože moderační oprávnění soudu lze hodnotit jako zásah do zásady autonomie vůle smluvních stran, na rozdíl od předcházející právní úpravy obsažené ve starém občanského zákoníku, kde příliš vysoká smluvní pokuta byla sankcionována rovnou neplatností ujednání o smluvní pokutě, stále zachovává alespoň část projevené vůle smluvních stran, neboť ujednání o smluvní pokutě zůstává platné. Moderační oprávnění soudu tedy do určité míry akceptuje ujednání smluvních stran, když zachovává ujednání o smluvní pokutě, na druhou stranu po zvážení všech okolností daného případu soudu umožňuje nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit.¹³⁰

Vyvstává tedy otázka, jaký je vztah mezi moderačním oprávněním soudu a neplatností ujednání o smluvní pokutě pro rozpor s dobrými mravy z důvodu její nepřiměřenosti. Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře, která se sice vztahuje na moderační oprávnění soudu dle obchodního zákoníku, ale závěry v ní obsažené lze aplikovat i na moderační oprávnění dle občanského zákoníku, konstatoval, že vztah těchto dvou institutů je vztahem vylučovacím, neboť moderační oprávnění soudu je ve vztahu speciality k neplatnosti pro rozpor s dobrými mravy.¹³¹ V odborné

---

¹²⁷ § 343 odst. 1 BGB.

¹²⁸ § 75c HGB.

¹²⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 595.

¹³⁰ PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 73.

¹³¹ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3171/2008, ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007 nebo ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011.

literatuře se však lze setkat i s názory opačnými. J. Šilhán¹³² k tomuto například uvádí, že sankce neplatnosti má odrazující účel, který má smluvní strany odradit od toho, aby si nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu ve smlouvě vůbec sjednaly. Pouhé moderační oprávnění tento odrazující účinek nemá, a proto dle jeho názoru je třeba v případě, kdy je výše smluvní pokuty nejenom nepřiměřená, ale je i v rozporu s dobrými mravy, aplikovat sankci absolutní neplatnosti takového ujednání. V tomto ohledu se i sama autorka přiklání k názoru, že ujednání o smluvní pokutě nelze pouze z důvodu její nepřiměřené výše posuzovat za neplatné právní jednání pro rozpor s dobrými mravy dle § 580 o. z., byť by tato výše odporovala dobrým mravům, jelikož se zde uplatní moderační oprávnění soudu, které jak již bylo shora uvedeno, více respektuje zásadu autonomie vůle smluvních stran. Neplatnost ujednání o smluvní pokutě pro rozpor s dobrými mravy se tak uplatní pouze ve vztahu k okolnostem, za nichž byla smluvní pokuta sjednána, bez ohledu, zda je sjednaná smluvní pokuta zároveň i nepřiměřeně vysoká.¹³³

Ve vazbě na předcházející právní úpravu je na místě se ještě zastavit u otázky, zda moderace smluvní pokuty byla skutečně jednoznačně vyloučena u právních vztahů upravených starým občanským zákoníkem, neboť i přestože starý občanský zákoník moderaci smluvní pokuty nezakotvoval, objevovaly se názory, že moderaci smluvní pokuty nelze bez dalšího vyloučit. Teoretická možnost moderace bývala spojována zejména s částečnou neplatností dle § 41 obč. z., podle kterého *„vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkon, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo jeho obsahu nebo z okolností, za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu“*, či s otázkou, zda je možné připustit, že výkon práva na smluvní pokutu může být v rozporu s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. z. pouze v části, a ve zbývající části může být přiznán.¹³⁴ K moderaci dle § 3 odst. 1 obč. z. v minulosti přistupovaly i soudy. Například Městský soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 27. 10. 2004, č. j. 13 Co 370/2004-108 rozhodl tak, že *„Na základě úvahy o nutnosti aplikace ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) dospěl ke shodnému závěru jako soud prvního stupně, že dohoda o smluvní pokutě ve výši desetinásobku*

---

¹³² Např. ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, 410 s. nebo MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. Praha : Leges, 2013, s. 710.

¹³³ HORÁK, P. *Přehled judikatury ve věcech smluvní pokuta (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2013, s. 267.

¹³⁴ více k tomuto TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 70-76.

dohodnuté ceny díla je nepřiměřeně vysoká. S přihlédnutím k ceně díla, jeho charakteru a možnému dalšímu využití považoval smluvní pokutu za přiměřenou jen ve výši pětinasobku, tj. v rozsahu částky 100.000,- Kč. Ujednání o smluvní pokutě v rozsahu přesahujícím 100.000,- Kč považoval za neplatné pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 o. z. “ Nejvyšší soud ČR však k této otázce zaujímal konstantní názor¹³⁵, podle kterého může smluvní pokuta buď být celá v rozporu s dobrými mravy dle § 39 obč. z., nebo být celá v souladu, stejně jako výkon práva může být buď celý v souladu s dobrými mravy či celý v rozporu s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. z. K oběma shora uvedeným způsobům moderace smluvní pokuty se Nejvyšší soud ČR následujícím způsobem vyjádřil např. v rozsudku ze dne 11. 8. 2005, sp. zn. 33 Odo 875/2005, ve kterém rozhodl o dovolání proti shora uvedenému rozsudku Městského soudu v Praze a ve kterém uvedl, že „v oblasti občanskoprávních vztahů moderační právo soudu upraveno není. Absenci zákonné úpravy moderace proto nelze nahradit aplikací ustanovení § 3 odst. 1 o. z., tak jak to učinil odvolací soud, když posoudil žalovaný nárok jako výkon práva částečně odporující dobrým mravům a odepřel žalobci ochranu tím, že podle vlastní volné úvahy určil, jaká část nároku žalobce na smluvní pokutu je „mravná“, a výši smluvní pokuty omezil právě jen na tuto část. Stejně jako lze ujednání o smluvní pokutě podle ustanovení § 39 o. z. posoudit z hlediska souladu nebo rozporu dohodnuté výše smluvní pokuty s dobrými mravy toliko jako platné či neplatné (tzn. bez možnosti shledat je neplatné jen co do výše rámec dobrých mravů přesahující), může být obdobně i výkon práva na smluvní pokutu podle ustanovení § 3 odst. 1 o. z. pouze v souladu či v rozporu s dobrými mravy. “ Lze tedy uzavřít, že přestože bylo možné se setkat s názory, že moderační právo soudu nebylo dle starého občanského zákoníku zcela vyloučené, a v některých případech k němu přistupovaly i soudy, v praxi tuto možnost Nejvyšší soud ČR nepřipouštěl.¹³⁶

6.4.1. Předmět moderace

Předmětem moderačního oprávnění soudu dle § 2051 o. z. může být pouze řádně sjednaná smluvní pokuta, která byla uplatněna u soudu, a právo na její

---

¹³⁵ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006 nebo ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 33 Odo 296/2008.

¹³⁶ Dále pak např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 26 Cdo 203/2014, ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 26 Cdo 2626/2013.

zaplacení dosud nezaniklo.¹³⁷ Jedná-li se o ujednání o smluvní pokutě, které bude trpět některou z vad právního jednání uvedenou v § 551 až 554 o. z.¹³⁸, tedy o zdánlivé právní jednání, nebude nastupovat ani možnost moderace smluvní pokuty, neboť k takovému ujednání o smluvní pokutě se vůbec nepřihlíží. Moderovaná smluvní pokuta nesmí být sjednána ani neplatným právním jednáním. Soud tedy před použitím moderačního oprávnění musí mimo jiné posoudit, zda ujednání o smluvní pokutě není zdánlivým, případně neplatným právním jednáním.

Další podmínkou pro užití moderačního oprávnění soudu je existence smluvní pokuty, neboť soud nemůže moderovat smluvní pokutu, která již zanikla.¹³⁹ Byla-li smluvní pokuta dlužníkem již zaplacená, nemůže se dlužník domáhat toho, aby byla věřiteli uložena povinnost vrátit mu část smluvní pokuty, která překračuje její přiměřenost. V minulosti opakovaně judikoval Nejvyšší soud ČR¹⁴⁰, že moderovat smluvní pokutu není možné ani v případě, kdy smluvní pokuta zanikla jednostranným započtením pohledávky, tedy ani v případě, že k zániku pohledávky ze smluvní pokuty došlo bez dlužníkovy aktivního jednání a bez možnosti toto jakýmkoli způsobem ovlivnit. V této souvislosti je třeba zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2400/2012 týkající se možnosti moderace smluvní pokuty v případě, že dojde k započtení až v průběhu řízení před soudem. Nejvyšší soud ČR v tomto rozsudku došel k závěru, že *„odvolací soud tak dospěl k nesprávnému právnímu závěru, že je možné moderovat pohledávku uplatněnou v případě obrany spočívající v započtení, neboť pro posouzení zániku pohledávky započtením není rozhodující okamžik, kdy soud rozhodl, ale kdy nastaly účinky započtení ve smyslu § 41 odst. 3 o. s. ř., tj. okamžik, kdy se ostatní účastníci o úkonu započtení účastníka v řízení dozvěděli. Z tohoto důvodu je pro posouzení nemožnosti moderace smluvní pokuty s ohledem na její zánik z důvodu započtení nerozhodné, zda projev vůle směřující k započtení byl učiněn před zahájením řízení či v průběhu řízení. Moderace smluvní pokuty je tak možná pouze v případě pohledávek, které nezanikly v důsledku započtení.“*

---

¹³⁷ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 596-597.

¹³⁸ Bude-li chybět vůle jednající osoby, nebyla-li zjevně projevena vážná vůle, nelze-li pro neurčitost či nesrozumitelnost ujednání o smluvní pokutě jeho obsah zjistit ani výkladem a nebyl-li projev vůle dodatečně vyjasněn.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo 1007/2006.

¹⁴⁰ Např. v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3374/2014, nebo rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011 a ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo 1007/2006.

Neboť k započtení, a tím i znemožnění moderace nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, může dojít i bez souhlasu povinného ze smluvní pokuty, řešila se v minulosti otázka, jak postupovat v případě, že k započtení došlo účelově pouze z důvodu, aby nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta nemohla být soudem moderována. V tomto případě přicházely do úvahy dvě možné obrany povinného ze smluvní pokuty proti tomuto započtení. V prvním případě bylo třeba posoudit, zda by nepřiměřeně vysoká pokuta nemohla být pohledávkou, která je vzhledem k její výši nejistou pohledávkou. V této souvislosti se dá uvažovat nad tím, že pohledávka, u níž se dá důvodně předpokládat, že by dlužník vznesl návrh na moderaci její výše, případně už tento návrh vznesl, je vzhledem k její nejisté výši, pohledávkou nejistou, která není dle § 1987 odst. 2 o. z. způsobilá k započtení¹⁴¹. Druhou variantou k úvaze byla námitka, že se jedná o zjevné zneužití práva, které dle § 8 o. z. nepožívá právní ochrany, případně neplatnosti započtení pro jeho rozpor s dobrými mravy dle § 580 o. z.¹⁴²

V poslední době Nejvyšší soud ČR k otázce možnosti moderace započtené smluvní pokuty poměrně překvapivě zaujal názor, jenž se odchyluje od jeho předcházející rozhodovací praxe (v dané věci byla posuzována moderace dle obchodního zákoníku, vzhledem ke skutečnosti, že moderace zakotvená v občanském zákoníku z obchodního zákoníku vychází, bude tento závěr aplikovatelný i na moderaci dle občanského zákoníku). Vzhledem k tomu, že senát Nejvyššího soudu ČR, který měl o věci rozhodovat, dospěl při posouzení otázky, zda může soud rozhodovat o snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty dle § 301 obch. z. za situace, kdy oprávněný ze smluvní pokuty dříve uplatnil jednostranný zápočet pohledávky na zaplacení smluvní pokuty na pohledávku povinného ze smluvní pokuty, k závěru odlišnému, než ze kterého dosud vycházela rozhodovací praxe dovolacího soudu, byla věc postoupena velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR. Ten v této věci rozhodl rozsudkem ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016. V tomto rozsudku Nejvyšší soud ČR došel mimo jiné k tomu, že „*k moderaci smluvní pokuty nedochází s účinky ex nunc, nýbrž ex tunc, k okamžiku ujednání o smluvní pokutě. Je-li smluvní pokuta nepřiměřená, nemůže jednostranným zápočtem dojít v rozsahu její nepřiměřené výše k zániku pohledávky ze smluvní pokuty, ani k zániku pohledávky, proti níž je*

¹⁴¹ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1147.

¹⁴² ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 596-597.

započítáváno.“ Nejvyšší soud ČR však ke škodě věci svůj rozsudek detailněji nezdůvodnil ani se v něm nevypořádal s předcházející konstantní judikaturou. Lze se tak pouze domýšlet, zda tento rozsudek bude skutečně znamenat změnu v rozhodovací praxi soudů nebo bude v budoucnu Nejvyšší soud ČR tento svůj názor ještě korigovat.

Jednoduchým způsobem, jak se problému s případným účelovým započtením smluvní pokuty vyhnout, který lze pro praxi doporučit, je sjednání zákazu jejího započtení.

Občanský zákoník v § 2051 zakotvuje pravidlo, že soud může moderovat pouze na návrh dlužníka. Toto pravidlo představuje největší posun od právní úpravy moderace smluvní pokuty obsažené v obchodním zákoníku, ve kterém bylo v § 301 zakotveno, že „*soud může nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit*“. V této souvislosti se vedla diskuze, zda soud může dle obchodního zákoníku smluvní pokutu moderovat i bez návrhu dlužníka nebo je tento návrh k moderaci potřeba. Zatímco Z. Kovařík nebo D. Patěk byli toho názoru, že soud může smluvní pokutu moderovat pouze na návrh dlužníka, judikatura Nejvyššího soudu ČR¹⁴³ a i část odborná veřejnost¹⁴⁴ zastávala názor opačný. Názor, že k moderaci smluvní pokuty je nutný návrh dlužníka, jeho zastánci odůvodňovali autonomií vůle smluvních stran. Dle jejich názoru soud nemá smluvní stranám (resp. účastníkům soudního řízení) vnucovat více, než je nezbytné¹⁴⁵. Dalším argumentem je skutečnost, že pouze návrhem se možnost moderace, naplnění jejích podmínek a zejména posouzení přiměřenosti smluvní pokuty stanou předmětem soudního řízení, v jehož rámci se k těmto mohou obě strany řízení vyjádřit a mohou uplatnit tvrzení a skutečnosti, případně předložit důkazy, které před návrhem moderace mohly považovat za irelevantní a jejichž důležitost se dostane do popředí právě až při otázce moderace výše smluvní pokuty.¹⁴⁶ Nejvyšší soud ČR se však k této problematice zcela jasně vyjádřil v rozsudku ze dne 10. 1. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007, podle kterého „*Povinností soudu je, a to i odvolacího, posoudit, zda jsou dány podmínky moderace smluvní pokuty ve smyslu § 301 obch. zák. existují-li důvody nepřiměřenosti smluvní pokuty, bez ohledu na to, zda některý z účastníků*

¹⁴³ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007.

¹⁴⁴ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck., 2010., s. 154

¹⁴⁵ KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 465.

¹⁴⁶ PATĚK, D., *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 78-79.

použití moderačního práva soudu navrhne.“ Moderovat smluvní pokutu dle tohoto rozsudku mohl, a to i bez návrhu, tedy nejenom soud prvního stupně, ale i soud odvolací. Tvůrci občanského zákoníku, pravděpodobně vědomi si této nejasnosti, v § 2051 jednoznačně zakotvili, že soud může o moderaci rozhodnout pouze na návrh dlužníka.

6.4.2. Postup soudu při moderaci výše smluvní pokuty

Ve chvíli, kdy bude smluvní pokuta sjednána platně, bude právo na její přiznání stále existovat a dlužník vznesl návrh na její moderaci, nastupuje fáze rozhodování soudu o moderaci výše smluvní pokuty. V první fázi soud rozhoduje o tom, zda smluvní pokuta, která je předmětem řízení, byla sjednána v nepřiměřené výši. V této fázi je závěr, zda je smluvní pokuta nepřiměřená nebo nikoli, na volném uvážení soudu, neboť v občanském zákoníku nejsou zakotvena žádná kritéria, podle nichž by soud měl postupovat. Soud bude zpravidla při posouzení vycházet především z důvodů, které ke sjednání výše smluvní pokuty vedly, a okolností, které je provázaly¹⁴⁷ (k problematice přiměřenosti výše smluvní pokuty více v kapitole 6.2.). K hodnotě a významu utvrzované (v občanském zákoníku chybně uvedeno zajišťované) povinnosti v této fázi dle judikatury Nejvyššího soudu ČR¹⁴⁸ není povinen přihlížet, není však vyloučeno, že k nim soud v této fázi nepřihlédně. Nejvyšší soud ČR k tomuto v rozsudku ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007 uvádí: *„Posouzení otázky (ne)přiměřenosti smluvní pokuty závisí na okolnostech konkrétního případu, zejména na důvodech, které ke sjednání posuzované výše smluvní pokuty vedly, a na okolnostech, které je provázely. Není rovněž vyloučeno, aby soud již při posuzování této otázky přihlédl k významu a hodnotě zajišťované povinnosti, zákon mu to však neukládá.“* Při hodnocení přiměřenosti výše smluvní pokuty však musí soud vždy vycházet pouze z okolností, které byly přítomny v okamžiku jejího sjednání. Skutečnosti, které nastaly až po jejím sjednání, jsou pro hodnocení přiměřenosti irelevantní, soud k nim nemůže přihlížet.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004.

¹⁴⁸ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004, ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. 23 Cdo 231/2010 nebo ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4859/2009.

¹⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009.

Pokud soud v první fázi dojde k závěru, že výše smluvní pokuty je nepřiměřená, došla judikatura Nejvyššího soudu ČR k závěru, že v této fázi není již věcí úvahy soudu, zda moderační oprávnění využije, neboť je jeho povinností k moderaci smluvní pokuty přistoupit.¹⁵⁰ V této fázi, tedy fázi, kdy soud již došel k závěru, že výše smluvní pokuty je nepřiměřená, a přistoupil k jejímu snížení, je soud dle § 2051 o. z. povinen přihlídnout k hodnotě a významu utvrzované povinnosti.

Otázkou je, zda hodnota a význam utvrzované povinnosti jsou jedinými kritérii, ze kterých má soud při snížení výše smluvní pokuty vycházet, nebo tato kritéria musí obligatorně zohlednit, ale může zároveň vycházet i z jiných kritérií. Na tuto problematiku nepanuje jednotný názor. Na jedné straně je závěr, že je možné při samotné moderaci přihlídnout i k jiným kritériím, než je hodnota a význam utvrzované povinnosti, přičemž k těmto dvěma kritériím je třeba přihlídnout obligatorně, což koresponduje s názorem Nejvyššího soudu ČR, obsaženým v rozsudku ze dne 9. 4. 2009, sp. zn. 32 Cdo 1002/2008, podle kterého *„Je nepochybné, že v důsledku porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou mohou vzniknout oprávněnému vedle práva na smluvní pokutu i další majetková práva, jako například právo na náhradu škody a právo na úroky z prodlení. Též k těmto právům, vzniklým z porušení téže povinnosti, soud při použití moderačního oprávnění přihlídnou (v tomto smyslu je odkaz odvolacího soudu na shora cit. rozsudek Nejvyššího soudu správný), nemůže však použití moderačního oprávnění založit pouze na výši vzniklé škody nebo pouze na výši (byť uhrazeného) úroku z prodlení (jak tomu bylo v této věci), aniž by výši smluvní pokuty též poměřoval hodnotou a významem zajišťované povinnosti. Hodnotou a významem zajišťované povinnosti.“* Shora uvedený názor zastává i část odborné veřejnosti.¹⁵¹

Na druhou stranu však nelze odhlédnout od jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁵², podle kterého *„Při úvaze o rozsahu snížení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty je nutno vycházet pouze z kritérií určených ustanovením § 301 obch. zák.; žádná další kritéria (tedy ani požadavek „vyváženosti smlouvy“) nemohou být zohledněna.“* Nejenom judikatura Nejvyššího soudu ČR je v tomto ohledu

---

¹⁵⁰ Rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 4038/2007 nebo ze dne 25. 11. 2008 sp. zn. 32 Cdo 3171/2008.

¹⁵¹ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. 155 s. nebo Patěk, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 76.

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 8. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1728/2010, obdobně rozsudek ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 29 Odo 1105/2003.

nekonstantní, liší se i pohled odborné veřejnosti, neboť její část¹⁵³ zastává i druhý uváděný názor.

V této souvislosti se autorka domnívá, že dikce obsažená v § 2051 o. z., podle něhož „*nepřiměřeně vysokou pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu utvrzované povinnosti*“, nevylučuje, že by soud mohl při snížení smluvní pokuty přihlédnout i k jiným kritériím, než je hodnota a význam utvrzované povinnosti, vždy však musí k těmto dvěma kritériím přihlédnout. Jak již bylo uvedeno, lze se setkat i s opačným názorem, podle kterého může soud přihlédnout pouze k těmto dvěma kritériím.

V tomto ohledu je na místě připomenout, že soud vždy může moderovat pouze výslednou výši smluvní pokuty, a nikoli způsob jejího určení (např. za situace, kdy je smluvní pokuta určena procentuální sazbou za každý den prodlení).¹⁵⁴

Při moderaci smluvní pokuty postupuje soud dle vlastního uvážení, s přihlédnutím k hodnotě a významu utvrzované povinnosti a případně dalším kritériím. Jediným konkrétním limitem, kterým je zde soud vázán, je hodnota skutečně vzniklé škody, která je posuzována k okamžiku vydání rozhodnutí, neboť soud dle § 2051 o. z. nemůže pod tuto hodnotu přiznanou smluvní pokutu snížit. U výše spodního limitu je na místě se zastavit, neboť není zcela jasné, zda se bude jednat o výši škody, která by byla oprávněnému ze smluvní pokuty dle zákonné úpravy náhrady škody soudem přiznána (posuzovaly by se například okolnosti vylučující odpovědnost či korektivy předvídatelnosti), nebo o škodu skutečně vzniklou, která by v některých případech byla vyšší než částka přiznaná v rámci režimu náhrady škody. Vzhledem k použití pojmu *skutečně vzniklá škoda* se autorka domnívá, že se bude jednat o případ druhý a oprávněnému ze smluvní pokuty v případě moderace smluvní pokuty bude přiznána minimálně částka představující skutečně vzniklou škodu.¹⁵⁵

Moderaci smluvní pokuty až na částku představující vzniklou škodu je však třeba zvažovat až jako krajní řešení, neboť v tomto případě by jedinou funkcí smluvní pokuty byla funkce reparační. V tomto ohledu se autorka domnívá, že soud

---

¹⁵³ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1293 nebo KINDL, Milan. *Zajištění a utvrzení dluhů*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 462.

¹⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2008/2011.

¹⁵⁵ ŠILHÁN, J. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 419.

by při užití moderačního oprávnění neměl zapomínat ani na další funkce smluvní pokuty, a to zejména na funkci sankční, která by v případě, že by smluvní pokuta byla moderována až do výše vzniklé škody, zcela zanikla.

V tomto ohledu je dále na místě se zastavit u otázky, jak přistupovat k tomuto limitu u smluvní pokuty, která byla sjednána jako sankční, na jejíž základě může povinný ze smluvní pokuty vedle smluvní pokuty požadovat i náhradu škody. Zachování reparační funkce jako účel limitace se zde sice neuplatní, na druhou stranu ale nelze odhlédnout od skutečnosti, že bylo vůlí smluvních stran sjednat si smluvní pokutu při současném zachování práva na náhradu škody. Lze tedy dojít k závěru, že i v případě tzv. sankční smluvní pokuty se bude při její moderaci postupovat shodně.¹⁵⁶

Další otázkou je, jak v tomto případě přistupovat k poslední větě § 2051 o. z., která říká, že: „*K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty*“. Je v tomto případě věřitel, pokud se jedná o škodu vzniklou po rozhodnutí soudu, také limitován výši přiznané smluvní pokuty, či může požadovat i náhradu škody přesahující výši přiznané smluvní pokuty? Autorka by se přiklonila k druhé variantě, neboť se domnívá, že smyslem poslední věty § 2051 o. z. je umožnit oprávněnému ze smluvní pokuty a zároveň poškozenému porušením smluvní pokutou utvrzované povinnosti domáhat se náhrady škody vzniklé po rozhodnutí soudu za stejných podmínek, jako kdyby k moderaci smluvní pokuty nedošlo, (v případě, že by k moderaci smluvní pokuty nedošlo, mohl by v případě zákonné úpravy požadovat oprávněný ze smluvní pokuty částku až do výše smluvní pokuty, která by v sobě zahrnovala i náhradu vzniklé škody), tedy aby oprávněný ze smluvní pokuty nebyl ve vztahu k náhradě škody moderací smluvní pokuty poškozen.

Ze znění § 2051 o. z. plyne, že při porušení smluvní pokutou utvrzené povinnosti, kdy nevznikla žádná škoda, není soud vázán při snížení smluvní pokuty žádným limitem, pod který nemůže smluvní pokutu snížit. Nabízí se tedy otázka, zda postupem dle § 2051 o. z. může soud moderovat smluvní pokutu až k jejímu úplnému prominutí. V tomto ohledu souhlasí autorka s názorem¹⁵⁷, že tento postup možný není, neboť by mimo jiné znamenal rezignaci na další funkce smluvní

---

¹⁵⁶ ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 420.

¹⁵⁷ PATĚK, D., *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 82.

pokuty a také by v takovém případě institut moderace smluvní pokuty ztrácel svůj význam.

Další otázkou, která v souvislosti s problematikou moderace smluvní pokuty vyvstává, je otázka, kdo nese v případě vznesení návrhu na moderaci smluvní pokuty důkazní břemeno. Zde autorka souhlasí s názorem, že důkazní břemeno nepřiměřenosti výše smluvní pokuty a potřeby její moderace spočívá na dlužníkovi, který tvrdí, že je výše smluvní pokuty nepřiměřená.¹⁵⁸ Obdobně bylo důkazní břemeno posuzováno i za účinnosti ABGB, kdy podle § 1336 odst. 2 platilo, že smluvená pokuta může být soudcem zmírněna, dokázal-li dlužník její nepřiměřenost.

Rozhodnutí soudu o snížení smluvní pokuty má konstitutivní charakter, nárok věřitele na smluvní pokutu přesahující přiznanou smluvní pokutu tímto rozhodnutím zaniká. Podle Z. Kovaříka se jedná o konstitutivní zásah do smluvních vztahů smluvní stran, který představuje zvláštní způsob zániku části závazku a věřitel následně nemůže po dlužníkovi požadovat zaplacení zbývajících částí smluvní pokuty ani jako naturální obligace, kdy by se v případě plnění dlužníka na zbývajících část smluvní pokuty jednalo o bezdůvodné obohacení. V této souvislosti se nabízí otázka, zda by soudy v případě, že smluvní pokutu moderují, měly toto uvést přímo ve výroku, a nikoli pouze v odůvodnění rozhodnutí, k tomuto však soudy ve své praxi zpravidla nepřistupují.¹⁵⁹

6.4.3. Zahraniční právní úprava

Ze zkoumaných zahraničních právních úprav se s institutem moderace smluvní pokuty lze setkat například v německé nebo francouzské právní úpravě.

Moderační oprávnění se v případě německé právní úpravy vztahuje pouze na smluvní pokutu (*Vertragsstrafe*), a nikoli na předem sjednanou předpokládanou výši škody (*Schadenspauschale*). Je zajímavé, že v německé právní úpravě se uplatní opačný princip, než se uplatňoval u nás za předchozí právní úpravy, neboť moderace smluvní pokuty není možná v případě smluvní pokuty sjednané mezi podnikateli, na které se uplatní kromě obecné právní úpravy obsažené v BGB¹⁶⁰ i

¹⁵⁸ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015., s. 159.

¹⁵⁹ KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 465.

¹⁶⁰ § 399 a násl. BGB.

speciální právní úprava obsažená v obchodním zákoníku (*Handelsgesetzbuch*)¹⁶¹. Stejně jako dle stávající české právní úpravy je soud oprávněn smluvní pokutu pouze snížit a nikoliv zvýšit, a to na základě návrhu povinného ze smluvní pokuty¹⁶², přičemž soud při moderaci přihlíží nikoliv pouze k majetkovým zájmům oprávněného ze smluvní pokuty, ale ke všem jeho oprávněným zájmům. Nárok na snížení smluvní pokuty je vyloučen v případě, že byla již smluvní pokuta zaplacená. Důkazní břemeno ohledně nepřiměřenosti smluvní pokuty leží na dlužníkovi, který musí v rámci řízení prokázat, že výše smluvní pokuty je nepřiměřená.¹⁶³ Stejně jako v české právní úpravě je ustanovení zakotvující moderaci smluvní pokuty kogentní a nelze se od něho odchýlit ani jeho užití vyloučit.¹⁶⁴

Také ve francouzské právní úpravě je obsaženo moderační oprávnění soudu, které se však vztahuje pouze na případy klasické smluvní pokuty, nikoli na případy předem sjednané náhrady škody. Oproti stávající české právní úpravě je moderační oprávnění francouzských soudů širší, zejména s ohledem na skutečnosti, že soud může nejenom nepřiměřenou smluvní pokutu snížit, ale může ji i zvýšit, a to i bez návrhu účastníků, pouze na základě svého vlastního uvážení.¹⁶⁵ Soud vždy musí řádně odůvodnit své rozhodnutí, proč a v jakém rozsahu moderoval smluvní pokutu, a uvést, v jakém ohledu je smluvní pokuta nepřiměřená, přičemž se nesmí jednat o nepatrnou nepřiměřenost, ale o značnou nepřiměřenost, která by zakládala zásadní nerovnováhu mezi smluvními stranami. Musí vždy vzít v úvahu i výši skutečně vzniklé škody. V této souvislosti je soud výši skutečné škody limitován, neboť stejně jako v případě české právní úpravy nemůže snížit smluvní pokutu na částku, která by byla nižší než výše skutečně vzniklé škody. Ustanovení týkající se moderačního oprávnění soudu je taktéž kogentní a smluvní strany se od něho nemohou odchýlit ani jeho užití vyloučit.¹⁶⁶

U anglické právní úpravy je postup poněkud jiný, a to zejména z důvodu rozlišování mezi *penalty clauses* a *liquidated damages*. Jak již bylo uvedeno, *penalty clauses* není vymahatelná, tudíž nemůže být ani předmětem moderační.¹⁶⁷

---

¹⁶¹ § 348 Handelsgesetzbuch.

¹⁶² § 343 odst. 1 BGB.

¹⁶³ BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. München: C. H. Beck, 2003, s. 1379.

¹⁶⁴ BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. München: C. H. Beck, 2003, s. 1378.

¹⁶⁵ § 1152 Code Civil.

¹⁶⁶ NICHOLAS, Barry. *The French law of contract*. Oxford: Clarendon Press, 2002., s. 236.

¹⁶⁷ <https://legalresearch.blogs.bris.ac.uk/2017/05/penalty-clauses-and-the-courts-does-the-uk-approach-differ-from-the-rest-of-europe/>.

Na druhou stranu *liquidated damages* je vymahatelné ujednání, které nemůže být předmětem moderace soudu. Může však dojít k situaci, kdy je sjednaná *liquidated damages*, avšak ta je ve své části považována za *penalty clauses*. V tomto případě soud přizná žalobci pouze tu část *liquidated damages*, která je skutečně *liquidated damages*, a ve zbývající části, tedy *penalty clauses*, ji nepřizná.¹⁶⁸ V tomto ohledu je možné i v anglické právní úpravě spatřovat prvky moderačního oprávnění soudu.

---

¹⁶⁸ Dunlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage & Motor Co Ltd (1915) AC 79 (HL).

7. Speciální úprava smluvní pokuty

V § 2048 a násl. o. z. je zakotvena obecná právní úprava smluvní pokuty. Tato ustanovení o smluvní pokutě však nelze bez dalšího aplikovat na všechny soukromoprávní závazkové vztahy, neboť určité právní vztahy jsou natolik specifické, že použití smluvní pokuty v těchto právních vztazích je modifikováno, nebo dokonce vyloučeno. Specifickou úpravu smluvní pokuty obsahují zejména právní vztahy, kde je jedna ze smluvních stran právem více chráněna, typicky se tak jedná o nájemní smlouvy v případě nájmu bytu, spotřebitelské smlouvy či pracovní smlouvy.

V těchto případech se jedná o typický vztah obecné úpravy obsažené v § 2048 a násl. o. z. a speciální úpravy obsažené v jiných ustanoveních občanského zákoníku, případně v jiných právních předpisech (např. zákon o spotřebitelském úvěru či zákoník práce). Obecná právní úprava smluvní pokuty se uplatní pouze v případě, že speciální právní úprava nestanoví něco jiného.

7.1. Nájem bytu a domu k zajištění bytových potřeb

Do nájemních vztahů, jejichž předmětem je nájem bytu nebo domu sloužící k zajištění bytových potřeb, přinesl občanský zákoník ve vztahu ke smluvní pokutě zásadní změnu. Zatímco starý občanský zákoník nijak nevylučoval, aby si smluvní strany v těchto nájemních smlouvách ujednaly smluvní pokutu, občanský zákoník v § 2239 ujednání o smluvní pokutě zařazuje mezi zakázaná ujednání, ke kterým se nepřihlíží. Zakázaným ujednáním je však pouze takové ujednání, které ukládá nájemci povinnost zaplatit pronajímateli smluvní pokutu. Ujednání, které by ukládalo pronajímateli povinnost zaplatit v případě porušení smluvní povinností nájemci smluvní pokutu, k zakázaným ujednáním nepatří. Pokud se tedy v nájemní smlouvě sjednané po 1. 1. 2014, jejímž předmětem je nájem bytu nebo domu dle § 2235 a násl. o. z., objeví ujednání ukládající nájemci povinnost zaplatit pronajímateli smluvní pokutu, takové ujednání není sankcionováno neplatností, ale rovnou se k němu nepřihlíží (jedná se o tzv. zdánlivé nebo nicotné právní jednání). Důsledkem tohoto nemusí nájemce v případě, že se takovéto ujednání v nájemní smlouvě objeví a pronajímatel po něm bude požadovat zaplacení smluvní pokuty, neplatnost namítat, neboť se k tomuto ujednání nebude *ex officio* vůbec přihlížet. V případě, že by nájemce tuto smluvní pokutu pronajímateli zaplatil, jednalo by se

na straně pronajímatele o bezdůvodné obohacení. Jak již bylo shora uvedeno, toto pravidlo však platí pouze v případě nájmu bytu nebo domu, které jsou přenechány nájemci za účelem zajištění bytových potřeb nájemce. Pokud se bude jednat o nájem nemovitých věcí za jiným účelem, případně o nájem movité věci, bude se smluvní pokuta posuzovat podle obecných ustanovení o smluvní pokutě.

V souvislosti s předcházející právní úpravou, která umožňovala sjednání smluvní pokuty k tíži nájemce i v případě těchto nájemních vztahů, je třeba poznamenat, že se v poslední době řešila problematika souběhu smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení se zaplacením nájemného a poplatku z prodlení, jenž dle § 697 obč. z. nahrazoval úrok z prodlení. Poplatek z prodlení dle § 2 nařízení vlády č. 142/1994 Sb. činil za každý den prodlení 0,25 % dlužné částky, nejméně však 25 Kč za každý i započatý měsíc prodlení. Přestože starý občanský zákoník souběh poplatku z prodlení a smluvní pokuty nevyklučoval, což bylo taktéž potvrzeno rozhodnutími Nejvyššího soudu ČR¹⁶⁹, je třeba v této souvislosti připomenout rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 11 Co 328/2011, podle kterého smluvní pokuta spojená pro případ prodlení se zaplacením nájemného ve výši 0,1 % z dlužné částky za každý započatý den prodlení nájemce vedle poplatku z prodlení neobstojí, neboť „*tato smluvní pokuta činí 36,5% ročně, spolu s procentuálním přepočtem poplatku z prodlení by sankce za prodlení dosáhla celkové výše 127,75% ročně z dlužné částky. I když zákon výslovně nevyklučuje, aby vedle sebe obstály jak zákonné sankce za prodlení, tak sankce smluvní, v daném případě to dle názoru odvolacího soudu není možné.*“ S tímto závěrem Krajského soudu v Ostravě, který byl převzat i do odborné literatury¹⁷⁰, lze však polemizovat, a to zejména s ohledem na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu ČR ve vztahu k problematice výše smluvní pokuty a rozporu s dobrými mravy¹⁷¹, kdy z této judikatury vyplývá, že zpravidla nelze považovat smluvní pokutu ve výši 0,5 % denně z dlužné částky za výši, která by byla v rozporu s dobrými mravy (více o problematice výše smluvní pokuty v kapitole 6.2.). V tomto případě by postih nájemce za prodlení se zaplacením nájemného činil celkem 0,35 % z dlužné částky denně, což je výše, kterou není možné v obecné rovině považovat za rozpornou s dobrými mravy. Otázkou tedy je, zda je možné

---

¹⁶⁹ Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 26 Cdo 4988/2007.

¹⁷⁰ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 55.

¹⁷¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007.

nájemní vztah považovat za natolik specifický, že bylo na místě v tomto případě se odchylovat o ustálené judikatury Nejvyššího soudu ČR.

Vzhledem k tomu, že stávající právní úprava na rozdíl od předcházející smluvní pokutu k tíži nájemce v případě nájmu bytu nebo domu za účelem zajištění bytových potřeb nájemce vylučuje, vyvstává otázka, jak se bude posuzovat smluvní pokuta v nájemních smlouvách uzavřených za účinnosti předcházející právní úpravy. V § 3074 odst. 1 o. z. je zakotveno, že nájem se řídí občanským zákoníkem ode dne nabytí jeho účinnosti, i když ke vzniku nájmu došlo před tímto dnem. Vznik nájmu, jakož i práva a povinnosti vzniklé přede dnem nabytí účinnosti občanského zákoníku se však posuzují podle předcházející právní úpravy. Je tak třeba rozlišovat mezi porušením povinnosti utvrzené (zajištěné) smluvní pokutou, k němuž došlo před účinností stávající právní úpravy, a porušením, ke kterému došlo po účinnosti stávající právní úpravy. V prvním případě právo na zaplacení smluvní pokuty vznikne a řídí se předcházející právní úpravou, v druhém případě právo na zaplacení smluvní pokuty vůbec nevznikne, neboť dle stávající právní úpravy se nebude k ujednání o smluvní pokutě vůbec přihlížet.

7.2. Rezervační smlouvy

Za další specifickou oblast, ve které se smluvní pokuty často objevují, jsou smlouvy uzavírané s realitními kanceláři. Zde se jedná zejména o dva typy smluv. Prvním typem smlouvy je smlouva uzavíraná s vlastníkem nemovité věci, který má zájem ji prodat. V tomto případě se bude jednat nejčastěji o zprostředkovatelskou smlouvu upravenou v § 2445 a násl. o. z. Druhým typem smlouvy je smlouva uzavíraná se zájemcem o koupi nemovité věci. V tomto případě se bude jednat o nepojmenovaný typ smlouvy, zpravidla nazývaný rezervační smlouva.

V souvislosti se smluvní pokutou se práce dále zaměří právě na tzv. rezervační smlouvy. Smluvní pokuta je v rezervačních smlouvách zpravidla koncipována jako závazek zájemce zaplatit realitní kanceláři rezervační poplatek za to, že se realitní kancelář zaváže k tomu, že po určitou dobu nebude předmětnou nemovitou věc nabízet. Smluvní pokuta je pak sjednána tak, aby donutila zájemce uzavřít kupní smlouvu, případně smlouvu o smlouvě budoucí kupní. V rezervačních smlouvách bývá dále zpravidla sjednáno, že si realitní kancelář

může smluvní pokutu následně započíst vůči nároku zájemce na vrácení zaplaceného rezervačního poplatku.

Zde nastává zásadní otázka, jak koncipovat povinnost, s jejímž porušením je spojena povinnost zájemce uhradit realitní kanceláři smluvní pokutu. V minulosti realitní kanceláře tuto povinnost spojovaly s povinností zájemce uzavřít předmětnou smlouvu. Tato praxe realitních kanceláří však byla v rozporu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu ČR¹⁷², který došel k závěru, že závazek zájemce uzavřít smlouvu s jinou osobou, než je druhá strana rezervační smlouvy (tedy s vlastníkem nemovité věci) za situace, kdy druhá strana rezervační smlouvy nejedná jako zástupce vlastníka nemovité věci, je neplatný. Z akcesorické povahy smluvní pokuty vyplývá, že nárok na smluvní pokutu nemůže platně vzniknout bez existence platného hlavního závazku, neplatným je tudíž i ujednání o smluvní pokutě.

Nelze však uzavřít, že smluvní pokuta sjednaná pro případ porušení povinnosti, jehož důsledkem je neuzavření kupní smlouvy, je vždy neplatná. Realitní kanceláře v reakci na shora uvedenou judikaturu Nejvyššího soudu ČR změnily ujednání o povinnosti zájemce, jejíž porušení je sankcionováno smluvní pokutou, tak, aby smluvní pokuta byla vymahatelná. Jedná se například o povinnost zájemce vyvinout součinnost potřebnou k převodu nemovité věci. Takto sjednanou povinnost ve své praxi řešil i Nejvyšší soud ČR, který došel v rozsudku ze 29. 10. 2015, sp. zn. 33 Cdo 1272/2015 k závěru, že smluvní pokuta sjednaná pro případ, že *„zájemce neposkytne součinnost potřebnou k převodu nemovitostí, zejména neposkytne součinnost k jednání o podmínkách kupní smlouvy, k uzavření kupní smlouvy, neprokáže schopnost financovat koupi nemovitostí, neposkytne součinnost při vyřizování hypotečního úvěru apod. z jiných důvodů na straně zájemce nedojde do uplynutí doby rezervace k uzavření kupní smlouvy nebo zájemce nesloží či nepřevede do uplynutí doby rezervace rezervační zálohu dle bodu III. nebo zbývající část kupní ceny nebo neproplatí splatnou směnku vlastní sloužící k zajištění zaplacení rezervační zálohy dle bodu III.,“* je sjednána platně, neboť smluvní pokuta nezajišťovala povinnost zaplatit kupní cenu, nýbrž povinnost poskytnout součinnost při jednání o podmínkách zprostředkované kupní smlouvy.

---

¹⁷² Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002, ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Cdo 744/2006, ze dne 10. 5. 2010, sp. zn. 33 Cdo 5391/2008, ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 33 Cdo 110/2010, ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3448/2012 nebo ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 33 Cdo 3055/2015.

Vzhledem ke skutečnosti, že závěry Nejvyššího soudu ČR ohledně neplatnosti smluvní pokuty sjednané pro případ porušení povinnosti uzavřít kupní smlouvu vešly v relativní známost i mimo odbornou veřejnost, je stále pro některé zájemce překvapením, že smluvní pokuta sjednaná v nových rezervačních smlouvách, které již byly upraveny dle shora uvedené judikatury Nejvyššího soudu ČR, je platná.

Závěrem je na místě se ještě jednou zastavit u rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2015, sp zn. 33 Cdo 1272/2015, a to i z jiného hlediska, než je specifikace povinnosti, jejíž porušení je sankcionováno smluvní pokutou. Tento rozsudek je hodný pozornosti i kvůli výši smluvní pokuty, která byla shledána jako přiměřená. V tomto případě byla kupní cena sjednána ve výši 799.000,- Kč, rezervační poplatek, stejně tak jako smluvní pokuta za nevyvinutí součinnosti k převodu nemovité věci, činil 100.000,- Kč. Smluvní pokuta tedy činila 12,5 % z hodnoty nemovité věci (příčemž obvyklá výše provize realitních kanceláří v té době podle České komory realitních kanceláří se pohybovala mezi 5 až 6 % z ceny nabízených nemovitostí). Přestože takto vysoká smluvní pokuta je dle autorčina názoru již za hranicí přiměřenosti, Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že takto vysoká smluvní pokuta je přiměřená, neboť „se žalovaná zavázala zajistit pro dovolatele možnost uzavřít kupní smlouvu týkající se převodu vlastnictví ke sporným nemovitostem; tuto činnost měla provádět bezúplatně. Po dobu rezervace zároveň převzala povinnost neuzavřít rezervační smlouvu se třetí osobou. Naproti tomu se dovolatel zavázal: poskytnout veškerou součinnost potřebnou k převodu nemovitostí, zejména k jednání o podmínkách smlouvy s vlastníci, k uzavření kupní smlouvy, prokázat schopnost financovat koupi, poskytnou součinnost při vyřizování hypotečního úvěru apod. V případě uzavření kupní smlouvy mezi dovoletelem a L. F. (vlastnicí sporných nemovitostí) za kupní cenu 799.000,- Kč (kupní cena požadovaná L. F. podle nevýhradní smlouvy o zprostředkování ze dne 21. 6. 2010 představovala podle bodu II. této smlouvy „pouze“ částku 699.000,- Kč zahrnující provizi ve výši 49.000,- Kč) podle čl. II. bodu 2. 3. smlouvy o zprostředkování, zisk žalované představoval „základní“ provizi ve výši 49.000,- Kč a částku 50.000,- Kč jako polovinu rozdílu částky 799.000,- Kč (dosažená výsledná kupní cena) a částky 699.000,- Kč (původně vlastníci nemovitostí požadovaná kupní cena). V tomto rozsahu lze souhlasit se závěrem, že částka 99.000,- Kč představuje škodu, která mohla vzniknout žalované porušením povinnosti dovolatele k nezbytné součinnosti podle čl. I. bodu 1. 1. smlouvy o rezervaci, neboť její majetek se v důsledku jednání

dovolatele nezvýšil, ač při pravidelném běhu události se takový prospěch dal očekávat.“

7.3. Spotřebitelské smlouvy

Přestože občanský zákoník ani jiné právní předpisy výslovně neomezuji použití smluvní pokuty ve spotřebitelských smlouvách, je potřeba při jejich sjednávání ve vztazích se spotřebitelem mít vždy na paměti, že se jedná o tento specifický právní vztah a v tomto ohledu také smluvní pokutu a zejména její výši koncipovat. Za spotřebitelské smlouvy jsou dle § 1810 o. z. bez ohledu na jejich obsah považovány smlouvy, které uzavírá podnikatel¹⁷³ se spotřebitelem¹⁷⁴. Jelikož je v případě spotřebitelských smluv účastníkem, na něhož je nahlíženo jako na slabší stranu, kterou je třeba v soukromoprávních vztazích chránit, spotřebitel, bude se přísněji nahlížet na smluvní pokutu sjednanou k tíži spotřebitele, a nikoli na smluvní pokutu sjednanou k tíži podnikatele.

Základním ustanovením, které do určité míry omezuje smluvní strany při sjednání smluvní pokuty ve spotřebitelských smlouvách, je § 1813 o. z., dle něhož *„se má za to, že zakázána jsou ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele. To neplatí pro ujednání o předmětu plnění nebo ceně, pokud jsou spotřebiteli poskytnuty jasným a srozumitelným způsobem.“* Vzhledem k tomu, že ujednání o smluvní pokutě nelze podřadit pod žádný z demonstrativních případů uvedených v § 1814 o. z.¹⁷⁵, je třeba při posuzování smluvní pokuty vyjít ze shora

---

¹⁷³ Za podnikatele je dle § 420 odst. 1 o. z. považován ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.

¹⁷⁴ Za spotřebitele je dle § 419 o. z. považován každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

¹⁷⁵ Dle tohoto ustanovení se zakazují ujednání, která vylučují nebo omezují spotřebitelova práva z vadného plnění nebo na náhradu újmy, spotřebitele zavazují plnit, zatímco podnikateli vznikne povinnost plnit splněním podmínky závislé na jeho vůli, umožňují, aby podnikatel nevydal spotřebiteli, co mu spotřebitel vydal, i v případě, že spotřebitel smlouvu neuzavře či od ní odstoupí, zakládají podnikateli právo odstoupit od smlouvy bez důvodu, zatímco spotřebiteli nikoli, zakládají podnikateli právo vypovědět závazek bez důvodu hodného zvláštního zřetele bez přiměřené výpovědní doby, zavazují spotřebitele neodvolatelně k plnění za podmínek, s nimiž neměl možnost seznámit se před uzavřením smlouvy, dovolují podnikateli, aby ze své vůle změnil práva či povinnosti stran, odkládají určení ceny až na dobu plnění, umožňují podnikateli cenu zvýšit, aniž bude mít spotřebitel při podstatném zvýšení ceny právo od smlouvy odstoupit, zbavují spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný procesní prostředek či mu v uplatnění takového práva brání, nebo ukládají spotřebiteli povinnost uplatnit právo výlučně u rozhodčího soudu nebo rozhodce, který není vázán právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele, přenášejí na spotřebitele

uvedené generální klauzule. Kromě vnitrostátní právní úpravy je v tomto ohledu důležitá i evropská regulace, a to zejména směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Za nepřiměřenou podmínku se dle článku 3 směrnice považuje smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána a která v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran vyplývajících z dané smlouvy v neprospěch spotřebitele. Dle článku 6 směrnice nejsou nepřiměřené podmínky pro spotřebitele závazné. Dle bodu 1. písm. e) přílohy k této směrnici se za nepřiměřenou považuje podmínka, jejímž obsahem je povinnost, aby spotřebitel, který neplní svůj závazek, zaplatit nepřiměřeně vysoké odškodné.

Přestože se nejčastěji v praxi bude vyskytovat nepřiměřenost smluvní pokuty ve spotřebitelských smlouvách ve vztahu k její výši¹⁷⁶, lze se setkat i s nerovnováhou práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele založenou tím, že spotřebitelská smlouva obsahuje pouze smluvní pokutu k tíži spotřebitele, a nikoli k tíži podnikatele¹⁷⁷, popř. s četností smluvních pokut k tíži spotřebitele v porovnání s četností smluvních pokut k tíži podnikatele, či s utvrzovanou povinností, u které by se jevila pravděpodobnost, že jí spotřebitel dostojí, jako velmi malá.

Pokud spotřebitelská smlouva obsahuje zakázané ujednání, na rozdíl od předcházející právní úpravy, která takovéto ujednání sankcionovala jeho neplatností (do 31. 7. 2010 relativní, od 1. 8. 2010 absolutní), se dle § 1815 o. z. k takovému ujednání nepřihlíží, pokud se jej spotřebitel sám nedovolá. Dovolání se ujednání o smluvní pokutě si lze v tomto případě představit pouze za situace, kdy by smluvní pokuta plnila funkci limitace náhrady škody (tj. nebylo by sjednáno, že oprávněný ze smluvní pokuty má nárok kromě smluvní pokuty i na náhradu škody vzniklou porušením smluvní pokutou utvrzené povinnosti) a vznikla by porušením smluvní pokutou utvrzené povinnosti škoda vyšší, než je výše sjednané smluvní pokuty.

V této souvislosti se nabízí otázka, jaký je vztah mezi nicotností ujednání o smluvní pokutě dle § 1813 o. z. a absolutní neplatností pro rozpor s dobrými mravy dle § 580 o. z., případně pro rozpor se zákonem také dle § 580 o. z. V praxi se

---

povinnost prokázat splnění povinnosti podnikatele, kterou mu ukládají ustanovení o smlouvě o finanční službě, nebo zbavují spotřebitele jeho práva určit, který závazek má být poskytnutým plněním přednostně uhrazen.

¹⁷⁶ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 3. 2010, sp. zn. 33 Cm 13/2009.

¹⁷⁷ Např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.

zpravidla bude jednat o ujednání o smluvní pokutě, která jsou v rozporu s dobrými mravy nebo rozporu se zákonem dle § 580 o. z. a současně i nepřiměřená dle § 1813 o. z. Lze si však představit i případy, kdy smluvní pokuta nebude v rozporu s § 580 o. z., ale bude se jednat o nepřiměřené ujednání, které bude dle § 1815 o. z. považováno za nicotné. Tento případ bude způsoben specifickým vztahem mezi spotřebitelem a podnikatelem. Může se jednat například o situaci, kdy bude ve spotřebitelské smlouvě obsažena smluvní pokuta pouze k tíži spotřebitele, a nikoli k tíži podnikatele, čímž může být způsobeno, že takovéto ujednání o smluvní pokutě způsobí významnou nerovnováhu práv a povinností stran v neprospěch spotřebitele. Je možné najít i opačný případ, kdy by ujednání o smluvní pokutě nebylo nicotné dle § 1815 o. z., ale bylo by neplatné dle § 580 o. z.. Jako příklad si lze představit spotřebitelskou smlouvu, v níž jsou sjednány smluvní pokuty jak k tíži spotřebitele, tak k tíži podnikatele ve výši, která je považována za jsoucí v rozporu s dobrými mravy dle § 580 o. z., ale vzhledem k tomu, že by smluvní pokuta k tíži podnikatele byla vyšší než smluvní pokuta k tíži spotřebitele, tak by toto ujednání nemohlo být považováno za nicotné dle § 1815 o. z., což by však nic neměnilo na skutečnosti, že takovéto ujednání by bylo neplatné pro rozpor s dobrými mravy dle § 580 o. z.¹⁷⁸

Podnikatel by si při sjednání smluvní pokuty se spotřebitelem měl dále dát pozor na to, v jakém dokumentu smluvní dokumentace bude smluvní pokuta ujednána. Patří k běžné podnikatelské praxi, že podnikatelé v rámci závazkového vztahu s druhou smluvní stranou často odkazují na své obchodní podmínky, které dle § 1751 o. z. tvoří část obsahu smlouvy. Podnikatelé často využívají obchodní podmínky i v případě smluv uzavíraných se spotřebitelem. V tomto případě by však podnikatel do těchto obchodních podmínek neměl umísťovat ujednání o smluvní pokutě, protože dle nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11 nelze takovému to ujednání přiznat právní ochranu, neboť „*obchodní podmínky ve spotřebitelských smlouvách na rozdíl třeba od obchodních smluv mají sloužit především k tomu, aby nebylo nezbytné do každé smlouvy přepisovat ujednání technického a vysvětlujícího charakteru. Naopak nesmějí sloužit k tomu, aby do nich v často nepřehledné, složitě formulované a malým písmem psané formě skryl dodavatel ujednání, která jsou pro spotřebitele nevýhodná a o kterých předpokládá, že pozornosti spotřebitele nejspíše uniknou (například rozhodčí*

---

¹⁷⁸ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, s. 45 – 48.

doložka nebo ujednání o smluvní pokutě). Pokud tak i přesto dodavatel učiní, nepočíná si v právním vztahu poctivě a takovému jednání nelze přiznat právní ochranu.“ Lze uzavřít, že ze shora uvedeného nálezu Ústavního soudu ČR plyne, že v rámci spotřebitelských smluv ujednání o smluvní pokutě zásadně nemůže být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis). Výjimku tvoří právní vztahy, kde se uplatňuje specifický režim, jako je například smlouva o přepravě osob s ohledem na § 3 vyhlášky č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu.

Další otázkou, která se v souvislosti se smluvní pokutou ve spotřebitelských smlouvách nabízí, je, zda je možné nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu moderovat dle § 2051 o. z. S odkazem na právní úpravu obsaženou ve směrnici Rady 93/13 a na ni navazující judikaturu Soudního dvora EU lze dojít k závěru, že nikoli. Dle rozhodnutí Soudního dvora ze dne 30. 5. 2013 ve věci C-488/11 „*článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že neumožňuje vnitrostátnímu soudu omezit se, jak to umožňuje vnitrostátní právo, na snížení částky pokuty uložené podle smluvní klauzule spotřebiteli, pokud zneužívající povahu klauzule o pokutě ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, nýbrž mu ukládá, aby bez dalšího vyloučil použití této klauzule vůči spotřebiteli.* Pokud tedy český soud dojde k závěru, že ujednání o smluvní pokutě obsažené ve spotřebitelské smlouvě je dle § 1813 o. z. nepřiměřené, neměl by výslednou smluvní pokutu moderovat dle § 2051 občanského zákoníku, ale musí postupovat dle § 1815 o. z. a k tomuto ujednání nepřihlížet, ledaže by se ho spotřebitel dovolal (což nelze v tomto případě předpokládat).¹⁷⁹

7.3.1. Smluvní pokuta dle zákona o spotřebitelském úvěru

Další specifikum lze nalézt u určitého okruhu spotřebitelských smluv, a to konkrétně u smluv, na základě kterých je poskytován spotřebitelský úvěr¹⁸⁰. Na tyto

---

¹⁷⁹ Šťavíčková, Řeničková. I., *Smluvní pokuta jako zneužívající klauzule a možnost její moderační*. Rekodifikace & Praxe, 2016, č. 2, s. 13., obdobně <https://www.obczan.cz/zakon/noz/cast-ctvrta/hlava-i/dil-8/oddil-3?detail-item-5784-comments-item-4302-expanded=1&do=detail-item-5784-comments-item-4302-export>.

¹⁸⁰ Spotřebitelským úvěrem je dle § 2 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru odložená platba, peněžitá zápůjčka, úvěr nebo obdobná finanční služba poskytovaná nebo zprostředkovaná spotřebiteli.

smlouvy se vztahuje právní úprava obsažená v zákoně o spotřebitelském úvěru, který zakotvuje určitá omezení při použití, případně při uplatnění smluvní pokuty ve vztazích upravených tímto zákonem. Zákon o spotřebitelském úvěru jako jediný v současné době účinný právní předpis konkrétně uvádí maximální výši smluvní pokuty. V tomto ohledu se nejedná o tradiční úpravu ani ve vztahu k obecné právní úpravě ani k právní úpravě spotřebitelských úvěrů, neboť předcházející zákony upravující spotřebitelské úvěry¹⁸¹ žádná speciální ustanovení týkající se smluvních pokut neobsahovaly. Poslední právní předpis účinný na českém území, který obsahoval konkrétní limitaci smluvní pokuty, byl ABGB ve znění účinném do roku 1838. Ten stanovoval maximální výši smluvní pokuty v případě smluv o zápůjčce. Limitace smluvní pokuty dle zákona o spotřebitelském úvěru se týká pouze smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení spotřebitele s plněním dluhu vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru. Na smluvní pokuty sjednané pro případ jiného porušení povinnosti se níže uvedená limitace neuplatní a jejich výše a charakter se bude posuzovat pouze dle obecných pravidel stanovených v občanském zákoníku¹⁸². Důvodem této limitace je dle důvodové zprávy snaha zabránit či zamezit praktikám, díky nimž věřitel vydělává nikoli na sjednané odměně, ale na sankcích spojených s (pečlivě propočítaným) prodlením spotřebitele.¹⁸³

Zákon o spotřebitelském úvěru obsahuje v § 122 odst. 2 a 3 rovnou trojí limitaci smluvní pokuty, přičemž tyto limitace se netýkají toho, jak vysokou smluvní pokutu si mohou smluvní strany sjednat, ale toho, jak vysokou smluvní pokutu může podnikatel vymáhat. Pokud si tedy sjednají vyšší smluvní pokutu, než je limit stanovený v zákoně o spotřebitelském úvěru, není takovéto ustanovení neplatné, ale podnikatel může požadovat pouze smluvní pokutu ve výši stanovenou zákonem o spotřebitelském úvěru. Prvním omezením je, že *uplatněná smluvní pokuta nesmí přesáhnout 0,1 % denně z částky, ohledně níž je spotřebitel v prodlení, je-li spotřebitel v prodlení s plněním povinnosti peněžité povahy*.¹⁸⁴ Výše smluvní pokuty, kterou může podnikatel vymáhat, je vzhledem k judikaturou obecně

---

¹⁸¹ Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů a Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.

¹⁸² Zejména § 1813 a násl. o. z. a § 2048 a násl. o. z.

¹⁸³ Důvodová zpráva k zákonu o spotřebitelském zákonu, s. 40 (dostupná na <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/uvery-pro-spotrebitele/spotrebitelcky-uver/distribuce-uveru-pro-spotrebitele/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>).

¹⁸⁴ Toto omezení se neuplatní na souhrn smluvních pokut uplatněných do okamžiku, kdy se úvěr stane v důsledku prodlení spotřebitele splatným, pokud je tento souhrn pokut v kalendářním roce, v němž nebo v jehož části byl spotřebitel v prodlení s plněním povinnosti peněžité povahy, nižší než 3000 Kč a pokud výše smluvních pokut zahrnutých v tomto souhrnu uplatněných ve vztahu k prodlení s každou jednotlivou splátkou spotřebitelského úvěru činí nejvýše 500 Kč.

připouštěné výši smluvní pokuty v případě prodlení se splněním peněžité povinnosti výrazně nižší.

Druhá limitace stanovená v § 122 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru zakotvuje, že i pokud bude splněno první omezení, nelze v souhrnu požadovat smluvní pokutu vyšší, než je *součin čísla 0,5 a celkové výše spotřebitelského úvěru*. U této limitace došlo oproti původnímu návrhu zákona ke změně, neboť původní návrh obsahoval součin čísla 0,7, přičemž k této změně došlo při jeho projednávání zákona v Poslanecké sněmovně na základě návrhu rozpočtového výboru.

Poslední limitace doplňuje předchozí, když stanovuje horní hranici smluvní pokuty, kterou lze požadovat, a to částku 200.000,- Kč. Všechna tato omezení je třeba dodržet kumulativně, což v praxi to znamená, že v případě, že bude poskytnutý úvěr činit 1.000.000,- Kč, podnikatel bude moci (za předpokladu, že bude dodržen první limit, tedy 0,1 %) požadovat zaplacení pouze částky 200.000,- Kč, přestože se bude jednat pouze o součin čísla 0,2 a nikoli 0,5. Naopak pokud bude poskytnut úvěr 300.000,- Kč, bude podnikatel moci požadovat zaplacení pouze částky 150.000,- Kč tak, aby bylo dodrženo druhé omezení.

Jak již bylo shora uvedeno, týká se uvedený limit nikoli sjednání smluvní pokuty, ale jejího uplatnění. Nabízí se tedy otázka, jakým způsobem vyložit pojem uplatnění – zda se jedná o uplatnění u spotřebitele nebo až následné uplatnění v rámci soudního řízení. Autorka souhlasí s názorem¹⁸⁵, že se uplatněním nemyslí pouze uplatnění v rámci soudního řízení, ale již uplatnění u spotřebitele (např. předžalobní výzvou nebo jinou upomínkou k plnění). V této souvislosti vyvstává další otázka, a to jak posoudit případ, kdy věřitel smluvní pokutu i přes zákaz u spotřebitele uplatní a spotřebitel smluvní pokutu zaplatí v plné výši. Zejména se nabízí otázka, zda se jedná o bezdůvodné obohacení na straně věřitele, nebo nikoliv, případně jakým jiným způsobem by mohl spotřebitel po věřiteli požadovat vrácení smluvní pokuty přesahující horní limit zakotvený v zákonu o spotřebitelském úvěru. O bezdůvodné obohacení se dle autorčina názoru jednat nemůže, neboť zákon o spotřebitelském úvěru nezakotvuje zákaz sjednat si smluvní pokutu vyšší než 0,1 %, ale výslovně vztahuje zákaz na uplatnění smluvní pokuty, tudíž takovéto ustanovení nemůže být neplatné pro rozpor se zákonem ani pro obcházení zákona a tudíž nelze mluvit ani o bezdůvodném obohacení. Spotřebitel by však dle autorky

---

¹⁸⁵ TINTĚRA. T., *Smluvní pokuty ve smlouvách o spotřebitelském úvěru*. Rekodifikace & Praxe, 2016, č. 7-8, s. 37.

mohl po věřiteli požadovat vrácení části zaplacené smluvní pokuty z titulu náhrady škody, která mu vznikla porušením zákonné povinnosti věřitele neuplatňovat smluvní pokutu ve výši přesahující limity zakotvené v § 122 zákona o spotřebitelském úvěru.

V druhé fázi, kdy věřitel uplatní smluvní pokutu u soudu, je soud v tomto případě povinen zkoumat, zda byly limity zakotvené v zákoně o spotřebitelském úvěru porušeny z úřední povinnosti, a pokud dojde k závěru, že tyto limity porušeny byly, je povinen žalobě v této části nevyhovět a částečně ji zamítnout.

Vzhledem k poměrně krátké době, která uplynula od nabytí účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru, budou ještě po nějakou dobu zásadní význam hrát i přechodná ustanovení. Obecná přechodná ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru uvádí, že práva a povinnosti ze smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené přede dnem nabytí účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru se řídí dosavadními právními předpisy. Na smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení spotřebitele s plněním dluhu vyplývajícího ze spotřebitelského úvěru se však vztahují dále také ustanovení § 168 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Dle tohoto ustanovení se na smluvní pokutu, na kterou vznikl nárok poté, co nabyl účinnosti zákon o spotřebitelském úvěru, použije namísto příslušných ustanovení smlouvy (za předpokladu, že jsou se zákonem o spotřebitelském úvěru v rozporu) mimo jiné i ustanovení § 122 zákona o spotřebitelském úvěru, a to i v případě, pokud byla smlouva uzavřena přede dnem nabytí jeho účinnosti. Tato zásada je ve vztahu k limitaci výše smluvní pokuty modifikována v § 168 odst. 4 zákona o spotřebitelském úvěru, podle něhož se platby související s prodlením spotřebitele (tedy i na smluvní pokutu), na které vzniklo věřiteli právo do dne nabytí účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru, nezapočítávají do souhrnu výše všech uplatněných smluvních pokut podle § 122 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru (tj. maximální limit uplatněné smluvní pokuty ve výši 50 % z výše poskytnutého úvěru, případně limit 200.000,- Kč).

Poslední skutečností, o které je třeba v souvislosti se smluvní pokutou, resp. její výší a zákonem o spotřebitelském úvěru zmínit, je fikce smluvní pokuty a fikce úroků z prodlení. Věřitel je dle § 122 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru v případě prodlení spotřebitele s plněním dluhu vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru kromě smluvní pokuty dále oprávněn požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů, které mu v souvislosti s prodlením spotřebitele vznikly, a úroky z prodlení, přičemž výše úroků z prodlení nesmí přesáhnout výši

stanovenou právním předpisem upravujícím úroky z prodlení. V případě, že si podnikatel se spotřebitelem ujednali výši nákladů vynaložených v souvislosti s prodlením spotřebitele ve vyšší výši, než byla výše účelně vynaložených nákladů, tak se tyto náklady v převyšující části považují za smluvní pokutu (a tato se také započítává do maximální výše uplatněné smluvní pokuty). Skutečnost, že uplatněné náklady byly všechny vynaloženy účelně, bude v případě, že o jejich účelnosti vzniknou pochybnosti, povinen tvrdit a prokazovat věřitel, přičemž za účelné nelze například považovat náklady na zasílání upomínek, které by věřitel zasílal spotřebitele každý den, případně pokud by jich v extrémním případě zasílal několik denně.¹⁸⁶

Ve smluvní pokutu se mohou přeměnit také úroky z prodlení, a to za předpokladu, že byly úroky z prodlení sjednány před účinností zákon o spotřebitelském úvěru a nárok na ně vznikl věřiteli po jeho účinnosti. Pokud jsou sjednané úroky z prodlení vyšší, než je zákonem o spotřebitelském úvěru stanovený limit, tj. sjednané úroky z prodlení přesahují výši stanovenou právním předpisem upravujícím úroky z prodlení, považuje se rozdíl mezi uplatněným a nejvýše přípustným úrokem z prodlení za náklady, které věřiteli vznikly v souvislosti s prodlením spotřebitele; v rozsahu, v němž tento rozdíl převyšuje účelně vynaložené náklady, se tento rozdíl považuje za smluvní pokutu.

S překlápěním jednotlivých institutů spojených s prodlením dlužníka se v zákonu o spotřebitelském úvěru můžeme setkat i v opačném směru. Konkrétně § 168 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru upravuje případ, kdy byla přede dnem nabytí účinnosti zákona sjednána smluvní pokuta, jejíž výše převyšuje maximální výši smluvní pokuty přípustnou podle tohoto zákona. V tomto případě je třeba část smluvní pokuty, která tento limit převyšuje, považovat za náklady, které věřiteli vznikly v souvislosti s prodlením spotřebitele. V rozsahu, v němž tento rozdíl převyšuje účelně vynaložené náklady, je případně třeba tento rozdíl považovat za úrok z prodlení. Poslední dva zmiňované případy se však budou aplikovat pouze v situacích, kdy byla smluvní pokuta, případně úroky z prodlení, sjednány před účinností zákona o spotřebitelském úvěru. Pokud byly sjednány až po jeho účinnosti, nemůže věřitel nadlimitní smluvní pokutu, případně úroky z prodlení, uplatňovat ani jako jiný institut spojený s prodlením spotřebitele.

---

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu o spotřebitelském zákonu strana 40 (dostupná na <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/uvery-pro-spotrebitele/spotrebitelcky-uver/distribuce-uveru-pro-spotrebitele/ministerstvo-financi-predklada-vlade-nav-22582>).

Jak již bylo shora uvedeno, je třeba limity smluvní pokuty, které obsahuje zákon o spotřebitelském úvěru, považovat za úpravu v českém právním řádu neobvyklou a netradiční. Autorka se však domnívá, že tuto úpravu nelze hodnotit v obecné rovině jako negativní (přestože s sebou může v praxi přinést dílčí problémy při výpočtu smluvní pokuty a jejím uplatňování), a to zejména s ohledem na skutečnost, že česká právní úprava smluvní pokuty je jednou z nejliberálnějších a umožňuje její použití i v případech, se kterými zahraniční právní úpravy nepočítají.¹⁸⁷ Vyvstává však otázka, zda bylo zakotvení těchto limitací nutné, neboť soudy v současné době zpravidla nárok na zaplacení vysokých smluvních pokut nepřiznávají s odkazem na obecnou právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku.

7.4. Pracovní právo

V pracovním právu se jako v jednom z odvětví soukromého práva dle § 4 zákoníku práce subsidiárně použije právní úprava zakotvená v občanském zákoníku, a to vždy v souladu se základními zásadami pracovněprávních vztahů. Zákoník práce během své účinnosti prošel mnohými novelami, které vztah zákoníku práce a občanského zákoníku různě modifikovaly. Stejně tak spolu s novelami došlo i ke změnám ve vztahu k aplikaci právní úpravy zajištění dluhu v pracovněprávních vztazích, u nichž se názory na otázku, zda je možné v pracovněprávních vztazích platně sjednat smluvní pokutu, rozcházely.¹⁸⁸

S účinností od 1. 1. 2014 je tato otázka v zákoníku práce řešena jednoznačně. Dle § 346d odst. 7 zákoníku práce je možné si v pracovněprávních vztazích sjednat smluvní pokutu pouze v případě, stanoví-li tak zákoník práce. V současné době tak zákoník práce připouští sjednání smluvní pokuty pouze v případě konkurenční doložky dle § 310 zákoníku práce.

Smluvní pokuta má u konkurenční doložky zvláštní povahu, která se v určitých ohledech liší od charakteru smluvní pokuty upravené v občanském zákoníku. Konkurenční doložkou se zaměstnanec zavazuje, že se po určité době po skončení pracovního poměru u zaměstnavatele, nejdéle však po dobu 1 roku,

---

¹⁸⁷ TINTĚRA, T., *Smluvní pokuty ve smlouvách o spotřebitelském úvěru*. Rekodifikace & Praxe, 2016, č. 7-8, s. 39.

¹⁸⁸ Např. JUDr. Petr Bezouška, Ph.D. se v roce 2009 vyjádřil ve svém článku týkající se zajištění a utvrzení dluhu v zákoníku práce tak, že je možné si se zaměstnanec smluvní pokutu platně sjednat (Bezouška, P., *Zajištění a utvrzení dluhu vzniklého při výkonu závislé práce*. Právní rozhledy, 2009, č. 8, s. 272).

zdrží výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by měla vůči němu soutěžní povahu, a zaměstnavatel se zavazuje poskytnout zaměstnanci přiměřené peněžité vyrovnání, nejméně však ve výši jedné poloviny průměrného měsíčního výdělku, za každý měsíc plnění závazku. Ujednání o smluvní pokutě není nezbytnou náležitostí ujednání o konkurenční doložce, záleží tedy pouze na dohodě zaměstnance a zaměstnavatele, zda si smluvní pokutu ujednají.

Smluvní pokutu sjednanou v rámci konkurenční doložky je zaměstnanec povinen zaplatit, poruší-li svůj závazek zdržet se po určitou dobu po skončení zaměstnání výkonu výdělečné činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo která by měla vůči němu soutěžní povahu. Výše smluvní pokuty musí být dle § 310 odst. 3 zákoníku práce přiměřená povaze a významu informací, poznatků, znalostí pracovních a technologických postupů, které zaměstnanec získal v pracovním poměru u zaměstnavatele a jejichž využití při výdělečné činnosti bývalým zaměstnancem po skončení pracovního poměru u bývalého zaměstnavatele by mohlo bývalému zaměstnavateli závažným způsobem ztížit jeho činnost. Přiměřenost smluvní pokuty sjednané v rámci konkurenční doložky je třeba rovněž posuzovat vždy individuálně podle povahy konkrétního případu, a to zejména ve vztahu k charakteru a množství informací, jež zaměstnanec v rámci svého působení u zaměstnavatele získal, a výši peněžního vyrovnání, které mu zaměstnavatel poskytuje.

Zásadní odlišností mezi smluvní pokutou sjednanou v konkurenční doložce a smluvní pokutou dle občanského zákoníku je skutečnost, že v případě, že zaměstnanec zaplatí sjednanou smluvní pokutu, jeho závazek vůči zaměstnavateli z konkurenční doložky tím zaniká. Vzhledem ke kogentnosti této úpravy není možné, aby si smluvní strany toto pravidlo jakýmkoli způsobem modifikovaly.¹⁸⁹

7.5. Smluvní pokuta ve smlouvách uzavíraných s obcí

Smluvní pokuta může být, a v praxi často bývá, i součástí smluv uzavíraných s obcemi. Otázkou však je, zda je smluvní pokuta takovou náležitostí smlouvy, kterou musí schválit orgán, který schvaluje uzavření smlouvy (tímto orgánem v souladu s § 84 odst. 4 ve spojení s § 102 odst. 3 zákona o obcích bývá zpravidla

---

¹⁸⁹ BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. 1110 s.

zastupitelstvo obce), a zda v případě, že ujednání o smluvní pokutě není schváleno příslušným orgánem obce, je takovéto ujednání neplatné. K této otázce se vyjádřil jak Nejvyšší soud ČR, tak i Ústavní soud ČR.

První jmenovaný soud došel ve svém rozsudku ze dne 24. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3826/2007 k závěru, že smluvní pokuta „*představuje podstatný dopad do již existujícího právního vztahu. V této souvislosti je nutno zdůraznit, že Ústavní soud v odůvodnění uvedeného nálezu (nález sp. zn. II. ÚS 87/04) uvedl, že cílem zákonné úpravy v zákoně o obcích bylo ochránit majetek obce před jednáním ohrožujícím tento majetek. Z tohoto ústavního nálezu vyplývá, že pokud kolektivní orgán obce rozhodl o udělení souhlasu k uzavření určité smlouvy a tím vytvořil vůli obce v zásadních bodech, může jiný orgán obce jednat pouze v rámci tohoto rozhodnutí. Za takové jednání však nelze považovat sjednání předmětné smluvní pokuty.*“ Je třeba poznamenat, že se v tomto případě jednalo o smluvní pokutu sjednanou v neprospěch obce a zastupitelstvo obce si vyhradilo rozhodování o celé smlouvě a jejích případných změnách tím, že vlastní smlouvu na svém zasedání projednalo.

Na první pohled opačný závěr zaujal Ústavní soud ČR v nálezu ze dne 25. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 2574/14. V projednávaném případě zastupitelstvo obce v souladu s § 85 písm. a) zákona o obcích rozhodlo o prodeji pozemků žalovaným, přičemž stanovilo i kupní cenu, tedy všechny podstatné náležitosti kupní smlouvy. Kromě těchto náležitostí vyjádřilo i účel prodeje pozemků, kterým byla výstavba polyfunkčních domů. Ústavní soud ČR v tomto nálezu klade důraz na účel zákonného příkazu či zákazu (§ 85 písm. a) zákona o obcích), kterým je v tomto případě ochrana majetku obce před neodpovědným jednáním jednotlivce (starosty). V tomto ohledu došel soud k závěru, že „*ačkoli starosta nemůže sám vytvářet vůli obce, "tam, kde již vůle obce v zásadních bodech vytvořena byla, mu nelze upřít právo, aby v intencích takto projevené vůle jednal."* Tímto relativně samostatným jednáním je potom třeba rozumět takové úkony, které nezahrnují podstatné náležitosti smlouvy, k jejímuž uzavření dal v souladu se zákonem o obcích souhlas odpovídající kolektivní orgán obce, a vyplývají z vůle jím vyjádřené.“ Dle názoru Ústavního soudu ČR „*nebylo nijak v rozporu s vůlí vyjádřenou zastupitelstvem obce, pokud byla do vlastní smlouvy zahrnuta další zajišťovací ujednání ve prospěch obce, včetně ujednání o smluvní pokutě (dále pak ujednání o výhradě vlastnictví v čl. II. odst. 3 kupní smlouvy). Předmětné ujednání o smluvní pokutě totiž nejenže bylo sjednáno výlučně ve prospěch obce, a tudíž nemohlo nijak ohrozit obecní majetek, ale navíc jím byl zajišťován přímo závazek žalovaných k realizaci*

investorského záměru výstavby polyfunkčních domů, který odpovídal účelu prodeje nemovitostí stanovenému zastupitelstvem obce. Bez obdobného smluvního ujednání by tento účel nebyl ve smlouvě nijak zajištěn, což by v důsledku bylo v rozporu s rozhodnutím zastupitelstva obce, nejvyššího samosprávného orgánu obce, o účelu prodeje nemovitostí.“

Ústavní soud ČR se v tomto nálezu vyjádřil také ke shora uvedenému rozsudku Nejvyššího soudu ČR. Došel k závěru, že tato dvě rozhodnutí nejsou ve vzájemném rozporu, neboť jsou zde dva zásadní rozdíly. Prvním rozdílem je skutečnost, že v prvním případě se jednalo o smluvní pokutu sjednanou v neprospěch obce, zatímco ve druhém případě o smluvní pokutu sjednanou ve prospěch obce. Druhým zásadním rozdílem je, že v prvním případě si zastupitelstvo obce vyhradilo rozhodování o celé smlouvě a jejích případných změnách tím, že vlastní smlouvu na svém zasedání projednalo, na rozdíl od prvního případu se v druhém případě o takovouto situaci nejednalo, zastupitelstvo obce rozhodlo pouze o podstatných náležitostech smlouvy a určilo její účel, přičemž bližší podmínky smlouvy nestanovila ani rada obce; starosta byl tedy oprávněn jednat v intencích vůle projevené zastupitelstvem obce.

Lze tedy uzavřít, že v případě sjednávání smluvní pokuty s obcí, nelze stanovit jednoznačné pravidlo, zda je třeba, aby toto ustanovení bylo schváleno zastupitelstvem obce či nikoli. Je vždy třeba posoudit několik aspektů, a to zejména, zda si zastupitelstvo obce vyhradilo právo rozhodovat o celé smlouvě a jejích případných dodatcích, či pouze schválilo podstatné náležitosti smlouvy (přičemž je třeba zhodnotit, zda je nebo není smluvní pokuta podstatnou náležitostí smlouvy) a o ostatních záležitostech může rozhodovat rada obce, případně starosta i bez souhlasu zastupitelstva. Dále je třeba před sjednáním smluvní pokuty ve smlouvě s obcí posoudit, zda smluvní pokuta, která nebyla schválena zastupitelstvem obce, je ve prospěch či neprospěch obce, přičemž dle autorčina názoru nelze toto posouzení zjednodušit na podmínku, že pokud je oprávněnou ze smluvní pokuty obec, je tato smluvní pokuta ve prospěch obce. Vždy je třeba zhodnotit ustanovení o smluvní pokutě v kontextu s celou smlouvou, zda například nebyla sjednána smluvní pokuta v částce výrazně nižší, než by byla předpokládaná výše škody vzniklé porušením smluvní pokutou utvrzované povinnosti, neboť toto ujednání by v případě, že by současně nedošlo k modifikaci zákonné právní úpravy týkající se vztahu smluvní pokuty a náhrady škody, bylo třeba vykládat jako ujednání v neprospěch obce, přestože je smluvní pokuta sjednána v její prospěch.

8. Akcesorita smluvní pokuty

Jedním z charakteristických znaků smluvní pokuty je její akcesorická povaha. Dle judikatury Nejvyššího soudu ČR je „akcesorická povaha zajištění dána zejména tím, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku a nemůže bez něj existovat.“¹⁹⁰ Akcesorická povaha je však v případě smluvní pokuty do určité míry relativizovaná. Akcesorita se projevuje tím, že ke vzniku smluvní pokuty zde musí vždy existovat povinnost, kterou smluvní pokuta utvrzuje, a bez existence utvrzované povinnosti nemůže existovat ani smluvní pokuta.¹⁹¹ Zatímco druhý projev akcesority je v případě smluvní pokuty relativizován, v případě nutnosti existence utvrzované povinnosti pro vznik práva na smluvní pokutu, zde neexistují žádné názorové střety, které by tuto skutečnost zpochybňovaly, o čemž svědčí i konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR.¹⁹² Pro vznik práva na smluvní pokutu je tedy třeba, aby byla přítomna utvrzovaná povinnost. V případě, že smluvní pokuta má utvrzovat povinnost, které neexistuje, případně se jedná o zdánlivé jednání, ke kterému se dle § 551 a násl. o. z. nepřihlíží, nemůže existovat ani smluvní pokuta. Je-li utvrzována povinnost, která je sjednána neplatně, tak i smluvní pokuta bude neplatná.

Jak již bylo shora uvedeno, závislost smluvní pokuty na existenci utvrzované povinnosti tak jednoznačná není. Jedná se zejména o otázku, jaký vliv má akcesorická povaha smluvní pokuty na její existenci v případě, že dojde k zániku utvrzované povinnosti po vzniku práva na její zaplacení. Z logiky věci vyplývá, že skutečnost, že utvrzovaná povinnost zanikla splacením povinnosti ze strany dlužníka, ale nestalo se tak včas, nemůže mít vliv na právo věřitele požadovat po dlužníkovi zaplacení smluvní pokuty. Tento závěr vyplývá už ze samé podstaty smluvní pokuty, tedy ze skutečnosti, že porušením smluvní pokutou utvrzené smluvní povinnosti mezi smluvními stranami vzniká nový, do té doby neexistující a původní smlouvou bez dalšího nezaložený právní vztah, přičemž tento nový právní vztah pak dle judikatury Nejvyššího soudu ČR¹⁹³ již nemá ve vztahu k utvrzenému závazku akcesorickou povahu a na jeho existenci nemá zánik původního závazku vliv.

---

¹⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003.

¹⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.

¹⁹² Rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2730/2008 nebo ze dne 30. 4. 2013, sp. zn. 33 Cdo 4030/2011.

¹⁹³ Rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2632/2010 nebo ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. 33 Cdo 4048/2013.

Otázkou je, jaký vliv má na existenci smluvní pokuty odstoupení od smlouvy. V této souvislosti bylo za účinnosti starého občanského zákoníku, který na rozdíl od obchodního zákoníku¹⁹⁴ nebo občanského zákoníku¹⁹⁵ nijak neupravoval vliv odstoupení na smluvní pokutu. Někdy bylo dovozováno, že akcesorická povaha smluvní pokuty v případě odstoupení od smlouvy způsobí její zánik, i když nárok na její zaplacení vznikl před odstoupením.¹⁹⁶ S tímto názorem nelze souhlasit i s ohledem na judikaturu Nejvyššího soudu ČR¹⁹⁷, která odkazuje zejména na rozsudek ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003, podle kterého „nárok na smluvní pokutu i právo na zrušení smlouvy odstoupením jsou důsledkem porušení smlouvy. Odstoupením od smlouvy realizuje smluvní strana svou vůli nebýt nadále účastníkem právního vztahu, v němž druhá smluvní strana nedodrží stanovené závazky a uplatněním práva na smluvní pokutu takové jednání druhé smluvní strany sankcionuje a hradí svou případnou majetkovou újmu. Z toho logicky vyplývá, že odstoupení od smlouvy se již existujícího nároku na zaplacení smluvní pokuty nedotýká“. I přes shora uvedený konstantní názor Nejvyššího soudu ČR nebylo a stále není neobvyklé se ve smlouvách setkat s ujednáním, že odstoupení od smlouvy nemá vliv na právo na smluvní pokutu.

V současné době již občanský zákoník tuto problematiku výslovně upravuje v § 2005 odst. 2, podle něhož „odstoupení od smlouvy se nedotýká práva na zaplacení smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, pokud již dospěl“, tudíž otázka vlivu odstoupení od smlouvy na existenci práva na smluvní pokutu by tímto ustanovením měla být vyřešena.

S ohledem na shora uvedené souhlasí autorka s názorem¹⁹⁸, že akcesorickou povahu má smluvní pokuta v okamžiku svého vzniku, kdy je nutné, aby zde existovala smluvní pokutou utvrzovaná povinnost, ale existence smluvní pokuty, na jejíž plnění již věřiteli právo vzniklo, je nezávislá na existenci utvrzované povinnosti, a jedná se o samostatně převoditelný a vymahatelný nárok věřitele.

---

¹⁹⁴ Podle § 302 obch. z. „odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.“

¹⁹⁵ Podle § 2005 odst. 2 o. z. „odstoupení od smlouvy se nedotýká práva na zaplacení smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, pokud již dospěl...“.

¹⁹⁶ GIESE, E., DUŠEK, P., PAVNE.KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice*, 2. Vydání, Praha : C. H. Beck, 2003, s. 289.

¹⁹⁷ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003 nebo ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003 nebo ze dne 7. 6. 2007, sp. zn. 26 Odo 1188/2005 či ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 28 Cdo 234/2010.

¹⁹⁸ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015., s. 170.

8.1. Vztah smluvní pokuty a postoupení

Akcesorická povaha smluvní pokuty se výrazně projeví v případě postoupení pohledávky, kdy dle § 1880 odst. 1 o. z. „*postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění*“. Tato zákonná úprava usnadňuje smluvním stranám smlouvy o postoupení pohledávky naplnění jejího účelu, neboť není třeba ve smlouvě o postoupení pohledávky přímo vyjmenovávat a specifikovat příslušenství a práva spojená s pohledávkou, která na postupníka spolu s postupovanou pohledávkou přejdou, neboť ta na postupníka přejdou automaticky ze zákona (jedná se o zákonnou cesi vedlejších práv). Neboť je toto ustanovení dispozitivní a respektuje tak autonomii vůle smluvní stran, mohou si smluvní strany sjednat, že některá práva či příslušenství na postupníka nepřejdou. Přestože občanský zákoník v § 1880 jako právo spojené s pohledávkou smluvní pokutu neuvádí a smluvní pokuta není ani příslušenstvím pohledávky, ani zajišťovacím institutem, lze se vzhledem k akcesoritě smluvní pokuty důvodně domnívat, že postoupení se bude týkat i smluvní pokuty, což mimo jiné potvrzuje komentář k občanskému zákoníku.¹⁹⁹ Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo 475/2005 „*pohledávka, která je zajištěna smluvní pokutou, přechází na postupníka včetně práva na smluvní pokutu bez ohledu na to, zda toto právo spojené s pohledávkou bylo v době postoupení pohledávky již splatné, či dosud nesplatné, popřípadě se jednalo teprve o budoucí nárok*.“ Přes shora uvedené by autorka doporučovala ve smlouvě o postoupení pohledávky specifikovat, že se týká i smluvní pokuty.

Jak již bylo uvedeno, mohou si smluvní strany ve smlouvě o postoupení sjednat, že smluvní pokuta na postupníka nepřejde. Otázkou je, zda je možné, aby předmětem smlouvy o postoupení byla pouze samotná smluvní pokuta. Nejvyšší soud ČR ve shora uvedeném rozsudku došel k závěru, že toto možné je, neboť „*právo na smluvní pokutu splatné v době účinnosti postoupení je pohledávkou dělitelnou a přichází v úvahu postoupení jen částečné. Ze smlouvy o postoupení pohledávky však musí být jednoznačně zjistitelné, že předmětem postoupení je pouze část spojeného práva na zaplacení smluvní pokuty, tj. musí zde být výslovný projev vůle, že na postupníka nepřechází právo na zaplacení smluvní pokuty, které ke dni účinnosti postoupení již bylo splatné*.“ Z tohoto rozsudku tak plyne závěr, že

---

¹⁹⁹ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 735.

před okamžikem, než se smluvní pokuta stane splatnou, nelze ani smluvním ujednáním postupníka a postupitele oddělit osobu oprávněnou z postupované pohledávky a osobu oprávněnou ze smluvní pokuty.²⁰⁰ Postupitel tak může smluvní pokutu samostatně postoupit nebo postoupit pohledávku bez smluvní pokuty pouze od okamžiku, kdy se smluvní pokuta stane splatnou.

Občanský zákoník přináší nový institut postoupení smlouvy. Kterákoli strana může dle § 1895 o. z. převést svá práva a povinnosti ze smlouvy nebo její části na třetí osobu, pokud s tím postoupená strana souhlasí, pokud není dosud plněno a nevylučuje-li to povaha postupované smlouvy. Tento institut tak doplňuje již známé způsoby změny v osobě oprávněného (postoupení pohledávky) a případně povinného (převzetí dluhu) ze smluvní pokuty. Smlouvu lze postoupit i jen z části, případně několika postupníkům. V případě částečného postoupení smlouvy svědčí práva a povinnosti ze smluvní pokuty jak postupiteli, tak postupníkovi pouze co do jim příslušející části závazku, nestanoví-li smlouva o postoupení něco jiného. Při postoupení smlouvy několika osobám v případě, že ve smlouvě o postoupení není vymezen vzájemný vztah těchto několika osob, platí, že zde nastupuje dílčí odpovědnost, případně dílčí oprávnění postupníků.²⁰¹

V této souvislosti je na místě zmínit, že dle § 1896 o. z. platí, že v případě částečného postoupení smlouvy nebo při postoupení smlouvy několika postupníkům nelze zkrátit práva postoupené strany z vedlejších doložek, jako je například ujednání o smluvní pokutě. Ustanovení § 1896 o. z. zakotvuje pravidlo, že nelze zkrátit práva postoupené strany. Otázkou je, zda může v důsledku částečného postoupení smlouvy dojít k posílení jejího postavení. K této situaci by například došlo, pokud by právo na smluvní pokutu vzniklé porušením povinnosti jednáním ze subjektů druhé smluvní strany, mohla postoupená strana uplatnit vůči všem subjektům na druhé straně závazku. Při zodpovězení této otázky je potřeba vycházet ze zásady, že postavení postoupené strany má zůstat stejné; dojde-li tedy ke shora uvedené situaci, neměly by subjekty této smluvní strany za plnění smluvní pokuty odpovídat společně a nerozdílně.²⁰²

---

²⁰⁰ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015, s. 172.

²⁰¹ § 1871 o. z.

²⁰² ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 801.

8.2. Vztah smluvní pokuty a zástavního práva

I přes akcesorický vztah smluvní pokuty k utvrzované povinnosti se zástavní právo, kterým je zajištěn dluh odpovídající utvrzované povinnosti, nevztahuje na zajištění smluvní pokuty (na rozdíl například od úroků z prodlení). Toto platilo i za účinnosti starého občanského zákoníku, kdy se podle § 155 odst. 1 zástavní právo vztahovalo i na příslušenství pohledávky. Z tohoto ustanovení vyplývalo, že na smluvní pokutu se zajištění zástavním právem nevztahuje, což bylo potvrzeno i judikaturou Nejvyššího soudu ČR, který v usnesení ze dne 30. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3161/2006²⁰³ konstatoval: „*smluvní pokuta sjednaná pro případ porušení smluvní povinnosti není - jak dovodila již ustálená judikatura soudů (srov. například usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30.1.1997 sp. zn. 1 Cmo 744/96, uveřejněné pod č. 5 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998) - příslušenstvím pohledávky ze smlouvy, v níž byla sjednána, ale samostatným právem. Zástavní právo vzniklé k zajištění pohledávky se proto na smluvní pokutu - na rozdíl od příslušenství pohledávky - bez dalšího nevztahuje; smluvní pokuta sjednaná pro případ porušení smluvní povinnosti je zajištěna zástavním právem jen tehdy, bylo-li v její prospěch (spolu s pohledávkou ze smlouvy nebo samostatně) zástavní právo výslovně zřízeno.*“ Občanský zákoník na shora uvedenou judikaturu reagoval výslovným zakotvením, že zástavní právo zajišťuje smluvní pokutu pouze, pokud si to smluvní strany ujednají²⁰⁴.

---

²⁰³ Obdobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1976/2007.

²⁰⁴ § 1313 o. z.

9. Procesní aspekty

9.1. Splatnost smluvní pokuty

K tomu, aby mohla být smluvní pokuta úspěšně vymáhána, musí být v první řadě splatná. Samotnou splatnost smluvní pokuty je třeba odlišovat od vzniku práva na zaplacení smluvní pokuty, neboť jak z právní teorie²⁰⁵, tak z judikatury Nejvyššího soudu ČR²⁰⁶ plyne závěr, že současně se vznikem práva na plnění smluvní pokuty zásadně nenastává její splatnost. Právo na zaplacení smluvní pokuty vznikne již okamžikem, kdy dojde k porušení utvrzované povinnosti, přičemž vznik nároku na zaplacení smluvní pokuty je esenciálním předpokladem pro to, aby se smluvní pokuta mohla stát splatnou.

Vzhledem k zásadě autonomie vůle smluvních stran se primárně splatnost smluvní pokuty bude řídit ujednáním smluvních stran. V této souvislosti je však třeba uvést, že v praxi si smluvní strany při sjednání smluvní pokuty zpravidla její splatnost nijak neupravují. V případě absence ujednání splatnosti smluvní pokuty bude tato otázka řešena dle zákonné úpravy. Splatnost smluvní pokuty však občanský zákoník konkrétně neřeší, je tedy třeba v tomto ohledu vyjít z obecných ustanovení, a to konkrétně z § 1958 odst. 2 o. z., podle kterého „*neujednají-li strany, kdy má dlužník splnit dluh, může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit bez zbytečného odkladu.*“ Ke splatnosti smluvní pokuty je tedy v případě, že si ji smluvní strany nesjednají, nutné, aby věřitel dlužníka k zaplacení smluvní pokuty vyzval. Věřitel však může dlužníka vyzvat k zaplacení smluvní pokuty vždy nejdříve v den, kdy došlo k porušení utvrzované povinnosti. Výzva k zaplacení je jednostranným adresovaným právním jednáním, které musí splňovat náležitosti právního jednání. Musí z ní tedy být patrné, nejenom kdo a vůči komu ji činí, ale také jakého závazku se týká, tedy v tomto případě musí být ve výzvě zejména specifikováno, jakou smluvní povinnost požadovaná smluvní pokuty utvrzovala. Přestože občanský zákoník pro výzvu k plnění nestanovuje žádnou obligatorní formu, bude se nejčastěji jednat o písemnou formu výzvy, a to zejména z důkazních důvodů, i když si lze představit i výzvu prostřednictvím emailové

---

²⁰⁵ PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 52.

²⁰⁶ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. 31 Cdo 5241/2007 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 32 Cdo 973/2012.

komunikace, případně ústního sdělení.²⁰⁷ Splatnost je spojena s účinností takové výzvy, která nastává jejím dojitím. Právní teorie v tomto ohledu požaduje, aby se právní jednání dostalo do sféry dispozice adresáta, tj. aby právní jednání bylo pro adresáta snadno dosažitelné tak, aby se mohl s obsahem právního jednání seznámit. Pro účinnost právního jednání však není nezbytné, aby se adresát s tímto skutečně seznámil, důležité zde je, že adresát možnost seznámit se s obsahem právního jednání měl.²⁰⁸ Za kvalifikovanou výzvu k zaplacení smluvní pokuty lze považovat taktéž žalobu, případně jiné podání k soudu (typicky vyjádření žalovaného k žalobě).²⁰⁹

Splatnost smluvní pokuty pak v souladu s § 1958 odst. 2 o. z. nastává uplynutím lhůty k plnění, která je „bez zbytečného odkladu“. Pro určení, co lze považovat za lhůtu „bez zbytečného odkladu“ jsou rozhodující okolnosti daného případu, zejména forma smluvní pokuty, případně její výše. Lze souhlasit s názorem, že lhůta bude dodržena v případě, že představuje dobu nutnou k zaplacení smluvní pokuty formou bankovního převodu. Konkrétní lhůta může být ve výzvě konkrétně specifikována, ale nikdy nesmí být kratší, než by v daném případě činila lhůta „bez zbytečného odkladu“.²¹⁰

9.2. Promlčení

Problematikou blízce spojenou se splatností smluvní pokuty je její promlčení. Stejně jako otázku splatnosti, ani otázku promlčení občanský zákoník speciálně neřeší, bude se tedy řídit obecnými ustanoveními o promlčení. Promlčení práva na smluvní pokutu má v souladu s § 609 o. z. za následek, že není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit. V případě, že však promlčenou smluvní pokutu zaplatí, nemá právo na vrácení toho, co již zaplatil. Vymáhá-li věřitel promlčenou smluvní pokutu u soudu a vznese-li dlužník námitku promlčení, soud věřiteli právo na zaplacení smluvní pokuty nepřizná. Promlčená smluvní pokuta se tak stává naturální obligací. Promlčecí lhůta začne běžet dle § 619 odst. 1 o. z. dnem, kdy

---

²⁰⁷ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1008.

²⁰⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*, 2. Vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2013, s. 108.

²⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1713/2011.

²¹⁰ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1010.

právo mohlo být uplatněno poprvé. Promlčecí lhůta činí 3 roky, přičemž tuto lhůtu lze dohodou smluvních stran modifikovat, nesmí však být nikdy kratší než 1 rok a delší než 15 let. V této souvislosti se nabízí otázka, zda bude mít výrazné prodloužení promlčecí lhůty ve prospěch oprávněného ze smluvní pokuty vliv na posouzení přiměřenosti smluvní pokuty či nikoliv. Autorka se domnívá, že by např. prodloužení promlčecí lhůty na deset či více let, a to zejména za situace, kdy by promlčecí lhůta u smluvní pokuty sjednané ve prospěch druhé smluvní strany nebyla sjednána u smluvní pokuty ve prospěch druhé smluvní strany, vliv na posouzení přiměřenosti smluvní pokuty vliv mít mělo.

Vzhledem k relativně krátké době, která uplynula od přijetí občanského zákoníku, bylo třeba se zabývat i otázkou, zda se při posouzení promlčení práva na smluvní pokutu použije právní úprava obsažená v občanském zákoníku nebo právní úprava obsažená ve starém občanském zákoníku, resp. v obchodním zákoníku. K tomuto přechodná ustanovení občanského zákoníku²¹¹ uvádí, že „*Podle dosavadních právních předpisů se až do svého zakončení posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.*“

S otázkou promlčení smluvní pokuty je dále spjata celá řada otázek, na které je třeba odpovědi hledat zejména v judikatuře Nejvyššího soudu ČR. Jedná se především o otázku, kdy začne běžet promlčecí lhůta, neboť zákonné ustanovení, že začne běžet dnem, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé, není zcela jednoznačné. V tomto ohledu je třeba rozlišovat mezi situacemi, kdy je splatnost stanovena přímo ve smlouvě a promlčecí lhůta je vázána na sjednanou splatnost smluvní pokuty. Zde však za účinnosti předcházející právní úpravy nebylo zcela jasné, zda promlčecí lhůta začne běžet dnem splatnosti nebo až dnem následujícím po dni splatnosti. Na této otázce se neshodla ani odborná veřejnost. Zatímco dle M. Knappové „*promlčecí doba počíná dnem, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé neboli kdy je actio nata. Za tento den se všeobecně považuje den, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, tedy jakmile mohla být důvodně podána žaloba o přiznání práva. Zpravidla to bude den splatnosti pohledávky.*“²¹², tak dle K. Eliáše „*pro obecnou tříletou promlčecí dobu platí, že počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé, to znamená, kdy poprvé mohla být důvodně podána žaloba u*

---

²¹¹ § 3036 a násl. o. z.

²¹² KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I.* 4. Vydání. Praha: Aspi, 2005, s. 293.

soudu, nebo u rozhodčího orgánu, tj. kdy je *actio nata*. Zpravidla to bude v den následující po dni splatnosti pohledávky.²¹³ Občanský zákoník na tuto otázku přináší odpověď, která odpovídá druhé ze shora uváděných variant. Tento závěr plyne z § 1969 o. z., podle něhož může věřitel vymáhat splnění dluhu po dlužníkovi, který je v prodlení, přičemž prodlení se splněním dluhu nastává až dnem následujícím po dni splatností.

V této souvislosti je třeba se ještě zastavit u předcházející právní úpravy. Pokud byla smluvní pokuta sjednána dle obchodního zákoníku, byla situace odlišná od shora uvedeného, neboť obchodní zákoník na rozdíl od občanského zákoníku nebo starého občanského zákoníku počátek běhu promlčecí lhůty²¹⁴ nevztahoval k okamžiku, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé. V tomto případě se uplatnilo pravidlo, že u práv vzniklých z porušení povinnosti (což právo na zaplacení smluvní pokuty zcela jistě je) počíná promlčecí doba běžet dnem, kdy byla povinnost porušena²¹⁵. Tento závěr judikoval i Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001, podle kterého "*...u práva na smluvní pokutu jako práva vzniklého z porušení povinnosti je třeba aplikovat § 393 odst. 1 obchodního zákoníku, který počátek běhu promlčecí doby spojuje se dnem, kdy byla povinnost porušena (s výjimkou výše zmíněných zvláštních úprav)*." Promlčecí lhůta tak začala běžet bez ohledu na skutečnost, zda bylo právo na smluvní pokutu již splatné, či nikoliv.

Rozdílný postup se uplatní v případě, že splatnost smluvní pokuty není mezi smluvními stranami ujednána a nastupuje zde zákonná úprava²¹⁶, ze které plyne, že smluvní pokuta se stane splatnou až poté, co věřitel vyzve dlužníka k plnění. V tomto případě není počátek běhu promlčecí lhůty vázán na splatnost smluvní pokuty, ale již na samotné porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti. Tento závěr byl mnohokrát judikován Nejvyšším soudem ČR²¹⁷, který v tomto ohledu klade důraz na to, že opačné řešení, tedy vázanost počátku běhu promlčecí lhůty na splatnost, by znamenalo nepřípustné posunutí počátku běhu promlčecí lhůty prakticky na neomezenou dobu, což je ve zřejmém rozporu s účelem promlčení. Může-li tedy věřitel splatnost smluvní pokuty vyvolat tím, že vyzve dlužníka k její

---

²¹³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. Vydání. Praha: Linde, 2008, s. 423-424.

²¹⁴ Dle tehdejší terminologie doby.

²¹⁵ § 393 odst. 1 obch. z.

²¹⁶ § 1958 odst. 2 o. z.

²¹⁷ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1174/2005, ze dne 18. 5. 2009, sp. zn. 23 Cdo 841/2009 nebo ze dne 24. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 5143/2008.

úhradě, pak, objektivně posuzováno, může své právo i uplatnit, a tudíž je třeba vázat počátek běhu promlčecí lhůty na okamžik porušení smluvní pokutou utvrzované povinnosti, přičemž promlčecí lhůta počne běžet dnem následujícím po dni porušení této povinnosti.²¹⁸

Další otázka, která v souvislosti s promlčením smluvní pokuty vyvstává, je otázka, jaký vliv na promlčení smluvní pokuty má promlčení smluvní pokutou utvrzované povinnosti. Tato problematika se váže zejména na smluvní pokutu, která je spojena na prodlení dlužníka se splněním smluvní pokutou utvrzované povinnosti, přičemž smluvní pokuta je sjednána za každý den prodlení. V této souvislosti je třeba připomenout rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001, podle kterého *„U práva na zaplacení smluvní pokuty sjednané procentní sazbou ze stanovené částky za každý den prodlení s placením peněžitého závazku proto počíná běžet promlčecí doba ve smyslu § 393 odst. 1 obchodního zákoníku nejen prvním dnem prodlení, ale i každým dalším dnem prodlení, za který vzniklo věřiteli další právo na smluvní pokutu. Právo na zaplacení takto sjednané smluvní pokuty vzniklé za určitý den prodlení se proto promlčí uplynutím čtyřleté promlčecí doby počítané od tohoto dne.“* Z tohoto rozsudku plyne, že nárok na již vzniklou smluvní pokutu se promlčuje samostatně bez ohledu na promlčení utvrzované povinnosti, přičemž tento závěr lze vztáhnout i na smluvní pokutu, která byla sjednána pevnou částkou za každý den prodlení.²¹⁹ V případě, že tedy právo na zaplacení smluvní pokuty vznikne před okamžikem promlčení utvrzované povinnosti, došel Nejvyšší soud ČR k jednoznačnému závěru, že *„vzhledem k tomu, že smluvní pokuta, na kterou již právo vzniklo, je samostatným nárokem, nevylučuje promlčení práva zajištěného smluvní pokutou, jehož se dlužník dovolal, aby se věřitel úspěšně domohl přiznání smluvní pokuty vzniklé před promlčením zajištěného práva.“*²²⁰

Otázkou je, jak se bude posuzovat smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení se splněním utvrzované povinnosti, na kterou vzniklo právo až po promlčení utvrzované povinnosti. Pokud by byl na tuto situaci aplikován závěr Nejvyššího soudu ČR uvedený ve shora uvedeném rozsudku sp. zn. 29 Odo 847/2001, mohlo by se zdát, že věřitel může požadovat smluvní pokutu, která vznikla až po promlčení utvrzované povinnosti, a soud mu toto právo může

²¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2645/2006.

²¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3558/2011.

²²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008.

přiznat.²²¹ S tímto závěrem však nelze souhlasit, neboť pokud by věřitel mohl úspěšně po dlužníkovi vymáhat smluvní pokutu, na niž mu vzniklo právo až po promlčení utvrzované povinnosti, tak by toto mělo za následek, že by dlužník, i přes to, že jeho smluvní pokutou utvrzovaná povinnost je již promlčena, a on vznesl námitku promlčení, byl věřitelem prostřednictvím smluvní pokuty nepřímou nucen tuto již promlčenou povinnost splnit, což by bylo v rozporu s podstatou promlčení. Na smluvní pokutu, na kterou vzniklo právo až po promlčení utvrzované povinnosti, je tak třeba nahlížet stejně jako na smluvní pokutou utvrzovanou povinnost. Takováto smluvní pokuta je tedy naturální obligací. Právo věřitele na její zaplacení sice nezaniká, ale stejně jako v případě utvrzované povinnosti je výrazně oslabeno. Vznese-li dlužník námitku promlčení, nelze mu právo na zaplacení smluvní pokuty soudně přiznat. K tomuto Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2480/2007 uvedl: *„marným uplynutím promlčecí lhůty a vznesením námitky promlčení v soudním řízení zaniká vymahatelná povinnost dlužníka plnit dluh. spojená s možností státem garantovaného donucení. Tím končí i důsledky prodlení dlužníka. Nemůže-li být v důsledku promlčení právo na plnění soudem přiznáno, nemůže rovněž porušení tohoto promlčecího práva (resp. porušení jemu odpovídající povinnosti) založit nároky vymahatelné u soudu. I když smluvní pokuta je samostatným majetkovým nárokem, jde o akcesorický zajišťovací právní vztah ze smluvní pokuty, jehož existence je závislá na existenci platného hlavního závazkového vztahu, smluvní pokutou zajišťovaného. Dojde-li k promlčení práva z hlavního závazkového vztahu, nemůže se takový právní následek marného uplynutí času nevztahovat k závazku vedlejšímu. Zajišťovací institut charakteru smluvní pokuty nemůže proto dále dlužníka zavazovat k plnění sankcí, jestliže neexistuje vymahatelná povinnost touto sankcí zajištěná.“*

9.3. Vykonatelnost smluvní pokuty

S problematikou vykonatelnosti rozhodnutí o smluvní pokutě je nejčastěji spojena otázka, jakým způsobem nahlížet na rozhodnutí, která ukládají povinnému povinnost zaplatit smluvní pokutu od určitého data do „zaplacení“. Z charakteru

---

²²¹ SEDLÁČEK, T.: Promlčení smluvní pokuty a úroků z prodlení [online], ze dne 30. 5. 2006 [cit. 9. 7. 2010]. Dostupné z [www: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18556110-promlčení-smluvni-pokuty-a-uroku-z-prodlení>](http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-18556110-promlčení-smluvni-pokuty-a-uroku-z-prodlení).

smluvní pokuty vyplývá, že smluvní pokuta je samostatným nárokem, a nikoli příslušenstvím, a její splatnost nenastává současně se splatností smluvní pokutou utvrzované povinnosti, ale v tomto případě samostatně za každé období, kdy je povinný ze smluvní pokuty v prodlení se splněním utvrzované povinnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že se nejedná ani o příslušenství pohledávky, ani o opakující se plnění, není možné, aby soud postupoval dle § 154 odst. 2 o. s. ř., který umožňuje, jde-li o opětuující se dávky, uložit povinnost i k plnění dávek, které se stanou splatnými teprve v budoucnu. Tento závěr vyplývá mimo jiné z judikatury Nejvyššího soudu ČR, k němuž byl vysloven například rozsudek ze dne 11. 6. 2013, sp. zn. 26 Cdo 1221/2013, ve kterém Nejvyšší soud ČR uvedl: „nárok na zaplacení smluvní pokuty je přes jeho akcesorickou povahu majetkovým nárokem se samostatným skutkovým základem, nejde o příslušenství pohledávky ani opětuující se plnění, které by bylo možné věřiteli soudním rozhodnutím přiznat i do budoucna“, shodně se vyjádřil i Ústavní soud ČR ve svém usnesení ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 4114/12.

Smluvní pokutu je tudíž třeba ke dni podání žaloby vyčíslit.²²² Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4799/2010, podle kterého: „Žalobce má nárok na zaplacení smluvní pokuty uplatněné žalobou v procentní výši ze zajištěné pohledávky za každý den prodlení od určitého dne do zaplacení ve výši splatné ke dni, kdy soud o žalobě rozhodne.“, vyplývá, že je v průběhu soudního řízení možné rozšířit předmět žaloby a smluvní pokutu požadovat až do dne, kdy je soudem o žalobě rozhodnuto. Co se týče smluvní pokuty, na které vznikne právo až po rozhodnutí soudu, je vzhledem k tomu, že se jedná o samostatně žalovatelný nárok, možné následně podat další žalobu, případně žaloby týkající se smluvní pokuty za další období.

Přestože ze shora uvedené konstantní judikatury Nejvyššího soudu ČR vyplývá, že smluvní pokutu nelze přiznat tzv. „do zaplacení“, v praxi se stále lze setkat s exekučními tituly (zejména se jedná o notářské zápisy s doložkou přímé vykonatelnosti a rozhodčí nálezy), které toto právo věřiteli přiznávají. Další část této práce se bude zabývat otázkou, zda je možné v těchto případech vést výkon rozhodnutí i do části smluvní pokuty „do zaplacení“.

---

²²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2013, sp. zn. 26 Cdo 1221/2013.

9.3.1. Vykonatelnost notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti

Pokud se jedná o notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti (někdy také nazývané notářské zápisy s přímou vykonatelností), je zde názor na tuto problematiku jednoznačný a notářský zápis, podle kterého je povinný povinen zaplatit smluvní pokutu „*do zaplacení*“, není v této části vykonatelný. V této souvislosti je třeba upozornit na rozdílný charakter notářských zápisů s přímou vykonatelností a soudních, případně rozhodčích, rozhodnutí. Notářský zápis má pouze formální charakter, neboť ho notář sepíše na základě dohody oprávněného a povinného, aniž by zkoumal (neboť k tomu není ani oprávněn) hmotněprávní základ takovéto dohody. Notářský zápis musí obsahovat všechny náležitosti stanovené v § 71a a násl. zákona o notářích a jejich činnosti, musí tedy obsahovat předmětem plnění vymezený přesným obsahem a rozsahem plnění (tj. jaké plnění a v jakém množství má povinný podle údajů obsažených v notářském zápisu poskytnout oprávněnému), dobu plnění, která musí být uvedena v tomto notářském zápisu přesně a určitě, stanovit dobu, do které je povinný povinen předmět plnění poskytnout oprávněnému, a tím současně vymežit dobu, po jejímž marném uplynutí může oprávněný důvodně podle notářského zápisu navrhnout nařízení výkonu rozhodnutí.²²³

Zásadním problémem a důvodem, proč není vykonatelný notářský zápis, který stanovuje povinnost zaplatit smluvní pokutu „*do zaplacení*“, je skutečnost, že takto určená doba plnění neodpovídá zákonnému požadavku na její určitost, neboť smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky ani opětuji se plněním, a není tak z takového notářského zápisu zřejmé, kdy je tento samostatný nárok splatný. Platí tak zásada, že notářský zápis může obsahovat právo, jež může přiznat soud, nemůže však obsahovat právo (nárok), jež soud v občanském soudním řízení naopak přiznat nemůže.²²⁴

Tuto neurčitost doby plnění nelze v případě notářského zápisu zhojit ani prostřednictvím § 40 odst. 2 exekučního řádu, který stanoví, že neobsahuje-li exekuční titul určení lhůty ke splnění povinnosti, má se za to, že povinnosti uložené exekučním titulem je třeba splnit do 3 dnů a, jde-li o vyklizení bytu, do 15 dnů od

---

²²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2012, sp. zn. 20 Cdo 3719/2011.

²²⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. III. ÚS 3347/12.

právní moci rozhodnutí, neboť toto ustanovení se uplatní pouze pro exekuční tituly, které byly vydány v občanském soudním řízení.²²⁵

Shora uvedený závěr, že notářské zápisy s takto stanovenou dobou plnění jsou v případě, že je takto stanovena doba plnění u smluvní pokuty, materiálně nevykonatelné, opakovaně vyslovil Ústavní soud ČR i v dalších svých rozhodnutích.²²⁶

V této souvislosti je na místě se zastavit u usnesení Nejvyšší soud ČR ze dne 17. 5. 2007, sp. zn. 20 Cdo 3288/2006, ve které Nejvyšší soud ČR naznačil, jakým způsobem by mohla být smluvní pokuta v notářském zápisu specifikována tak, aby notářský zápis byl skutečně vykonatelný. Podle tohoto usnesení by požadavkům stanoveným v zákoně o notářích a notářské činnosti odpovídalo *„takové vymezení doby plnění smluvní pokuty v notářském zápise, v němž se povinný zaváže kapitalizovanou smluvní pokutu ze všech jistin vzniklou do dne sepsání notářského zápisu zaplatit do určité doby od jeho sepsání (jednorázově nebo ve splátkách) a u smluvní pokuty vzniklé v budoucnu se vyčíslí pevná sazba smluvní pokuty z každé jistiny za každý den prodlení s tím, že povinný se zaváže platit takto vzniklou smluvní pokutu vždy jednou měsíčně do posledního dne každého kalendářního měsíce. Naposledy je povinný povinen platit smluvní pokutu za den zaplacení jistiny, k níž se smluvní pokuta váže, přičemž smluvní pokuta za měsíc, v němž byla jistina zaplacená, je opět splatná do posledního dne tohoto kalendářního měsíce.“*

9.3.2. Vykonatelnost rozhodnutí civilních a rozhodčích soudů

Zatímco u notářských zápisů je, jak již bylo uvedeno shora, názor jednotný, u rozhodnutí civilních a rozhodčích soudů tomu tak není. V tomto ohledu je na místě zmínit, že v praxi se s případy, kdy je takto stanovena doba plnění, spíše setkáváme v rozhodčích nálezech než v rozhodnutích civilních soudů, a pokud se již setkáme s takovouto formulací v rozhodnutí civilních soudů, převážně se jedná o případy platebních rozkazů.

²²⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005.

²²⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2950/11 nebo ze dne 12. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2750/11, případně ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. I. ÚS 2951/11 či ze dne 5. 2. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2166/12.

Otázka, zda je materiálně vykonatelné rozhodnutí, kterým je stanovena povinnost zaplatit smluvní pokutu od určitého data „do zaplacení“, se nedávno dostala opět do popředí zájmu, neboť ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek za rok 2014 bylo uveřejněno rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 23 Co 188/2014, jehož závěry nekorespondují s dosavadními níže uvedenými závěry Nejvyššího soudu ČR, případně závěry Ústavního soudu ČR. Tento rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové znamenal začátek posunu rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR.

Před tím, než se bude práce věnovat shora uvedenému rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové a na něj reagují judikatuře, je na místě se zastavit u předcházející judikatury. Otázka materiální vykonatelnosti rozhodnutí obsahující termín „do zaplacení“ byla Nejvyšším soudem ČR řešena již v roce 2010²²⁷, kdy došel soud k následujícímu závěru: „rozhodnutí, které by převzalo do výroku neurčitý žalobní petit (tj. petit, ve kterém by byla stanovena povinnost zaplatit smluvní pokutu do zaplacení), by vzhledem k ustanovení § 261a odst. 1 o. s. ř. nebylo po materiální stránce vykonatelné, právní důsledky, které žalobkyně zahájením řízení sledovala, by tedy nenastaly a řízení by bylo vedeno zcela bezúčelně.“

K obdobným závěrům došel Nejvyšší soud ČR²²⁸ i jako dovolací soud v případě exekuční věci, kdy bylo soudem prvního stupně rozhodnuto tak, že se exekuční návrh v části, kde bylo navrhováno nařízení exekuce k vymožení smluvní pokuty „do zaplacení“, zamítá. Toto své rozhodnutí odůvodnil tím, že: „Smluvní pokutu proto nelze rozhodnutím soudu či jiným exekučním titulem přiznat do budoucna a nelze ani její výši stanovit tak, že bude známá až po jeho vydání v závislosti na době trvání prodlení. Jelikož smluvní pokuta je samostatným nárokem, platí pro ni navíc obecná zásada, podle níž lze exekuci, nejde-li o výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy pro opětuující se dávky podle § 284 odst. 2 o. s. ř., nařídít jen k vymožení pohledávek, které jsou splatné, nikoliv pohledávek splatných do budoucna.“ Odvolací soud toto rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a dovolací soud, který dovolání odmítl, k tomu uvedl: „O takový případ jde v souzené věci, kdy (samostatná, jak správně zdůrazňuje okresní soud) povinnost platit smluvní pokutu za každý další (po právní moci exekučního titulu) započatý měsíc z prodlení od července 2007 nevzniká sama o sobě prostým plynutím doby, ale teprve

---

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.

²²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4656/2008.

za přistoupení skutečnosti další, o níž v době vydání exekučního titulu nemohlo být – a nebylo – jisto, zda (vůbec) nastane, totiž, že jistina pohledávky nebude ani v těchto dalších měsících uplynulých po právní moci vykonávaného rozhodčího nálezu zaplacená.“

Ke shodnému závěru došel i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 23. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 4114/12, přičemž v této věci bylo opět řešeno nařízení exekuce mimo jiné i k vymožení povinnosti zaplatit smluvní pokutu „do zaplacení“. Ústavní soud ČR v této věci uvedl: „*Nad rámec uvedeného je nutné podotknout, že nařízení exekuce podle usnesení Okresního soudu v Děčíně č. j. 21 EXE 4108/2010-14 ze dne 7. 7. 2010, jež bylo zčásti změněno odvolacím soudem, není správné i z dalšího právního náhledu: podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (srovnej např. rozsudek ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008, ze dne 8. 2. 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006, usnesení ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. 21 Cdo 3173/2005, ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009, ze dne 1. 8. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1434/2008, ze dne 26. 10. 2009, sp. zn. 32 Cdo 3634/2008) je smluvní pokuta samostatným majetkovým nárokem. Přes jeho akcesorickou povahu jde o nárok se samostatným skutkovým základem, není tak jako úroky z prodlení příslušenstvím pohledávky ani opěťujícím se plněním, které by bylo možné věřiteli soudním rozhodnutím přiznat i do budoucna. Dospěl-li Okresní soud v Děčíně k závěru, že smluvní pokutu lze přiznat jako opěťující se dávku do budoucna (cit. " ... nařizuje ... k uspokojení pohledávky ... a ve výši 0,1 % denně z částky 159 000 Kč od 11. 4. 2010 do zaplacení"), není jeho právní posouzení v této části správné.“*

Ve světle shora nastíněného se může zdát, že otázka materiální vykonatelnosti je i v případě rozhodnutí civilních či rozhodčích soudů řešena konstantně, a soudy by tedy exekuci v části, ve které je navrhováno uspokojení pohledávky vyplývající ze smluvní pokuty „do zaplacení“, neměly nařizovat, neboť je exekuční titul v této části materiálně nevykonatelný. Do této konstantní judikatury však přinesl částečný posun krok občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR do Sbírky rozhodnutí a stanovisek za rok 2014 zařadit i shora uváděné rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, které přináší odlišný pohled na věc.

Krajský soud v Hradci Králové svým rozhodnutím změnil rozhodnutí pověřeného soudního exekutora (který rozhodoval dle závazného pokynu exekučního soudu), jímž částečně zamítl návrh oprávněné pro vymožení smluvní pokuty ve výši 0,15 % denně z částky 41.445,- Kč od 20. 9. 2013 do zaplacení, což

odůvodnil tím, že v této části není exekuční titul materiálně vykonatelný. Krajský soud v Hradci Králové k této otázce zaujal opačný názor – podle něho je exekuční titul materiálně vykonatelný i v části týkající se smluvní pokuty přiznané „*do zaplacení*“, neboť individualizuje oprávněnou a povinnou osobu, práva a povinnosti k plnění, přesný rozsah a obsah plnění a stanovenou lhůtu k plnění.

K předcházející judikatuře (zejména usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4656/2008), na kterou mimo jiné odkazoval i exekuční soud, Krajský soud v Hradci Králové uvedl, že jsou v souzených věcech rozdíly mající vliv i na rozdílný závěr soudů. Konkrétně Krajský soud v Hradci Králové vidí rozdíl v tom, že v případě řešeném Nejvyšším soudem ČR se jednalo o situaci, v níž Nejvyšší soud ČR odmítl dovolání oprávněné, která brojila proti zamítnutí návrhu na nařízení exekuce pro smluvní pokutu běžící po vydání rozhodčího nálezu. V případě, kde soudy shledaly neurčité a nepřesné stanovení splatnosti smluvní pokuty a na základě toho dovodily materiální nevykonatelnost exekučního titulu, přičemž o takový případ se v souzené věci nemělo jednat.

Otázkou je, zda rozdíly mezi případy řešenými Krajským soudem v Hradci Králové a Nejvyšším soudem ČR v rozhodnutí ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4656/2008 jsou tak výrazné, aby měly za následek zcela opačné rozhodnutí ve věci. Pro zhodnocení shodných či rozdílných znaků těchto dvou případů je třeba zejména posoudit předmětné znění exekučního návrhu (resp. exekučního titulu). V první věci šlo o nařízení exekuce pro vymožení smluvní pokuty ve výši 0,15 % denně z částky 41.445,- Kč od 20. 9. 2013 do zaplacení, v druhém případě měla být exekuce nařízena pro vymožení smluvní pokuty ve výši 1.063,- Kč za každý započatý měsíc z prodlení od měsíce července 2007 do úplného zaplacení jistiny 26.156,- Kč. Dle autorčina názoru rozdíl mezi těmito dvěma případy není natolik velký, aby odůvodňoval rozdílné rozhodnutí ve věci.

K rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové se vyjádřila i odborná veřejnost. Část odborníků²²⁹ závěr Krajského soudu v Hradci Králové hodnotí pozitivně, přičemž odkazují zejména na blízkost smluvní pokuty stanovenou v návaznosti na uplynutí času a úroků z prodlení. Podle názoru Z. Pulkrábka „*z hlediska materiální vykonatelnosti nutné je s uvedenou formou smluvní pokuty nutno zacházet stejně jako s úroky (a úroky z prodlení)*.“ Opačný závěr ve svém

---

²²⁹ Např. soudce Krajského soudu v Plzni, JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D., který se v tomto směru vyjádřil v Právních rozhledech č. 10/2015 (Pulkrábek, Z., *Poznámky k materiální vykonatelnosti*. Právní rozhledy, 2015, č. 10, s. 371).

článku²³⁰ vyslovil soudce Krajského soudu v Hradci Králové I. Pařízek, podle kterého „*rozhodnutí soudu či rozhodčí nález, jež ve výroku ukládají zaplatit smluvní pokuty v procentní výši od konkrétního data do zaplacení, nejsou v této části určité, a proto ani materiálně vykonatelné.*“

Jak již bylo shora uvedeno, na rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové reagoval ve svých nových rozhodnutích i Nejvyšší soud ČR²³¹. Ve svém usnesení ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 31/2017 uvedl následující: „*V případě rozhodnutí, kterým rozhodčí nález je, exekuční soud také posuzuje formální a materiální vykonatelnost exekučního titulu, tedy zda má potřebnou formu a obsah, který ukládá určitému subjektu něco plnit a zda přesně vymezuje rozsah povinností, které mají být splněny. Judikatura je však ustálena v tom směru, že případné vady nalézacího řízení se do exekučního řízení nepřenášejí a věcná správnost vykonávaného rozhodnutí nemůže být jakkoliv, tedy ani nepřímo prostřednictvím výtky vad nalézacího řízení v exekučním řízení zpochybněna, a to ani tehdy, je-li podkladovým rozhodnutím rozhodčí nález (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1152/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2013, sp. zn. 20 Cdo 105/2013). Výrok rozhodčího nálezu ukládající žalovanému zaplatit do tří dnů od doručení rozhodnutí peněžitou částku (smluvní pokutu) formulovanou jako 0,15 % denně za každý den prodlení s úhradou částky 85 681 Kč od 21. 9. 2012 do zaplacení, je materiálně vykonatelný, neboť splňuje požadavky stanovené v § 261a o. s. ř. (jsou zřejmé rozsah i obsah povinnosti a lhůta ke splnění). V této souvislosti lze poznamenat, že pro posouzení materiální vykonatelnosti je relevantní, zda byla stanovena určitě, jasně a srozumitelně ukládaná povinnost (peněžitá částka), nikoli právní důvod jejího stanovení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 20 Cdo 3036/2005).*“

Přestože aktuální rozhodovací praxe soudů je odlišná, souhlasí autorka spíše s předcházející rozhodovací praxí, neboť smluvní pokuta a úroky z prodlení mají i přes značnou podobnost natolik rozdílný charakter (jak bude blíže uvedeno v následující kapitole), jehož důsledkem je mimo jiné i rozdílný okamžik, kdy se stávají splatnými, že ani v rámci otázky materiální vykonatelnosti nelze tyto dva

---

²³⁰ PAŘÍZEK, I., *Vykonatelnost smluvní pokuty*. Právní rozhledy, 2015, č. 5, s. 179.

²³¹ Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 5786/2016 (proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 1777/17), ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 31/2017 či ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 910/2017 (proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1979/17) nebo ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 4669/2017.

instituty slučovat, a mělo by k nim být v rámci nařizování exekuce přistupováno odlišně.

9.4. Smluvní pokuta a insolvenční řízení

V souvislosti s uplatněním smluvní pokuty se nelze nezastavit u insolvenčního řízení. Předně je třeba uvést, že insolvenční zákon nepovažuje, a ani za účinnosti starého občanského zákoníku, jenž zařazoval smluvní pokutu mezi instituty zajištění dluhu, nepovažoval, smluvní pokutu za institut, který by zakládat postavení zajištěného věřitele.²³² Věřitel, jehož pohledávka je utvrzena smluvní pokutou, tak nezískává v insolvenčním řízení výhodnější postavení.

Pohledávku ze smluvní pokuty však může věřitel do insolvenčního řízení přihlásit, stejně jako může přihlásit pohledávku, která je smluvní pokutou utvrzovaná, případně přihlásit pouze smluvní pokutu. Pohledávka ze smluvní pokuty musí stejně jako ostatní přihlášené pohledávky projít přezkumným řízením, při kterém dochází přezkoumání všech přihlášených pohledávek. Pohledávku mohou v souladu s § 192 odst. 1 insolvenčního zákona kvůli pravosti, výši a pořadí popřít jak dlužník, insolvenční správce, tak i přihlášený věřitel. V praxi se lze často setkat s tím, že osoby oprávněné popřít přihlášenou pohledávku (zejména insolvenční správci) často popírají právě pohledávku ze smluvní pokuty, a to zejména z důvodu její příliš vysoké výše. V případě, že pohledávku popře insolvenční správce, je třeba, aby přihlášený věřitel podal incidenční žalobu (žalobu na určení), kterou následně projedná insolvenční soud. V souvislosti s přihlášením pohledávky vyplývající ze smluvní pokuty, jejíž výše je nepřiměřeně vysoká, a je zde riziko, že bude v rámci insolvenčního řízení popřena, je třeba upozornit, že věřitelé by si v tomto případě měli dávat pozor na to, zda tuto smluvní pokutu skutečně do insolvenčního řízení přihlásí, a to zejména ve chvíli, kdy spolu se smluvní pokutou přihlašují i jinou pohledávku, jejíž výše je nižší než výše smluvní pokuty. Insolvenční zákon totiž v § 178 odst. 1 uvádí, že v případě, že po přezkoumání je přihlášená pohledávka zjištěna tak, že skutečná výše přihlášené pohledávky činí méně než 50 % přihlášené částky, k přihlášené pohledávce se

---

²³² Dle § 2 písm. g) insolvenčního zákona je zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna. Hrozí zde tedy riziko, že by v rámci insolvenčního řízení nebyla uspokojována ani zbývající část přihlášené pohledávky.

V souvislosti se smluvní pokutou a insolvenčním řízením je na místě se zastavit u § 170 písm. e) insolvenčního zákona. Toto ustanovení říká, že se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku mimo jiné i smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku. V případě, že však věřitel do insolvenčního řízení přihlásí smluvní pokutu, která se stala splatnou až po úpadku (nebude se však zejména s ohledem na lhůtu k přihlášení pohledávky, která běží od zveřejnění usnesení o úpadku v insolvenčním rejstříku a činí 2 měsíce, případně 30 dní, jednat o příliš časté případy), není skutečnost, že právo na uplatnění smluvní pokuty vzniklo až po rozhodnutí o úpadku důvodem, aby byla tato pohledávka popřena, pouze brání uspokojení v insolvenčním řízení. Insolvenční správce tedy pouze v upraveném seznamu přihlášených pohledávek u této pohledávky uvede, že se jedná o pohledávku, která není v insolvenčním řízení v souladu s § 170 insolvenčního zákona uspokojována.²³³ Přestože se jedná o pohledávku, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje, nelze dle § 140c insolvenčního zákona v době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, zahájit soudní a rozhodčí řízení o této pohledávce, případně, pokud již bylo řízení zahájeno, nelze v takovémto řízení pokračovat (je třeba řízení v souladu s § 140a insolvenčního zákona přerušit) ani vydat rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že § 170 písm. e) brání pouze tomu, aby smluvní pokuta, na niž vznikl nárok po prohlášení úpadku, byla uspokojena, nikoli tomu, že by po prohlášení úpadku vůbec nevznikla²³⁴, nic nebrání tomu, aby se po skončení insolvenčního řízení, pokud byl úpadek řešen konkurzem, věřitel domáhal zaplacení smluvní pokuty, na které vzniklo právo po prohlášení úpadku. Pokud se jedná o úpadek řešený reorganizací, pak v souladu s § 359 insolvenčního zákona smluvní pokuta, na kterou vzniklo právo po prohlášení úpadku, přijetím reorganizačního plánu zaniká. V případě oddlužení, kdy je dlužník v souladu s § 414 insolvenčního zákona osvobozen od placení pohledávek, je osvobozen i od smluvní pokuty, na kterou vzniklo právo po prohlášení úpadku.²³⁵

---

²³³ TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015., s. 201.

²³⁴ HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 602.

²³⁵ HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1408.

10.Smluvní pokuta a úroky z prodlení

Blízký vztah a vzájemné propojení mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení lze najít jak v současné právní úpravě, tak v předcházejících právních úpravách. Tato spojitost vystupuje do popředí zejména ve chvíli, kdy je smluvní pokuta spojena s pozdním peněžitým plněním dlužníka. V tomto momentu totiž ze zákona²³⁶ nastupuje právo věřitele na úhradu zákonných úroků z prodlení. Tato kapitola se bude věnovat vzájemnému vztahu mezi smluvní pokutou sjednanou pro případ prodlení dlužníka s peněžitým plněním a úroky z prodlení, především tedy tomu, co mají tyto dva instituty společného a čím se odlišují.

Společným znakem smluvní pokuty a úroků z prodlení je jejich shodný původ v náhradě škody. V této souvislosti je třeba připomenout, že již ABGB upravoval smluvní pokutu v části věnované náhradě škody, a to v § 1336, kde byla smluvní pokuta upravena i ve vztahu k úrokům z prodlení. Podle tohoto ustanovení v jeho původním znění²³⁷ byla výše smluvní pokuty v případě zápůjček limitována maximální výší zákonných úroků z prodlení, přičemž smluvní strany si vyšší smluvní pokutu ujednat mohly (toto ujednání nebylo neplatné), ale v části, která přesahovala maximální výši zákonných úroků z prodlení, nesměl soud v případě soudního řízení právo na zaplacení smluvní pokuty věřiteli přiznat. Z tohoto ustanovení taktéž vyplývá, že smluvní pokuta dle ABGB mohla být konstruována i jako opakované plnění úrokového typu.²³⁸

V tomto ohledu lze dojít k závěru, že v případě, že je smluvní pokuta ujednána jako peněžitě plnění pro případ prodlení dlužníka s peněžitým plněním a sazba úroků z prodlení je smluvně sjednána, jsou si tyto dva instituty extrémně blízké. Lze dokonce říci, že úroky z prodlení funkčně nepředstavují v zásadě nic jiného než speciální případ smluvní pokuty. Obojí znamená peněžitou sankci za prodlení s peněžitým plněním. Shodně ke smluvní pokutě i úrokům z prodlení přistupuje insolvenční zákon, který v § 170 zakotvuje pravidlo, že v případě, není-li v insolvenčním zákoně stanoveno jinak, neuspokojují se žádným ze způsobů řešení úpadku ani úroky z prodlení, ani smluvní pokuta, které se staly splatné, resp. právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku. Přes veškerou podobnost jsou však smluvní pokuta a úroky z prodlení dva rozdílné instituty, jež

---

²³⁶ § 1970 o. z.

²³⁷ Ve znění platném do novely č. 62/1868 ř. z.

²³⁸ KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9, s. 455.

se od sebe v mnohých rysech odlišují. V souvislosti s odlišnostmi mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení se lze setkat i s názory, že tyto rozdíly jsou uměle vytvořené a nevyplývají z odlišné podstaty těchto institutů, ale z konkrétní právní úpravy a soudní judikatury.²³⁹

10.1. Rozdíly mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení

Základním rozdílem mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení je jejich právní povaha a účel. Zatímco smluvní pokutu řadí český právní řád pod utvrzení (dříve zajištění) dluhu a její funkce je zejména preventivní, když má motivovat dlužníka, aby svůj dluh splnil řádně a včas. Sankční a reparační funkce zde má až sekundární roli a mnohdy nemusí být ani realizována, úrok z prodlení má oproti tomu primárně sankční a reparační funkci.²⁴⁰

Jak již bylo v průběhu této práce opakovaně zmíněno, smluvní pokuta na rozdíl od úroků z prodlení není příslušenstvím pohledávky²⁴¹. Úroky z prodlení jsou naproti tomu příslušenstvím pohledávky, což však neznamená to, že jsou neoddělitelně spjaty s pohledávkou. Jsou však také samostatným majetkovým nárokem, samostatně uplatnitelným a disponovatelným, ve vztahu k pohledávce jsou nárokem akcesorickým. Úroky z prodlení lze samostatně uznat a započíst, aniž by zároveň musela být uznána a započtena jistina, a mohou být i smluvně postoupeny na jiného nebo i samostatně žalovatelné.²⁴²

Již ze samotných zákonných ustanovení vyplývá jeden ze základních rozdílů mezi těmito dvěma instituty. Podle § 2048 o. z. platí, že: „*ujednají-li strany pro případ porušení smlouvené povinnosti smluvní pokutu....*“, z čehož je patrné, že smluvní pokuta může být požadována za jakékoli porušení smluvní povinnosti, tedy i za prodlení se splněním jiné než peněžité smluvní povinnosti, což mimo jiné potvrdila i judikatura Nejvyššího soudu ČR.²⁴³ Úroky z prodlení naproti tomu dle § 1970 o. z., který uvádí, že „*po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti,*

²³⁹ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1052.

²⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 9. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1599/2010.

²⁴¹ § 513 o. z.

²⁴² usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 8. 2009 sp. zn. 32 Cdo 2421/2009, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3029/2011

²⁴³ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1109/2000.

požadovat zaplacení úroku z prodlení...“, může věřitel požadovat pouze, pokud je povinný v prodlení se splácením peněžitého dluhu.²⁴⁴

Institut smluvní pokuty a úroků z prodlení dále odlišuje i charakter plnění. Na rozdíl od smluvní pokuty, která může být sjednána jak jako jednorázové plnění, nebo jako opakované plnění²⁴⁵, a to jak ve formě peněžitého, tak i nepeněžitého plnění²⁴⁶, úroky z prodlení budou mít vždy charakter opakovaného peněžitého plnění.²⁴⁷

Zásadní rozdíl lze spatřovat i v samotném vzniku nároku na smluvní pokutu, resp. úroky z prodlení. Úroky z prodlení vznikají *ex lege* bez toho, aniž by si je smluvní strany ujednaly, případně ujednaly jejich výši. V případě, že nejsou sjednány, případně jsou sjednány, ale není sjednána jejich výše, uplatní se dle § 1970 o. z. výše stanovená vládním nařízením. Výši zákonných úroků z prodlení upravuje od 1. 1. 2014 nařízení vlády č. 351/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Podle § 2 tohoto nařízení vlády jejich výše odpovídá „*výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů*“. Smluvní pokutu je naproti tomu nutné si platně ujednat, jak již bylo shora uvedeno, ač není v současné době nutné, aby byla smluvní pokuta ujednána v písemné formě. V ujednání o smluvní pokutě je třeba, aby zde byla mimo jiné stanovena i její výše, případně způsob jejího výpočtu.

Procesní rozdíl mezi těmito dvěma instituty lze spatřovat v tom, že zatímco úroky z prodlení, jakožto příslušenství žalované pohledávky, se nezapočítávají do základu pro výpočet soudního poplatku, tak smluvní pokutu, jako samostatný nárok, je třeba při výpočtu soudního poplatku zohlednit. Dalším procesním důsledkem je skutečnost, že smluvní pokutu je třeba vyčíslit nejpozději k okamžiku rozhodnutí soudu, zatímco u úroků z prodlení zpravidla bude v rozsudku uvedena povinnost zaplatit úroky z prodlení od určitého data do zaplacení.

V této souvislosti je třeba zmínit, že vzhledem k zásadě autonomie vůle smluvních stran je možné vyloučit vznik úroků z prodlení a nahradit je smluvní pokutou. K této problematice Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 23. 9. 2011 sp. zn. 23 Cdo 1599/2010 uvedl: „*Bylo tedy věcí autonomie vůle smluvních stran, zda*

---

²⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 1999, sp. zn. 25 Cdo 119/99.

²⁴⁵ K tomuto Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 689/2008 uvedl „*Ujednání, které výši smluvní pokuty činí závislou na době, po kterou trvá porušení smluvní povinnosti (např. procentní částkou za každý měsíc prodlení), není neplatné...“*.

²⁴⁶ § 2048 o. z.

²⁴⁷ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1053.

v posuzovaném případě vyloučí povinnost dlužníka v případě prodlení se zaplacením peněžitého závazku zaplatit úrok z prodlení s tím, že dlužník v případě tohoto prodlení bude povinen zaplatit pouze smluvní pokutu ve výši 0,05 % denně ze zajištěné pohledávky. Jejich ujednání je výrazem této autonomie a právní názor odvolacího soudu, který toto ujednání posoudil jako neplatné, zde smluvní volnost stran nerespektuje.“ S ohledem na § 1972 o. z. zakotvující právo věřitele dovolat se neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, které se odchyluje od zákona tak, že se zřetelem ke všem okolnostem a podmínkám případu zhoršuje jeho postavení, aniž je pro takovou odchylku spravedlivý důvod, se jako problematické jeví úplné vyloučení úroků z prodlení či jejich snížení na minimum bez jakékoli alternativy.

Smluvní pokuta a úroky z prodlení se dále odlišují i ve vztahu k jejich promlčení. Neboť se v případě obou těchto institutů jedná o majetkové právo, podléhají jak smluvní pokuta, tak úroky z prodlení promlčení, a to v obecné tříleté subjektivní promlčecí lhůtě (za předpokladu, že si smluvní strany v souladu s § 630 odst. 2 o. z. nesjednají odlišnou promlčecí lhůtu) a v objektivní desetileté promlčecí lhůtě. Promlčecí lhůta v případě, že je smluvní pokuta sjednána jako jednorázová, začne běžet den následující po porušení primární smluvní povinnosti a k jejímu uplynutí dojde uplynutím příslušené promlčecí lhůty. Jedná-li se o smluvní pokutu sjednanou za každý den prodlení se splněním primární smluvní povinnosti, začne běžet promlčecí lhůta smluvní pokuty za každý den, kdy je dlužník v prodlení samostatně (více k problematice promlčení smluvní pokuty v kapitole 9.2.). Naproti tomu promlčecí lhůta u úroků z prodlení začne běžet dnem, kdy došlo k prodlení, a to jednorázově pro všechny úroky z prodlení, neboť úroky z prodlení na rozdíl od smluvní pokuty nevznikají samostatně za každý den trvání prodlení, ale jednorázově v den, kterým se dlužník ocitl v prodlení. Právo na úroky z prodlení se tak promlčuje jako celek.²⁴⁸ V tomto ohledu lze souhlasit s názorem, že ve vztahu k promlčení se věřitelé dostávají v případě smluvní pokuty do lepšího postavení, než v jakém se nachází v případě úroku z prodlení. Jelikož zatímco u úroků z prodlení marné uplynutí promlčecí lhůty způsobuje nejenom oslabení práva věřitele na jistinu, ale také oslabení práva na veškeré úroky z prodlení (toto právo se stává naturální obligací), tak v případě smluvní pokuty marné uplynutí promlčecí lhůty má ve vztahu ke smluvní pokutě pouze ten následek, že dojde pouze k promlčení nároku na smluvní pokuty za dny, od jejichž vzniku uplynula delší doba, než kolik činí

---

²⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 3. 2010, sp. zn. 31 Cdo 4291/2009.

promlčecí lhůta. Smluvní pokuta tak bude vymahatelná i potom, co byla smluvní pokutou utvrzované povinnost promlčena.²⁴⁹

S úhradou smluvní pokuty, resp. úroků z prodlení je spojena i otázka následků spojených s prodlením s jejich úhradou. I v tomto ohledu jsou následky v případě těchto dvou institutů odlišné. Je-li dlužník v prodlení se zaplacením smluvní pokuty, náleží věřiteli *ex lege* právo na úroky z prodlení z té části smluvní pokuty, s jejíž úhradou je dlužník v prodlení. V případě prodlení se zaplacením úroků z prodlení na rozdíl od smluvní pokuty však není věřitel bez dalšího oprávněn požadovat zaplacení úroků z prodlení z těchto úroků z prodlení. Podle předcházející právní úpravy platilo, že toto právo nemá ani v případě, že si toto smluvní strany ujednají. V těchto intencích judikoval i Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 24. 3. 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002, který v tomto rozsudku uvedl: „*Občanský zákoník ani obchodní zákoník neumožňují věřiteli požadovat po dlužníku příslušenství (úrok z prodlení) pro případ prodlení s placením příslušenství pohledávky tím není dotčeno právo účastníků dohodnout se, že smluvené úroky se stanou součástí jistiny.*“ S účinností občanského zákoníku se však tato koncepce změnila, když v § 1806 o. z. je zakotveno, že úroky z úroků lze požadovat, pokud si toto smluvní strany ujednají. V současné době tedy v tomto ohledu rozdíl mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení spočívá v tom, že zatímco úročení smluvní pokuty si smluvní strany nemusí ujednat a právo na jejich zaplacení vzniká *ex lege*, v případě úroků z prodlení si úročení musí smluvní strany ujednat, jinak není možné požadovat zaplacení úroků z úroků.

Rozdíl mezi těmito dvěma instituty lze spatřovat i souvislosti s jejich výší a zejména případnou moderací. Zatímco výše smluvní pokuty musí být vždy určená (případně určen způsob jejího výpočtu), v případě úroků z prodlení jejich výše ujednána být nemusí, neboť v tomto případě nastupuje výše úroků z prodlení stanovená nařízením vlády. Výše smluvní pokuty může být v současné době vždy moderována soudem, vždy na návrh dlužníka, a to zejména s ohledem na význam a hodnotu utvrzované povinnosti, případně výši škody. V případě užití moderačního práva nesmí výše přiznané smluvní pokuty dle § 2051 o. z. klesnout pod výši škody vzniklé porušením utvrzené povinnosti do okamžiku rozhodnutí. Co se týče úroků z prodlení, zde bude jejich výše zpravidla posuzována pouze v případě, že je jejich výše určena dohodou stran. V tomto ohledu je třeba připomenout, že soud může přiměřenost výše úroků z prodlení posuzovat jak ve

---

²⁴⁹ ČECH, P.: *Smluvní pokuta versus úroky z prodlení*. Právní rádce 1210-4817 Roč. 16, č. 4 (2008), s. 21-30.

vztahu k dlužníkovi, tak ve vztahu k věřiteli, neboť dle § 1972 odst. 1 o. z. platí, že „věřitel má právo se dovolat neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, která se odchyľuje od zákona tak, že se zřetelem ke všem okolnostem a podmínkám případu zhoršuje jeho postavení, aniž je pro takovou odchylku spravedlivý důvod.“ V takovém případě prohlásí soud ujednání o úrocích z prodlení za neúčinné a použijí se místo tohoto neúčinného ujednání ustanovení zákona (nastoupily by tedy zákonné úroky z prodlení), ledaže soud rozhodne v zájmu spravedlivého řešení jinak. Otázkou tedy je, zda soud v případě nepřiměřených úroků z prodlení k tíži věřitele může použít moderační oprávnění. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že zřejmě ano.²⁵⁰ Ve vztahu k nepřiměřenosti úroků prodlení k tíži dlužníka se za účinnosti předcházející právní úpravy ustálil názor, že moderační právo soudu v tomto případě užít nelze. K tomuto závěru došla nejenom odborná veřejnost, ale i Nejvyšší soud ČR ve své judikatuře, naposledy např. v rozsudku ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3562/2013, ve kterém uvedl: „*Za určitých – výjimečných – okolností lze výkon práva na zaplacení úroku z prodlení jinak oprávněnému subjektu – s poukazem na dobré mravy (zcela, popř. od určitého okamžiku) odepřít. Absenci zákonné úpravy moderace zákonného úroku z prodlení nelze aplikací ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nahrazovat.*“ Přestože ani občanský zákoník na rozdíl od úpravy smluvní pokuty výslovně nezakotvuje moderační právo soudu ve vztahu k úrokům z prodlení v případě jejich nepřiměřenosti k tíži dlužníka, je otázkou, jak v tomto ohledu budou soudy přistupovat k § 577 o. z.²⁵¹ a zde zakotvenému moderačnímu oprávnění soudu. Vzhledem k tomu, že zatím nelze předjímat názory soudů k aplikaci moderačního práva dle § 577 o. z. ve vztahu k úrokům z prodlení, lze uzavřít, že i za účinnosti občanského zákoníku bude zatím převažovat názor, že moderace úroků z prodlení, které jsou nepřiměřené v neprospěch dlužníka, není možná.²⁵²

Jak již bylo v úvodu uvedeno, smluvní pokuta i úroky z prodlení mají z historického hlediska blízky vztah k náhradě škody, i přes tuto blízkost však vztah k náhradě škody není u těchto institutů shodný. Výchozí vztah úroků z prodlení a

---

²⁵⁰ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1088.

²⁵¹ § 577 občanského zákoníku: „*Je-li důvod neplatnosti jen v nezákonném určení množstevního, časového, územního nebo jiného rozsahu, soud rozsah změni tak, aby odpovídal spravedlivému uspořádání práv a povinností stran; návrhy stran přitom vázán není, ale uváží, zda by strana k právnímu jednání vůbec přistoupila, rozpoznala-li by neplatnost včas*“.

²⁵² HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1053.

náhrady škody, stejně tak jako vztah smluvní pokuty a náhrady škody, spočívá ve skutečnosti, že jak úroky z prodlení, tak smluvní pokuta představují paušalizovanou náhradu škody, kterou musí dlužník zaplatit bez ohledu na to, jaká a zda vůbec vznikla jeho jednáním věřiteli škoda. Zásadní rozdíl nastává v otázce, zda smluvní pokuta, resp. úroky z prodlení vylučují právo na náhradu škody.

V případě smluvní pokuty je odpověď na tuto otázku kladná, neboť § 2050 o. z. výslovně stanovuje, že ujednají-li si smluvní strany smluvní pokutu, nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje. U úroků z prodlení platí poněkud rozdílné pravidlo. V § 1971 o. z. je zakotveno, že věřitel má právo na náhradu škody vzniklé nesplněním peněžitého dluhu jen tehdy, není-li kryta úroky z prodlení. Z tohoto ustanovení plyne, že v případě, že prodlením dlužníka se splněním peněžitého dluhu vznikne škody vyšší, než je úrok z prodlení, je věřitel oprávněn požadovat náhradu škody právě v částce, kterou úrok z prodlení přesahuje.²⁵³ Jak ustanovení o smluvní pokutě, tak ustanovení o úrocích z prodlení jsou v tomto ohledu dispozitivního charakteru, tudíž si smluvní strany mohou ujednat úpravu odchýlnou od této úpravy a například si dohodnout, že úroky z prodlení, resp. smluvní pokuta, nebudou vylučovat náhradu škody, a to ani v částce, která nepřesahuje jejich výši. V základní zákonné úpravě je však vztah smluvní pokuty a úroků z prodlení k náhradě škody rozdílný.

V souvislosti s druhým způsobem utvrzení dluhu, tedy s institutem uznání dluhu, je spojen další rozdíl mezi smluvní pokutou a náhradou škody. Zatímco úhrada úroků (a tedy i úroků z prodlení) se dle § 2054 o. z. považuje za uznání dluhu z částky, ze které se úroky hradí, občanský zákoník s úhradou smluvní pokuty takovéto právní následky nespojuje.

Základní rozdíl mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení, tedy skutečnost, že úroky z prodlení jsou na rozdíl od smluvní pokuty příslušenství, se projeví i ve vztahu k případnému zajištění pohledávky zástavním právem, případně podzástavním právem. Toto je výslovně stanoveno v § 1313 o. z., který uvádí, že zástavní právo zajišťuje dluh a jeho příslušenství, smluvní pokutu pak pouze v případě, je-li to zvlášť ujednáno. Úroky z prodlení jsou tak bez dalšího zajištěny zástavním právem, zatímco v případě, že smluvní strany chtějí smluvní pokutu zajistit zástavním právem, musí si toto sjednat.

---

²⁵³ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1083.

10.2. Souběh smluvní pokuty a úroků z prodlení

V předcházející části byly stručně naznačeny základní rozdíly mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení. I přes tyto rozdíly se jeví smluvní pokuta a úroky z prodlení jako obdobné instituty. Nabízí se tedy otázka, zda je možné, aby si smluvní strany sjednaly smluvní pokutu za porušení povinnosti, které je již sankcionováno úroky z prodlení, a zda oprávněný může po povinném požadovat zaplacení smluvní pokuty a současně i úroků z prodlení. Občanský zákoník, stejně jako starý občanský zákoník či obchodní zákoník odpověď na tuto otázku nepřináší. Musíme tedy v tomto, stejně jako v mnohých dalších otázkách spojených s problematikou smluvní pokuty, vycházet z judikatury Nejvyššího soudu ČR.

Nejvyšší soud ČR při posouzení této otázky klade důraz zejména na rozdíl povahu těchto dvou institutů. Ve svém rozsudku ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 689/2008 Nejvyšší soud ČR mimo jiné uvedl: „z uvedených rozdílů právní úpravy smluvní pokuty a úroku z prodlení, dále z toho, že občanský zákoník neobsahuje žádnou právní úpravu o souběhu těchto majetkových sankcí a konečně i z toho, že jde o dva různé právní instituty, vyplývá, že sjednají-li si účastníci závazkového vztahu pro případ prodlení se splněním peněžitého závazku, např. zaplacení půjčky, smluvní pokutu, je dlužník povinen v případě prodlení se splněním uvedeného závazku zaplatit věřiteli sjednanou smluvní pokutu a vedle toho i úrok z prodlení podle § 517 odst. 2 obč. zák.; ujednání, které výši smluvní pokuty činí závislou též na době, po kterou trvá porušení smluvní povinnosti (např. procentní částkou za každý měsíc prodlení), není neplatné.“ Ke stejnému závěru došel Nejvyšší soud ČR i v celé řadě dalších rozhodnutí.²⁵⁴ Ve světle shora uvedených závěrů Nejvyššího soudu ČR, které jsou použitelné i za účinnosti nové právní úpravy, lze uzavřít, že věřitel může po dlužníkovi požadovat jak smluvní pokutu, tak úroky z prodlení, samozřejmě za předpokladu, že si smluvní strany ve smlouvě neujednají něco jiného.

K souběhu smluvní pokuty a úroků z prodlení je závěrem třeba poznamenat, že přestože jejich souběh není vyloučen, smluvní strany by při jeho sjednání měly postupovat vždy obezřetně a s ohledem na konkrétní situaci, neboť soudy při posouzení přiměřenosti smluvní pokuty vždy mimo jiné zkoumají i to, zda smluvní

---

²⁵⁴ Např. rozsudky Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98 a ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. 33 Odo 657/2005.

pokuta a její výše není nepřiměřená v souvislosti s výší sjednaných úroků z prodlení.²⁵⁵

Závěrem je na místě poznamenat, že v případě pozdního plnění s peněžitým dluhem možnost požadovat jak smluvní pokutu, tak úroky z prodlení, připouští i německá právní úprava.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 3. 2002, sp. zn. 33 Odo 47/2002.

²⁵⁶ BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2003, s. 1376.

11.Smluvní pokuta a náhrada škody

S blízkou spojitostí mezi institutem smluvní pokuty a náhrady škody bylo možné se setkat již v předcházejících právních předpisech, a to zejména v ABGB, kde byla smluvní pokuta v § 1336 řazena do části pojednávající o náhradě škody (více k této problematice v kapitole 3.1.). Postupně se nazírání na smluvní pokutu sice změnilo a byla považována za jeden ze způsobů zajištění závazku (prvně je smluvní pokuta považována za způsob zajištění závazku ve středním občanském zákoníku) a následně za jeden ze způsobů utvrzení závazku, ale i přesto zde stále zůstává blízká spojitost těchto dvou institutů.

Úzká spojitost náhrady škody a smluvní pokuty je vidět nejenom v historickém kontextu, ale i v současné právní úpravě, kdy dodnes je smluvní pokuta v občanském zákoníku považována za paušalizovanou náhradu škody²⁵⁷. Zásadním rozdílem mezi smluvní pokutou a náhradou škody je jejich funkce. Zatímco náhrada škody plní zejména funkci reparační, smluvní pokuta kromě funkce reparační plní i funkci preventivní či sankční. Podobnost těchto dvou institutů je dále vidět v otázce zavinění. Podle občanského zákoníku má jak odpovědnost za smluvní pokutu, tak za náhradu škody vzniklou porušením smluvní povinnosti objektivní charakter, a dlužník je tedy v případě, že není ujednáno mezi stranami něco jiného, povinen zaplatit smluvní pokutu, resp. náhradu škody, i v případě, že porušení povinnosti nezavinil. Na rozdíl od smluvní pokuty, která je postavena na absolutním objektivním principu²⁵⁸, se však v případě náhrady škody uplatní tzv. liberační důvody, kterými dle § 2913 odst. 2 o. z. jsou mimořádné nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky vzniklé nezávisle na vůli povinného.

Vztah těchto dvou institutů vystupuje do popředí zejména ve dvou případech. Jedná se jednak o již zmíněnou zákonnou konstrukci smluvní pokuty jako paušalizované škody, která má za následek, že v případě, že je sjednána smluvní pokuta a smluvní strany si nesjednají něco jiného, věřitel ze smluvní pokuty již nemůže požadovat náhradu škody, která mu vznikla porušením smluvní pokutou utvrzené povinnosti. Vzhledem k této zákonné konstrukci musí smluvní strany a zejména pak věřitel velmi pečlivě při sjednání výše smluvní pokuty zhodnotit a určit, jak velká škoda by mohla porušením smluvní pokutou utvrzované

---

²⁵⁷ § 2050 o. z. uvádí „*Je-li ujednána smluvní pokuta, nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje.*“.

²⁵⁸ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek V.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 589.

povinnosti vzniknout. Vzhledem k tomu, že ne vždy lze dopředu presumovat všechny potenciální škody, které mohou vzniknout, tato konstrukce se z pohledu věřitele nejeví jako příliš vhodná. Ustanovení upravující smluvní pokutu jako paušalizovanou náhradu škody je však ustanovením dispozitivním a smluvní strany si mohou vztah mezi smluvní pokutou a náhradou škody upravit odchylně od zákonné právní úpravy.

Smluvní strany nejčastěji přistupují ke dvěma modifikacím této zákonné úpravy. Jedná se buď o úplný, nebo částečný souběh smluvní pokuty a náhrady škody. V případě úplného souběhu smluvní pokuty a náhrady škody věřiteli porušením smluvní pokuty vzniká právo jak na zaplacení smluvní pokuty, tak na případnou náhradu škody. Při takto modifikovaném vztahu smluvní pokuty a náhrady škody u smluvní pokuty ustupuje do pozadí funkce reparační, neboť tuto funkci přejímá případná náhrada škody, o to víc vystupuje do popředí funkce sankční.²⁵⁹ V tomto ohledu je třeba upozornit na skutečnost, že při takto koncipované smluvní pokutě bude soud její přiměřenosti posuzovat přísněji než v případě zákonné úpravy. Další možnost modifikace, ke které smluvní strany často přistupují a která znamená určitý kompromis mezi shora uvedenými možnostmi, je tzv. částečný souběh, při němž si smluvní strany ujednají, že smluvní pokuta nevyklučuje právo na náhradu škody v částce, kterou výše škody přesahuje výši smluvní pokuty. V tomto případě tedy bude mít věřitel nad rámec práva na zaplacení smluvní pokuty i právo na zaplacení náhrady škody v částce, která přesahuje výši smluvní pokuty; takováto varianta se jeví jako nejspravedlivější.

Druhým případem, kdy občanský zákoník dává do vzájemné souvislosti tyto dva instituty, je limitace částky, pod níž nemůže soud dle § 2051 v případě užití moderačního oprávnění snížit přiznanou smluvní pokutu. Tuto minimální částku představuje výše škody, která porušením smluvní pokutou utvrzované povinnosti vznikla do doby rozhodnutí soudu. V tomto případě se limitace vztahuje pouze na škodu, která vznikla do okamžiku rozhodnutí soudu. Co se týče později vzniklé škody, přichází na řadu pravidlo, které je uvedeno v § 2051 o. z., a věřitel je oprávněn požadovat později vzniklou škodu až do výše sjednané smluvní pokuty. Nabízí se otázka, zda v případě, že si smluvní strany odlišně od zákonné úpravy sjednaly možnost souběhu smluvní pokuty a náhrady škody, je věřitel v případě škody vzniklé po rozhodnutí soudu také limitován výši sjednané smluvní pokuty,

---

²⁵⁹ PATĚK, D. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 60.

či zda může požadovat i náhradu škody přesahující výši sjednané smluvní pokuty. Z důvodů uvedených v kapitole 6.4. se autorka přiklání se k druhé variantě, tedy že v případě, že byla smluvní pokuta sjednána vedle náhrady škody, se tato limitace pro škodu vzniklou po rozhodnutí o smluvní pokutě neuplatní. Závěrem je třeba upozornit na skutečnost, že shora uvedené limitační následky smluvní pokuty ve vztahu k náhradě škody se v souladu s § 2898 o. z. nevztahují na náhradu újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech, anebo způsobené úmyslně či z hrubé nedbalosti.²⁶⁰ Při pohledu na tyto dva instituty a jejich vztah z praktického hlediska je pro věřitele nejvýhodnější varianta sjednat si smluvní pokutu s tím, že právo na smluvní pokutu nevylučuje právo na náhradu škody v plné výši. Co se týče pohledu dlužníka, je pro něj samozřejmě výhodnější, když má věřitel právo buď pouze na náhradu škody nebo pouze na smluvní pokutu. Otázkou však je, zda je výhodnější a případně pro koho, sjednat si smluvní pokutu či náhradu škody za předpokladu, že smluvní pokuta vylučuje právo na náhradu škody způsobené porušením smluvní pokutou utvrzené povinnosti. V tomto případě je vždy třeba vycházet z toho, v jaké výši je smluvní pokuta sjednaná, zda tato výše je vyšší či nižší než předpokládaná škoda, a zejména, jak vysoká je pravděpodobnost, že škoda porušením povinnosti skutečně vznikne. Obě tyto skutečnosti však smluvní stranám při sjednávání smlouvy nejsou známy, smluvní strany se tak mohou řídit pouze svými předpoklady, případně zkušenostmi. Obecně však lze říct, že pro věřitele je zpravidla výhodnější sjednat si smluvní pokutu (tedy za předpokladu, že smluvní pokuta není ve vztahu k předpokládané škodě výrazně podhodnocena), neboť pro právo na smluvní pokutu není podstatné, zda porušením utvrzené povinnosti skutečně vznikla škoda, v jaké výši vznikla a zda tuto škodu skutečně způsobil dlužník (samozřejmě za předpokladu, že si v tomto směru smluvní strany nemodifikují zákonnou úpravu). V případě vymáhání by navíc bylo na věřiteli, aby tyto skutečnosti prokazoval. Vymáhání smluvní pokuty je tak mnohem snazší, neboť věřitel musí pouze prokázat, že dlužník porušil smluvní pokutou utvrzenou povinnost, a případně se zabývat přiměřeností smluvní pokuty. Na druhou stranu pro dlužníka je zpravidla výhodnější, pokud smluvní pokuta sjednána není a uplatní se případně režim náhrady škody.

---

²⁶⁰ ŠILHÁN, Josef. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. BECK, 2015. ISBN 978-80-7400-544-2, s. 267 – 268.

12. Příbuzné instituty – odstupné, závdavek a penále

V občanském zákoníku nalezneme kromě institutů, o nichž pojednávaly předcházející kapitoly, tedy kromě úroků z prodlení a náhrady škody, i další instituty, které se smluvní pokutě v určitých aspektech podobají. Jedná se zejména o odstupné a staronový institut závdavku. O blízkosti těchto institutů svědčí i skutečnost, že § 1896 o. z. o nich mluví jako o tzv. vedlejších doložkách ve smlouvě, z nichž vzniklá práva nesmí být v případě částečného postoupení smlouvy nebo při postoupení smlouvy několika postupníkům zkrácena. Posledním z podobných institutů, kterému se tato práce věnuje, je institut penále.

12.1. Odstupné

Odstupné je řazeno mezi jeden ze způsobů zániku závazku, kdy k zániku závazku dochází zaplacením odstupného. Tento způsob zániku závazku si musí smluvní strany ujednat, neboť s možností zániku závazku zaplacením odstupného přímo ze zákona občanský zákoník nepočítá. Právo na zánik závazku zaplacením odstupného může svědčit oběma nebo pouze jedné ze smluvních stran a může být vázáno na určité podmínky. Podmínkou toho, aby tímto způsobem bylo možné závazek zrušit, je, že smluvní strana, která chce tímto způsobem závazek zrušit, ještě od druhé smluvní strany nepřijala plnění a sama druhé smluvní straně neplnila.

Jak již bylo uvedeno, judikatura Nejvyššího soudu ČR došla za účinnosti starého občanského zákoníku k závěru, že smluvní pokuta sjednaná pro případ odstoupení od smlouvy (tedy v případě, že jedna smluvní strana využije svého práva a odstoupí od smlouvy, je druhá smluvní strana po ní oprávněna požadovat zaplacení smluvní pokuty) je neplatné ujednání, neboť smluvní pokuta může být sjednání pouze pro případ porušení smluvní povinnosti, nikoli pro případ výkonu práva. V této souvislosti souhlasí autorka s názorem Nejvyššího soudu ČR, že smluvní pokuta nemůže být sjednána pro případ výkonu práva, nesouhlasí však se závěrem, že takovéto ujednání je neplatné. V tomto ohledu zastává názor, že takovéto ujednání má být podle obsahu buďto považováno za ujednání o odstupném, případně jako jiné nepojmenované ujednání smluvních stran. Tento názor vyplývá z obecných ustanovení o výkladu a neplatnosti právního jednání,

tedy zejména ze zásady, že právní jednání se posoudí podle svého obsahu²⁶¹ a že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než jako na neplatné²⁶², a je podpořen i závěry uvedenými v komentářové literatuře a důvodové zprávě k občanskému zákoníku.²⁶³

Odstupné má zejména blízko k tzv. terminační smluvní pokutě (smluvní pokuta, jejímž zaplacením zaniká i jí utvrzovaná smluvní povinnost). Stále však jde o dva různé instituty, jelikož odstupné je jedním ze způsobů zániku závazku a smluvní pokuta je jedním ze způsobů utvrzení závazku. Jsou zde však i další rozdíly. Zatímco odstupné je právem, které může dlužník využít a není tak vázáno na porušení povinnosti (i když není vyloučeno, že i zde dojde k porušení povinnosti), smluvní pokuta je povinnost, jež nastupuje až ve chvíli porušení smluvní pokutou utvrzené povinnosti. Dalším zásadním rozdílem je okamžik, kdy k zaplacení odstupného a smluvní pokuty může dojít. K zaplacení odstupného, a tím i zániku závazku, musí vždy dojít, neujednají-li si smluvní strany něco jiného, před tím, než začnou smluvní strany plnit. K zaplacení terminační smluvní pokuty, a tím i zániku smluvní pokutou utvrzované povinnosti, může dojít, jak před započítím plnění, tak i poté, co již bylo plněno. Zaplacení odstupného navíc zásadně vede k zániku celého závazku, zatímco v případě zaplacení terminační smluvní pokuty zpravidla zaniká pouze povinnost, která byla smluvní pokutou utvrzena, čímž zpravidla nedojde k zániku celého závazku.²⁶⁴

Lze tedy uzavřít, že ustanovení o smluvní pokutě, které je sjednáno pro případ odstoupení od smlouvy, bude v některých případech možno vyložit a posuzovat jako ustanovení o odstupném, v jiných případech ho však bude nutné posuzovat jako nepojmenované ustanovení. K tomu, aby bylo soudem posouzeno jako neplatné, by však mělo zřejmě docházet pouze ve výjimečných případech.

---

²⁶¹ § 555 odst. 1 o. z.

²⁶² § 574 o. z.

²⁶³ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1162, důvodová zpráva k občanskému zákoníku strana 476 (dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>).

²⁶⁴ HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1162.

12.2. Závďavek

Závďavek je institutem, který nebyl upraven ve starém občanského zákoníku ani v obchodním zákoníku, což však neznamená, že by šlo o v českém právním řádu neznámý institutu, neboť závďavek²⁶⁵ výslovně upravoval v § 908 a 910 ABGB. Závďavek v občanském zákoníku není řazen ani pod způsoby zajištění dluhu, ani pod způsoby utvrzení dluhu, přestože svým charakterem v některých ohledech odpovídá zajištění i utvrzení dluhu. Co se týče utvrzení dluhu, tak přestože se svou povahou blíží spíše smluvní pokutě, v některých rysech lze vysledovat i podobnost s utvrzením dluhu, neboť platí, že tím, že je dán závďavek, je potvrzeno uzavření smlouvy, tedy vznik závazku (nastupuje vyvratitelná domněnka uzavření smlouvy).²⁶⁶

12.2.1. Právní úprava v ABGB

Za závďavek bylo dle ABGB považováno to, co bylo dáno při uzavření smlouvy na znamení, že smlouva byla uzavřena. V případě sporu, zda to, co bylo dáno při uzavření smlouvy, je závďavek či nikoli, se mělo za to, že se jednalo o závďavek, a druhá strana musela prokázat opak. Závďavek tedy sloužil jako důkaz uzavření smlouvy a zároveň k zajištění splnění smlouvy. Věřitel si ponechal závďavek až do doby, kdy dlužník splnil svůj závazek ze smlouvy. Pokud závazek nebyl splněn, propadl závďavek zpravidla věřiteli. Předmětem závďavku byly zejména, nikoli však výlučně, peněžité prostředky. Závďavek ovšem mohl být dán i v jiné, penězi ocenitelné, formě. Závďavek se straně, která jej dala, vracel v případě, že byl splněn závazek ze smlouvy, případně pokud nebyl splněn bez viny této strany.²⁶⁷ Pokud závazek nebyl splněn z viny toho, kdo závazek dal, a druhá strana byla bez viny, tak si druhá strana mohla vybrat, zda si daný závďavek ponechá, nebo bude požadovat splnění smlouvy, případně náhradu škody. Pokud nebyla smlouva splněna vinou toho, kdo závďavek obdržel, mohla druhá strana vybrat, zda požadovat zaplacení dvojnásobku závďavku nebo požadovat splnění smlouvy, případně náhradu škody. V případě, že byl dán závďavek a byla-li dána i možnost od smlouvy odstoupit, aniž by smlouva upravovala právo na odstupné,

---

²⁶⁵ Můžete se setkat i s latinským názvem *arrha*.

²⁶⁶ TINTĚRA, T., *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha : Leges, 2013, s. 163.

²⁶⁷ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. 1.-3. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 100-101.

byl závdavek považován za odstoupné, přičemž při odstoupení ten, kdo závdavek dal, jej pozbyl a ten, kdo jej obdržel, byl povinen druhé smluvní straně vrátit dvojnásobek obdrženého závdavku.

12.2.2. Právní úprava v občanském zákoníku

Občanský zákoník upravuje závdavek v § 1808 a 1809, tedy v části věnující se obsahu závazků. Obsahem závdavku je stejně jako dle právní úpravy obsažené v ABGB plnění, kterým se stvrzuje uzavření smlouvy a které současně plní zajišťovací funkci. Na rozdíl od dřívější úpravy, podle které byl závdavek dán při uzavírání smlouvy, občanský zákoník vyžaduje, aby byl odevzdán nejpozději při uzavření smlouvy. Občanský zákoník tedy výslovně počítá i se situací, kdy za závdavek bude považováno i plnění, které je jednou smluvní stranou dáno druhé smluvní straně nějakou dobu před uzavřením smlouvy.

Závdavek má tři základní funkce, a to důkazní, zajišťovací a sankční. Předně tedy závdavek posiluje důkazní pozici věřitele, když zakládá vyvratitelnou domněnku uzavření smlouvy. V případě sporu je tedy na té smluvní straně, která tvrdí, že smlouva nebyla uzavřena (tedy zpravidla na dlužníkovi), aby prokázala, že smlouva skutečně uzavřena nebyla. Druhou funkcí závdavku je zajišťovací funkce. Tím, že smluvní strana závdavek dala, se vzhledem k nepříznivým důsledkům nedodržení smlouvy zvyšuje pravděpodobnost, že tato smluvní strana smlouvu splní. Poslední funkce – funkce sankční – s předcházející úzce souvisí. V tomto ohledu plní závdavek obdobnou funkci jako smluvní pokuta. Sankcí v případě nesplnění smlouvy je v tomto případě buďto „propadnutí“ závdavku druhé smluvní straně (v případě, že smlouvu nesplnila strana, která závdavek dala) nebo vydání dvojnásobku toho, co činil závdavek (v případě, že smlouvu nesplnila strana, která závdavek obdržela). Tato funkce se ještě prohloubí, daly-li si smluvní strany závdavek vzájemně, neboť v tomto případě smluvní strana, která smlouvu nesplní, nejenom, že musí druhé smluvní straně zaplatit dvojnásobek poskytnutého závdavku, ale zároveň závdavek, který ona dala druhé smluvní straně, si druhá strana ponechá.²⁶⁸

Pokud není smlouva splněna z příčiny na straně toho, kdo závdavek dal, a zároveň nedošlo k odstoupení od smlouvy, může si tento vybrat, zda si ponechá

---

²⁶⁸ TINTĚRA. T. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha : Leges, 2013, s. 163 – 165.

obdržený závdavek (případně i dvojnásobek závdavku, který ona dala druhé smluvní straně), nebo bude požadovat splnění smlouvy, případně pokud splnění není možné, tak náhradu škody. Není-li smlouva splněna z příčiny na straně toho, kdo obdržel závdavek, a současně nedojde k odstoupení od smlouvy, má druhá strana právo požadovat alternativně buď vydání dvojnásobku závdavku (a případně současně i ponechání si obdrženého závdavku), nebo splnění smlouvy, případně náhradu škody.

Přestože to ze zákonného znění výslovně patrné není, platí, že v případě řádného splnění smlouvy, je třeba závdavek vrátit, popř. započíst na smluvní splnění. Právo na ponechání si závdavku, případně na vydání dvojnásobku závdavku, vzniká neporušující smluvní straně v případě, že z příčiny ležící na druhé smluvní straně nedojde ke splnění smlouvy. Neboť občanský zákoník hovoří o „*příčině na straně*“ a nikoli o zavinění, lze dovodit, že se jedná o objektivní odpovědnost spojenou s možností liberace v případě vyšší moci.²⁶⁹

Na rozdíl od právní úpravy v ABGB současná právní úprava nezakotvuje vyvratitelnou domněnku, je-li plněno při uzavření smlouvy (resp. nejpozději při jejím uzavření), je toto považováno za závdavek. Naopak platí dle § 1807 o. z. vyvratitelná domněnka, že co dala jedna smluvní strana druhé před uzavřením smlouvy je záloha. Z tohoto důvodu je nutné, aby si smluvní strany závdavek ujednaly, nebo aby z plnění bylo jasné, že toto plnění je závdavkem, nikoli zálohou.²⁷⁰

O vztahu smluvní pokuty a závdavku platí, že je možné si sjednat tyto dva instituty kumulativně. V tomto ohledu je však třeba upozornit, že při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty se bude hledět i na skutečnost, že byla sjednání kumulativně se závdavkem (stejně jako v případě kumulativního sjednání smluvní pokuty a úroků z prodlení). Shodný vztah jako smluvní pokuta má závdavek k vzniklé škodě a náhradě škody. Shodně není právo na závdavek vázáno na skutečnost, že skutečně vznikla škoda. Co se týče práva na náhradu škody, jak již bylo shora uvedeno, závdavek vylučuje právo na náhradu škody.

Byl-li smluven závdavek a zároveň bylo ujednáno právo na odstoupení od smlouvy bez toho, aby bylo sjednáno odstupné, považuje se dle § 1809 o. z. stejně jako v ABGB závdavek za odstupné. Odstoupí-li od smlouvy smluvní strana, která

---

²⁶⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 174.

²⁷⁰ TINTĚRA, T. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku.* Praha : Leges, 2013, s. 164.

závdavek dala, ztrácí odstoupením právo na jeho vrácení. Pokud odstoupí smluvní strana, která závdavek obdržela, je povinna vydat druhé smluvní straně dvojnásobek toho, co obdržela. Tato úprava je logickým navázáním na předcházející paragraf, neboť ke splnění smlouvy nedošlo z důvodu na jedné nebo druhé smluvní straně. Výhoda spočívající ve volbě mezi závdavkem a splněním, případně náhradou škody, se v případě odstoupení neaplikuje.

Závěrem je třeba uvést, že právní úprava závdavku zakotvená v občanském zákoníku je dispozitivní, tudíž nic nebrání smluvní stranám sjednat si odchylnou úpravu.

12.2.3. Zahraniční právní úprava

I v zahraniční právní úpravě je zakotven institut podobný závdavku. Závdavek se ve velmi podobné podobě objevuje v německé právní úpravě jako tzv. *Draufgabe* upravený v § 336 a násl. BGB. Za *Draufgabe* je považována částka, která je dána smluvní stranou při uzavírání smlouvy a která slouží jako důkaz jejího uzavření. V případě, že smluvní strana, která *Draufgabe* dala, nesplní svůj závazek, je smluvní strana, která *Draufgabe* obdržela, oprávněna si *Draufgabe* započíst na dlužné plnění. V případě, že je dán *Draufgabe* druhou smluvní stranou, je povinna smluvní strana, která *Draufgabe* obdržela a která současně nesplnila svůj závazek, tento vrátit. V případě, že je smlouva zrušena, je opět povinna smluvní strana, která jej obdržela, jej vrátit. Není-li splnění závazku možné z důvodu na straně té smluvní strany, která *Draufgabe* dala, případně je tato smluvní strana zodpovědná za zrušení smlouvy, smluvní strana, která *Draufgabe* obdržela, si jej může ponechat. Pokud však smluvní strana, která *Draufgabe* obdržela, požaduje náhradu škody, je *Draufgabe* započtena vůči tomuto nároku, případně musí být vrácena v okamžiku, kdy je náhrada škody zaplácena.²⁷¹

V anglické právní úpravě se nachází podobný institut v podobě tzv. *depositu*. *Deposit* však nemá se závdavkem zcela totožný charakter, neboť nemá funkci důkazní, ale pouze funkci zajišťovací a sankční (částečně má i znaky kauce nebo

---

²⁷¹ BRUDERMÜLLER, Gerd. *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschliesslich Rom I-, Rom II- und Rom III-Verordnungen sowie Haager Unterhaltsprotokoll und EU-Erbrechtsverordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz. 77.*, neubearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2018. s. 569

jistoty). Jedná se o finanční částku, která je dána jako zajištění, že závazek bude řádně splněn. Na rozdíl od smluvní pokuty, případně předpokládané výše škody je *deposit* druhé smluvní straně uhrazen před tím, než k porušení povinnosti došlo, a nikoliv až poté.²⁷² *Penalty doctrine* se v případě *depositu* neuplatní, tudíž oprávněný si může ponechat *deposit* i ve výši, která přesahuje výši skutečné škody. Výjimkou jsou případy, kdy je výše *depositu* vzhledem ke konkrétním podmínkám případu neadekvátní a nepřiměřená. Výhodnost *depositu* dále spočívá ve skutečnosti, že na rozdíl od *liquidated damages* je oprávněný v případě, že mu nesplněním závazku vznikla škoda, která přesahuje výši *depositu*, oprávněn požadovat zaplacení přesahující částky z titulu náhrady škody.²⁷³ Zvláštní případ pak představuje *deposit*, který je dán v rámci koupě pozemku, v tomto případě je zavedenou a soudem akceptovatelnou maximální možnou výší *deposit* ve výši 10 % z kupní ceny.²⁷⁴

Deposit však nezůstane straně, která jej obdržela, vždy když nedojde ke splnění závazku. Z logiky věci vyplývá, že je tato strana povinna *deposit* druhé straně vrátit v případě, že závazek nebyl splněn její vlastní vinou.²⁷⁵ Ze shora uvedeného vyplývá, že u tohoto institutu lze najít prvky, které jsou podobné s prvky závdavku (přestože nelze tyto dva instituty považovat za totožné), přičemž *deposit* lze v porovnání s ostatními anglickými instituty, které jsou mezi smluvními stranami sjednány pro případ porušení smluvní povinnosti (*penalty*, *liquidated damages*), považovat za nejliberálnější, ačkoli se v porovnání se smluvní pokutou, případně závdavkem, v českém právním řádu se stále jedná o institut, jehož použití je v rámci smluvní volnosti stran značně limitováno.

12.3. Penále

V souvislosti s problematikou smluvní pokuty nelze zapomenout ani na penále. Pojmem penále je v občanském zákoníku označen institut, který má svým charakterem ke smluvní pokutě velmi blízko, neboť se jedná o pokutu stanovenou pro případ porušení povinnosti stanovené právním předpisem. Na penále se dle §

---

²⁷² TREITEL, G. H. *The law of contract*. 10th ed. London: Sweet & Maxwell, 1999. ISBN 042163460X., s. 937-938.

²⁷³ ANDREWS, Neil. *Contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. s. 600.

²⁷⁴ TREITEL, G. H. *The law of contract*. 10th ed. London: Sweet & Maxwell, 1999. ISBN 042163460X., s. 938.

²⁷⁵ ANDREWS, Neil. *Contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. s. 613.

2052 o. z. použijí ustanovení o smluvní pokutě, tudíž o penále bude, až na výjimky způsobené rozdílným způsobem vzniku a případně výjimky uvedené v zákoně u jednotlivých případů penále, platit to samé, co platí o smluvní pokutě. V tomto ohledu občanský zákoník navazuje na starý občanský zákoník, který dle § 522 považoval penále taktéž za pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem, přičemž i v tomto případě se na penále použila ustanovení o smluvní pokutě.

Typický příklad penále je obsažen v právní úpravě smlouvy o zájezdu. Zde platí, že v případě zrušení zájezdu pořadatelem ve lhůtě kratší než 20 dnů před jeho zahájením je pořadatel povinen uhradit zákazníkovi penále ve výši 10 % z ceny zájezdu. V tomto ohledu stojí za zmínku, že se zde neuplatní zásada, že smluvní pokuta je paušalizovanou náhradou škody, neboť § 2535 výslovně uvádí, že právo zákazníka na náhradu škody není penálem dotčeno. Druhý rozdíl oproti smluvní pokutě v tomto případě je přítomen v konstrukci, podle které se pořadatel zproští povinnosti hradit penále v případě, že zájezd byl zrušen v souladu s § 2528 odst. 1²⁷⁶ nebo v případě vyšší moci, nejedná se tedy o absolutně objektivní odpovědnost, tak jako v případě smluvní pokuty.

Penále dále představuje i pokuta z prodlení dle § 13 odst. 1 zákona č. 67/2013 Sb., v platném a účinném znění, stanovená pro případ prodlení s nepeněžitým plněním spojeným s užíváním bytů a nebytových prostorů v domě s byty. Toto penále nesmí přesáhnout 50,- Kč za každý den prodlení a povinný ho není povinen platit v případě, že by splnění povinností ve stanovené lhůtě nebylo spravedlivé požadovat nebo k nesplnění lhůty došlo zaviněním druhé strany. Dalším příkladem penále pak může být přírůžka k jízdnému stanovená přepravním řádem.²⁷⁷

---

²⁷⁶ Uskutečnění zájezdu je podmíněno minimálním počtem zákazníků, kterého se nepodařilo dosáhnout.

²⁷⁷ ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 432.

13. Závěr

Cílem této práce bylo detailně zanalyzovat problematiku smluvní pokuty, a to zejména ve světle judikatury Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR. Tato judikatura byla použita zejména v kapitole týkající se smluvní pokutou utvrzované povinnosti a v největší míře pak v šesté kapitole týkající se výše smluvní pokuty a její moderace. V tomto ohledu jsem se jako autorka v průběhu zpracování práce utvrdila v závěru, že v případě smluvní pokuty je pro její správné použití znalost aktuální judikatury nezbytná.

Práce je rozdělena do 13 kapitol (včetně úvodu a závěru). V úvodu se věnuji historicko-teoretickým aspektům smluvní pokuty, jako je pojem smluvní pokuty (druhá kapitola), historický vývoj její právní úpravy na území České republiky (třetí kapitola) a funkce smluvní pokuty (čtvrtá kapitola). Následující kapitoly jsou praktičtěji zaměřeny. První z těchto kapitol se zaměřuje na platné a dostatečně konkrétní sjednání smluvní pokuty, následuje kapitola zabývající se pro mě jednou z nejzajímavějších otázek týkající se smluvní pokuty, a to je její výší a moderací (šestá kapitola). Vzhledem ke skutečnosti, že obecná úprava smluvní pokuty se neuplatní ve všech právních vztazích, nebylo možné v rámci této práce opomenout ani speciální právní úpravu smluvní pokuty, přičemž v této části práce klade důraz zejména na smluvní pokutu sjednanou ve smlouvách se spotřebitelem. Další kapitoly se věnují procesním aspektům smluvní pokuty a jejímu vztahu k dalším institutům občanského práva, které mají blízký vztah ke smluvní pokutě. Práce se v tomto ohledu zaměřuje zejména na vztah smluvní pokuty a úroků z prodlení. V průběhu celé práce je na jednotlivé otázky spojené se smluvní pokutou nahlíženo i ve vztahu k zahraniční právní úpravě.

Během zpracování této práce se potvrdil můj názor, že smluvní pokutu jako jedno z nejčastějších vedlejších ujednání, které se ve smlouvách objevuje, je třeba považovat za projev smluvní volnosti smluvních stran, u níž zejména česká právní úprava umožňuje sjednat si smluvní pokutu v mnoha různých modifikacích, které by měly vždy odpovídat konkrétnímu případu, v rámci něhož si smluvní strany smluvní pokutu sjednávají.

Právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku hodnotím pozitivně, jako právní úpravu, která navazuje na právní úpravu obsaženou v předcházejících soukromoprávních kodexech a která do této problematiky přináší tři zásadní změny, a to zejména možnost moderačního oprávnění soudu ve všech soukromoprávních

vztazích, dále pak rozšíření objektivní odpovědnosti za smluvní pokutu na všechny soukromoprávní vztahy (v minulosti oboje platilo pouze pro právní vztahy upravené obchodním zákoníkem) a v neposlední řadě upuštění od obligatorní písemné formy jejího sjednání. Všechny shora uvedené změny považuji za posun správným směrem. Ke změně dochází také v jejím systematickém zařazení, nově je smluvní pokuta pojímána jako institut sloužící k utvrzení dluhu, a nikoli k zajištění dluhu. Tato změna (pokud odhlédneme od skutečnosti, že zákonodárce bohužel v občanském zákoníku terminologické změny zcela nerespektuje, když například v § 2051 uvádí zajišťovaná namísto utvrzovaná povinnost, případně používá někdy pojem zajišťovaný dluh a jindy zajišťovaná pohledávka) nepřináší výrazné komplikace.

Na druhou stranu, přestože na první pohled právní úprava smluvní pokuty obsažená v občanském zákoníku působí docela jasně, jak bylo v této práci detailně rozebráno, její aplikace přináší celou řadu úskalí, na které by si smluvní strany měly dát při jejím sjednání, případně následně při jejím vymáhání, pozor. Zejména se jedná o otázku, zda je možné si sjednat povinnost zaplacení částky v případě výkonu práva (schválně nepoužívám pojem smluvní pokuta, neboť jak bylo v této práci uvedeno, není sporu o tom, že si smluvní pokutu pro případ výkonu práva nelze sjednat, na druhou stranu dle mého názoru nelze striktně odmítnout možnost sjednání si inominátního ujednání, který by měl tento obsah). Další je otázka, zda je možné považovat za platně sjednanou takovou smluvní pokutu, kterou je sankcionováno porušení smluvních povinností bez bližší specifikace těchto povinností, a v neposlední řadě, jak přistupovat k exekučním titulům, které ukládají povinnost zaplatit smluvní pokutu „*do zaplacení*“.

Tyto otázky by měla pomáhat zodpovídat judikatura Nejvyššího soudu ČR či Ústavního soudu ČR, na kterou je tato práce zaměřena. Bohužel ne vždy se v rozhodovací praxi soudů jedná o jednoznačnou odpověď na zmíněné otázky, neboť se lze setkat s tím, že judikatura jednotlivých soudů není konstantní. Je třeba také přihlídnout k vývoji judikatury, kdy v mnoha otázkách dochází v současné době judikatura k jiným závěrům, než ke kterým docházela před několika lety (např. otázka exekučních titulů „*do zaplacení*“ nebo možnost moderace započtené smluvní pokuty). Při zodpovídání otázek týkajících se smluvní pokuty je třeba vždy přihlížet k základním zásadám, na kterých stojí celý občanský zákoník, tedy zejména na v této práci opakovaně zmiňované zásadě smluvní volnosti stran a na zásadu, že na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na

neplatné, a v tomto kontextu na ně odpovídat. Vždy je však třeba brát do úvahy kogentní normy a korektiv dobrých mravů a přiměřenosti ve vztahu k výši smluvní pokuty.

Co se týče naznačených zahraničních úprav, je zřejmé, že česká právní úprava patří k těm liberálnějším, v níž smluvní pokuta může mít i podobu s potlačenou reparační funkcí, u které naopak do popředí vystupuje funkce sankční. Tuto možnost hodnotím pozitivně, neboť se domnívám, že ke smluvní pokutě nelze přistupovat pouze jako k předem dohodnuté výši škody (tak jak to dělá například anglická právní úprava), ale je třeba dát smluvním stranám možnost vzít v potaz i sankční prvek tohoto institutu. Pokud bych se zaměřila na aspekty smluvní pokuty v jednotlivých zahraničních úpravách, jako zajímavá se jeví koncepce moderace smluvní pokuty ve Francii, která umožňuje, aby moderaci výše smluvní pokuty navrhl jakýkoli z účastníků (tedy na rozdíl od české právní úpravy moderaci může navrhnout i věřitel) a dále pak umožňuje, aby soud nepřiměřenou výši smluvní pokuty i zvýšil.

Jak jsem již uváděla, právní úpravu smluvní pokutu hodnotím pozitivně, a to zejména ve vztahu k tomu, že umožňuje její variabilní použití a umožňuje smluvním stranám si sjednat smluvní pokutu odlišně od zákonné právní úpravy tak, aby vždy odpovídala konkrétnímu smluvnímu vztahu a právům a povinnostem jednotlivých smluvních stran. Pozitivně hodnotím i skutečnost, že až na zákon o spotřebitelském úvěru není v české právní úpravě zakotvena maximální výše smluvní pokuty, neboť souhlasím s názorem, že jednotlivé právní vztahy jsou natolik jedinečné a je zde tolik skutečností, které mohou ovlivnit přiměřenost smluvní pokuty, že nelze stanovit jednu maximální výši, spravedlivou pro všechny představitelné právní vztahy. Toto liberální a ve vztahu k výši smluvní pokuty i do jisté míry neurčité pojetí smluvní pokuty však klade zvýšený důraz na kontrolu smluvní pokuty a její výše ze strany soudů, které by vždy měly posoudit jednotlivý konkrétní případ a rozhodnout, zda je v tomto případě smluvní pokuta a její výše přiměřená, případně v souladu s dobrými mravy, či nikoli. V této souvislosti za správný krok taktéž považuji rozšíření moderačního oprávnění soudu i na jiné než obchodně právní vztahy.

Na úplný závěr dodávám, že dle mého názoru bude smluvní pokuta i nadále oblíbeným a časným vedlejším smluvním ujednáním, které se bude vyskytovat ve velkém množství smluv.

Cizojazyčné resume

Submitted rigorous thesis deals with contractual penalty. Contractual penalty in one way of corroboration of a debt (second one is acknowledgement of a debt).

This thesis is focusing on the jurisprudence of the Supreme Court and the Constitutional Court, knowledge of which is necessary for proper use of contractual penalty. This jurisprudence has been used mainly in subchapter relating to contractual obligations that is corroborated by contractual penalty, and most importantly is in the sixth chapter concerning the amount of the penalty and its moderation. Contractual penalty should be considered as one of the most common ancillary stipulations in the contract.

The rigorous thesis is divided into 13 chapters. Beginning is dedicated to the historical and theoretical aspects of contractual penalty, such as the concept of contractual penalty (the second chapter), the historical development of the legislation in the Czech Republic (the third chapter) and use a contractual penalty (fourth chapter). The following chapters are practically focused, when the first of these focuses on a valid and sufficiently specific negotiation of contractual penalty, followed by a chapter dealing with for me one of the most interesting issues regarding the contractual penalty - its amount and moderation (chapter six). Another chapter deals with special legal regulation of the contractual penalty focusing on the contractual penalty negotiated in the contracts with the consumer. Next chapters deal with the procedural aspects of the contractual penalty and its relation to other civil law institutes that are closely related to the contractual penalty, in particular relation to default interest.

For this rigorous thesis is also important change in the Czech legal regulation of private law. Legal regulation contained in Civil Code follows the regulation laid down in the previous private codes with three substantial changes. Most important ones are the possibility of moderation of the court in all private-law relationships (previously was possible to moderate the contractual penalty only in commercial-law relations) and objective responsibility for breach of contractual obligations. Civil Code newly dropped from the written form of contractual penalty. The change also occurs in its systematic classification, when the contractual penalty is newly conceived as a corroboration of a debt and not as a security of a debt.

I have come to the conclusion that the Czech legal regulation of contractual penalty is one of the most liberal because it makes possible to negotiate a contractual penalty in many different modifications, which should always correspond to the particular case in which the contracting parties negotiate the contractual penalty. If we were to focus on individual aspects of the contractual penalty in particular foreign legal regulation, the concept of moderation of a contractual penalty in France, which makes it possible to moderate the amount of the contractual penalty proposed by any of the party, seems to be interesting,

Although at first sight the legal regulation of the contractual penalty contained in the Civil Code is quite clear, as has been discussed in detail in this thesis, its application brings a number of pitfalls to which the parties should be careful when negotiating it or subsequently enforcing it. In particular, it is a question of whether it is possible to arrange for a person entitled from a contractual penalty or a required from contractual penalty to be a person different from the parties of obligation corroborate by a contractual penalty. Next question is whether it is possible to negotiate the obligation to pay a contractual penalty in case of exercise of the right. Another one is whether a contractual penalty which is sanctioned breach of contractual obligations without further specification of those obligations can be regarded valid and, last but not least, how to approach the writ of execution imposing the obligation to pay the contractual penalty "*until payment*".

These questions should help us to answer the jurisprudence of the Supreme Court of the Czech Republic or the Constitutional Court of the Czech Republic to which this work is focused. Unfortunately, we cannot always find an unequivocal answer to these questions in jurisprudence, as we can see that the jurisprudence of particular courts is not constant, or the jurisprudence of the Supreme Court of the Czech Republic differs from its conclusions from the jurisprudence of the Constitutional Court of the Czech Republic. Account must also be taken of the development of jurisprudence, as current jurisprudence in many cases leads to conclusions other than a few years ago (for example, the issue of writ of execution "*until payment*" or the possibility of moderating the contractual penalty). When answering questions about a contractual penalty, it is always necessary to take into account the basic principles underpinning the entire Civil Code, namely, in this rigorous thesis repeatedly mentioned the principle of contractual freedom of contractual parties and the principle that legal action should rather be regarded as valid than as invalid and in this context to answer them. However, it is always

necessary to take into account the mandatory norms and corrections of good morals and proportionality in relation to the amount of the contractual penalty.

Finally, I would point out that, in my opinion, the contractual penalty will continue to be a popular and frequent ancillary stipulations that will be in a large number of contracts.

Seznam definovaných pojmů

- ABGB – Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., ve znění pozdějších předpisů
- BGB - Bürgerliches Gesetzbuch – německý občanský zákoník ze dne 18. 8. 1896, ve znění pozdějších předpisů
- Code Civil – francouzský občanský zákoník ze dne 21. 3. 1804, ve znění pozdějších předpisů
- Insolvenční zákon – zákon č. 182/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Občanský zákoník nebo o. z. – zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Obchodní zákoník nebo obch. z. – zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Ruský občanský zákoník – The civil code of the Russian federation (Part One No. 51-FZ of November 30, 1994, Part Two No. 14-FZ of January 26, 1996, Part Three No. 146-FZ of November 26, 2001 and Part Four No. 230-FZ of December 18,
- Slovenský občanský zákoník – 40/1964 Zb., ve znění pozdějších předpisů
- Starý občanský zákoník nebo obč. z. – zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Střední občanský zákoník – zákon č. 141/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Všeobecný obchodní zákoník - zákon č. 1/1862 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o notářích a jejich činnosti - zákon č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o obcích – zákon č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o spotřebitelském úvěru – zákon č. 257/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákoník mezinárodního obchodu – zákon č. 101/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- 2006).
- Zákoník práce – zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní publikace – české

BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-746-4.

BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P., *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck., 2010. ISBN 978-80-7400-337-0.

BEJČEK, J., ŠILHÁN J. a kolektiv. *Obchodní smlouvy. Závazky v podnikání*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-574-9.

BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-251-2.

ELIÁŠ, K., a kol. *Občanský zákoník : Velký akademický komentář*. 1. vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

GIESE, E., DUŠEK, P., PAVNE. KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice*, 2. vydání, Praha : C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-658-1.

HÁSOVÁ J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-555-8.

HORÁK, P. *Přehled judikatury ve věcech smluvní pokuta (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2013. ISBN 978-80-7478-330-2.

HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0.

KINCL, J., URFUS, V., *Římské právo. Římské právo: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. Učebnice (Panorama). ISBN 80-7038-134-5.

KINDL, M. *Zajištění a utvrzení dluhu.* I. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, ISBN 978-80-7400-291-5.

KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I.* 4. vydání. Praha: Aspi, 2005. ISBN 978-80-7357-127-6.

KUBEŠ, V. in ROUČEK, F., SEDLÁČEK J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému,* díl pátý, Linhart, Praha 1936. ISBN 80-85963-90-6.

LAVICKÝ, P., *Občanský zákoník: komentář, Svazek 1,* Praha: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

MELZER, F., TÉGL P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář.* Svazek I. Praha : Leges, 2013. ISBN 978-80-7502-003-1.

PATĚK, D., *Smluvní pokuta v obchodních vztazích.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-538-0.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo.* 2. díl. 2. vydání, přeprac. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-59-0.

SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.-3. díl.* Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-519-9.

ŠILHÁN, J., *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-544-2.

ŠVESTKA, J., *Občanský zákoník: komentář.* Praha: SEVT, 1991. ISBN 80-7049-025-X.

ŠVESTKA, J. a kol, *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-108-6.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; a kol, *Občanský zákoník, Komentář*. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-638-9.

TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-095-6.

TINTĚRA, T.: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-27-4.

ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*, 2. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2013, s. 108. ISBN 978-80-7201-918-2.

Knižní publikace - zahraniční

ANDREWS, Neil. *Contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, ISBN 978-0-521-12467-6.

BAMBERGER, Heinz Georg a Herbert ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2003. ISBN 3406465102.

BRUDERMÜLLER, Gerd. *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschliesslich Rom I-, Rom II- und Rom III-Verordnungen sowie Haager Unterhaltsprotokoll und EU-Erbrechtsverordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, BGB-Informationspflichten-Verordnung, Unterlassungsklagengesetz, Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz, Gewaltschutzgesetz*. 77., neubearbeitete Auflage. München: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-3-406-71400-9.

HRSG. VON MATHIAS SCHMOECKEL. *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007. ISBN 9783161493768.

NICHOLAS, Barry. *The French law of contract*., Oxford: Clarendon Press, 2002, ISBN 0-19-876256-9.

TREITEL, G. H. *The law of contract*. 10th ed. London: Sweet & Maxwell, 1999. ISBN 042163460X.

Časopisy

BEZOUŠKA, P., *Zajištění a utvrzení dluhu vzniklého při výkonu závislé práce*. Právní rozhledy, 2009, č. 8.

ČECH, P.: *Smluvní pokuta versus úroky z prodlení*. Právní rádce 1210-4817 Roč. 16, č. 4 (2008).

ELIÁŠ, K. *Smluvní pokuta z pohledu teorie, právní úpravy a judikatury*. Podnikatel a právo, 2000, č. 2, s. 6.

KOVAŘÍK, Z., *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy, 1999, č. 9.

NOVÁČEK, R., *Priměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu*, Právní rozhledy, 2002, č. 3, s. 118.

PAŘÍZEK, I., *Vykonatelnost smluvní pokuty*. Právní rozhledy, 2015, č. 5.

PETR, B., Právní rozhledy, 1997, č. 5, s. 268.

PULKRÁBEK, Z., *Poznámky k materiální vykonatelnosti*. Právní rozhledy, 2015, č. 10.

ŠTAVÍČKOVÁ, ŘENÍČKOVÁ. I., *Smluvní pokuta jako zneužívající klauzule a možnost její moderace*. Rekodifikace & Praxe, 2016.

TINTĚRA. T., *Smluvní pokuty ve smlouvách o spotřebitelském úvěru*. Rekodifikace & Praxe, 2016, č. 7-8.

Judikatura – česká

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 438/2005.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 26 Cdo 3968/2013.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2261/2014.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 33 Cdo 694/2011.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/2010.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4831/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1303/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1569/99.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 5. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2978/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1421/2013.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 33 ICdo 15/2012.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. 33 Odo 813/2002.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1433/2013.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4281/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2012, sp. zn. 32 Cdo 493/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 28 Cdo 1526/2009.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/10.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze ČR dne 29. 4. 1998, sp. zn. 2 Odon 90/97.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 7. 1997, sp. zn. III. ÚS 77/97.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2730/2008.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4200/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2001, sp. zn. 29 Odo 50/2001.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 3. 1997 sp. zn. 8 Co 2675/96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2618/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003 sp. zn. 32 Odo 119/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 1085/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 466/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2007, sp. zn. 32 Odo 612/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. 33 Odo 872/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2261/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 33 Odo 890/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 33 Cdo 3764/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 61/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 33 Cdo 1017/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 2. 2002, sp. zn. 33 Odo 753/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 32 Odo 1047/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. 33 Cdo 577/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 8. 2001, sp. zn. 33 Odo 204/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3171/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2007, sp. zn. 26 Odo 371/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. 33 Odo 296/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 26 Cdo 203/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. 26 Cdo 2626/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo 1007/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3374/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. 23 Cdo 231/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4859/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 4038/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2008 sp. zn. 32 Cdo 3171/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 8. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1728/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 29 Odo 1105/2003.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2008/2011.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 26 Cdo 4988/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 33 Cdo 1682/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 33 Odo 330/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Cdo 744/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2010, sp. zn. 33 Cdo 5391/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 33 Cdo 110/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3448/2012.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 33 Cdo 3055/2015.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 3. 2010, sp. zn. 33 Cm 13/2009.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 2730/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2013, sp. zn. 33 Cdo 4030/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2632/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. 33 Cdo 4048/2013.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 32 Odo 1113/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 6. 2007, sp. zn. 26 Odo 1188/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 28 Cdo 234/2010.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1976/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. 31 Cdo 5241/2007.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 32 Cdo 973/2012.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2012, sp. zn. 33 Cdo 1713/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1174/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 5. 2009, sp. zn. 23 Cdo 841/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 7. 2009, sp. zn. 23 Cdo 5143/2008.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2645/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3558/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2013, sp. zn. 26 Cdo 1221/2013.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2012, sp. zn. 20 Cdo 3719/2011.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. III. ÚS 3347/12.
Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2950/11.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 6. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2750/11.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. I. ÚS 2951/11.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 2. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2166/12.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4656/2008.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 5786/2016.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 1777/17.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 31/2017.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 910/2017.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1979/17.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR nebo ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 4669/2017.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 9. 2011. sp. zn. 23 Cdo 1599/2010.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 8. 2009 sp. zn. 32 Cdo 2421/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3029/2011.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1109/2000.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 1999, sp. zn. 25 Cdo 119/99.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 689/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 3. 2010, sp. zn. 31 Cdo 4291/2009.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. 33 Odo 657/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 3. 2002, sp. zn. 33 Odo 47/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 182/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Odo 744/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 29 Odo 426/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2400/2012.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2013, sp. zn. 26 Cdo 1221/2013.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 23 Co 188/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. 20 Cdo 31/2017.

Judikatura – zahraniční

Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 30. 5. 2013 ve věci C-488/11.

Dunlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage & Motor Co Ltd (1915) AC 79 (HL).

Internetová zdroje – české

SEDLÁČEK, T.: Promlčení smluvní pokuty a úroků z prodlení [online], ze dne 30. 5. 2006 [cit. 9. 7. 2010]. Dostupné z www: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-18556110-promlцени-smluvni-pokuty-a-uroku-z-prodleni>>.

BEZOUŠKA, P., Lze smluvní pokutou utvrdit cizí dluh?, epravo.cz, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/lze-smluvni-pokutou-utvrdit-cizi-dluh-100672.html>.

ČECH, P., Judikatura ke smluvní pokutě. Všehrd, dostupné na <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/judikatura-ke-smluvni-pokute/>.

Internetová zdroje – zahraniční

<https://legalresearch.blogs.bris.ac.uk/2017/05/penalty-clauses-and-the-courts-does-the-uk-approach-differ-from-the-rest-of-europe/>.

Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811, Všeobecný zákoník občanský (ABGB).

zákon č. 62/1868 ř. z. – Všeobecný obchodní zákoník.

císařské nařízení č. 69/1916 ř.z., jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 1/1862 Sb., Všeobecný obchodní zákoník.
Zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu.
Zákon č. 513/1991 SB., obchodní zákoník.
Zákon č. 257/2016 Sb., zákon o spotřebitelském úvěru.
Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů.
Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.
Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce.
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.
Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.
Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).
Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku

nařízení vlády č. 351/2013 Sb., Nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích

vyhláška č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu

Právní předpisy – zahraniční

The civil code of the Russian federation (Part One No. 51-FZ of November 30, 1994, Part Two No. 14-FZ of January 26, 1996, Part Three No. 146-FZ of November 26, 2001 and Part Four No. 230-FZ of December 18, 2006)

Code civil – francouzský občanský zákoník ze dne 21. 3. 1804

Bürgerliches Gesetzbuch – německý občanský zákoník ze dne 18. 8. 1896

Handelsgesetzbuch – německý obchodní zákoník ze dne 10. 5. 1897

Slovenský občanský zákoník – zákon č. 40/1964 Zb.

Další prameny

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu o spotřebitelském zákonu